KNUTAS HAMSUNAS



MEILĖS VERGAI

Knutas Hamsunas

MEILĖS VERGAI

Apsakymai

Vertė Eugenijus STRIAUKAS

Kaunas **EUROPA** 1993

UDK 839.6-3
Ha224

Iš knygos "Siesta"

DAMA IŠ TIVOLIO*

Tai buvo vasarą, kada Tivolyje koncertavo choras iš Paryžiaus. Šiek tiek pavaikštinėjęs po rūmų parką, aš pasukau Tivolio pusėn.

Ten buvo susirinkusi didelė minia žmonių, norėjusių pasiklausyti paryžiečių choro; aš taip pat atsistojau tarp jų.

Tada ir susitikau su bičiuliu, su kuriuo ėmėmė tyliai šnekučiuotis; tuo laiku koncertas prasidėjo, ir vėjas atnešdavo ligi mūsų dainavimo aidesį, negarsų ir trūkčiojantį. Staiga aš pajutau kažkokį nerimą, mane apėmė nemalonus nervinis susijaudinimas, aš netikėtai pasitraukiau į šoną ir ėmiau atsakinėti savo bičiuliui kaip papuola. Keletui minučių nurimau, tačiau nemalonus ir nesuprantamas jausmas vėl sugrįžo. Tą akimirką mano bičiulis tarė:

- Kas ta dama, kuri taip žiūri į tave?

Aš greit atsisukau. Už manęs stovėjo kažkokia moteris; į mane nemirksėdamos žvelgė labai keistos, svajingos mėlynos akys.

- Nepažįstu jos, - atsakiau aš ir nusisukau.

Aš buvau labai susijaudinęs. Akys vis dar tebebuvo nukreiptos į mane, aš jaučiau, kaip jų žvilgsnis degina man pakaušį; jos atrodė tarsi metalinės ir smigo į mane kaip dvi šaltos adatos.

Turint omenyje mano nervingumą, ilgiau šito žvilgsnio aš negalėjau ištverti. Atsigręžęs dar kartą ir įsitikinęs, jog tikrai nepažįstu šios ponios, aš pasitraukiau šalin.

Po keleto dienų su vienu savo pažįstamu, jaunu leitenantu, sėdėjau ant suolo priešais universiteto laikrodį. Mes sėdėjome ir žvalgėmės į publiką, kuri kaip tik tokiu metu vaikštinėdavo čia pirmyn ir atgal. Staiga aš matau minioje akis, šaltas, svajingas akis,

*Tivolis - pasilinksminimo įstaiga Kristianijoje (senasis Oslo pavadinimas) - koncertų salė, sodas su restoranu ir atrakcionais.

įsmeigtas į mus; aš iš karto atpažinau tą jaunąją ponią iš Tivolio. Praeidama pro šalį, ji įdėmiai žiūrėjo į mus, ir leitenantas susidomėjęs pasiteiravo, ar aš nepažįstu jos.

- Supratimo neturiu, - atsakiau aš.

- Taip, bet vieną iš mūsų ji gal ir pažįsta, - pasakė jis ir atsistojo, - tikriausiai mane.

Tuo tarpu dama atsisėdo ant gretimo suolo. Mes patraukėme jos pusėn, aš timptelėjau leitenantą už skverno, ir mes praėjome pro ją.

- Kokios kvailystės! - pasakė jis. - Šiaip ar taip, mes turime jai nusilenkti.

- Ak, taip, - tetariau aš, ir mes su juo grįžome atgal.

Jis nusilenkė ir prisistatė. Ar neleistų ji jam prisėsti ant suoliuko? Ir jis be jokių ceremonijų įsitaisė šalia.

Jis kalbėjosi su ja, ir ji mielai, bet išsiblaškiusi jam atsakinėjo; greitai jau jis laikė rankose jos skėtį ir nerūpestingai žaidė juo. Visą tą laiką aš stovėjau šalia ir žiūrėjau į juos, aš jaučiausi šiek tiek sumišęs ir nežinojau, kaip turėčiau elgtis. Pro šalį praėjo berniukas su pintine gėlių. Leitenantas, kuris gerai žinojo, ką panašiais atvejais reikia daryti, iš karto pasikvietė jį ir nupirko keletą rožių. Ar neleistų ji vieną iš tų rožių prisegti jai prie krūtinės? Šiek tiek padvejojusi, ji galiausiai sutiko. Leitenantas buvo gražus vyriškis, ir manęs nė kiek nenustebino, kad ji leido jam taip familiariai elgtis.

- Bet ji juk negyva! - ūmai sako ji ir ištraukia rožę iš kilpelės, trumpą akimirką žvelgia į ją su siaubu akyse ir, numetus ją šalin, tyliu balsu priduria: - Ji primena vaiko lavonėlį!

Aš neteikiau ypatingos reikšmės šiems moters žodžiams, tačiau mane pritrenkė jos susijaudinimas.

Leitenantui pasiūlius, mes pasivaikščiojome po rūmų parką. Einant ten, dama be jokios priežasties ūmai prakalbo apie kažkokį kūdikį, kurį ji matė ir kuris dabar jau palaidotas. Mes nieko į tai neatsakėme. Kiek vėliau jinai ėmė kalbėti apie Haustadą*, apie pamišėlių namus, ir apie tai, kaip siaubinga atsidurti tenai, *jeigu tu nesi beprotis.*

- Taip, - tarė leitenantas, - bet mūsų laikais to nebepasitaiko.

- Ne, pasitaiko, taip kaip tik ir atsitiko to vaiko motinai, - atsakė dama.

Tada leitenantas susijuokė.

*Haustadas - psichiatrinė ligoninė Kristianijos apylinkėse.

- Velniai žino kas! - tarė jis.

Šios moters buvo malonus balsas ir ji kalbėjo kaip išsilavinęs žmogus; aš pagalvojau, kad ji, ko gero, šiek tiek egzaltuota, gal netgi truputėlį isteriška, apie ką, matyt, ir liudijo liguistas jos akių blizgesys. Visu kitu aš nelaikau jos keista. Tik man sunku buvo sekti jos nuo vieno dalyko prie kito šokinėjančią mintį, tai išmušdavo mane iš vėžių, man ėmė darytis nuobodu, todėl aš sustojau ir atsisveikinau su jais. Nueidamas pamačiau, kaip ši pora įžengė į parką; tačiau kur jie paskui nuėjo, nežinau, nes nebeatsisukinėjau.

Praėjo maždaug savaitė. Kartą vakare, kai aš vaikštinėjau Karlo-Juhano gatve, vėl sutikau tą damą iš Tivolio. Susilyginę mes nejučia sulėtinom žingsnį, ir aš nespėjau nė atsitokėti, kai jau ėjau greta jos.

Mes kalbėjome visokius niekus ir lėtai žengėme šaligatviu. Ji prisistatė - tai buvo garsi pavardė, - paklausė ir mano vardo. Tačiau aš nespėjau nė praverti burnos, o ji padėjo savąją ranką ant manosios ir tarė:

- Ak, bet kam? Aš juk ir taip žinau.

- Štai kaip, - pasakiau aš, - mano bičiulis, leitenantas, visada toks paslaugus. Vis dėlto išdrįsiu paklausti, kaip jis mane jums pristatė?

Bet jos mintys buvo jau toli, ji parodė Tivolio pusėn ir pasakė:

- Pažiūrėkite.

Kažkoks žmogus važiavo dviračiu aukštai ore, degančių fakelų jūroje. Tai buvo ekvilibristas ant sraigtinio bokšto.

- Norite nueiti tenai? - paklausiau aš.

- Eime, susirasime suoliuką, - atsakė dama.

Ji žengė priekyje, mes perėjome per Dramensvejeną, įžengėme į parką, kur ji pasirinko patį tamsiausią užkampį, kokį tik begalima buvo rasti. Ten mes atsisėdome. Aš iš karto pamėginau užmegzti pokalbį, tačiau tai man nepasisekė; ji sustabdė mane maldaujančiu judesiu: ar nebūsiu aš toks malonus pasėdėti minutėlę visiškoje tyloje? Mielai! - pagalvojau aš ir nutilau. Tylėjau nepratardamas nė žodžio tikriausiai kokį pusvalandį. Moteris sėdėjo nejudėdama; tamsoje aš regėjau jos akių baltymus; ji šnairomis vis pažvelgdavo į mane. Galų gale šis veriantis, beprotiškas žvilgsnis ėmė mane gąsdinti, jau norėjau atsistoti, bet prisiverčiau nurimti ir tik įsibrukau ranką į kišenę, kad galėčiau išsiimti laikrodį.

- Dešimt valandų, - pasakiau aš.

Atsakymo neišgirdau. Jos akys vis taip pat įdėmiai žvelgė į mane. Staiga, nė nepajudėjusi, ji sako:

- Ar jums užtektų drąsos atkasti vaiko lavoną?

Man pasidarė visiškai kraupu. Vis aiškiau supratau, jog turiu reikalų su pamišėle, bet tuo pačiu metu mane užvaldė smalsumas, ir aš nenorėjau palikti jos. Todėl pažiūrėjau į ją ir tariau:

- Vaiko lavoną - kodėl gi ne? Aš mielai jums padėsiu.

- Todėl, kad jį palaidojo gyvą, - sako ji, - ir aš turiu jį dar kartą pamatyti.

- Taip, žinoma, - atsakiau aš, - mes turime atkasti jūsų kūdikį.

Aš įdėmiai sekiau ją. Moteris iš karto sukluso.

- Kodėl jūs sakote, kad tai mano kūdikis? - paklausė ji. - Aš to juk nesakiau, aš tik pasakiau, kad pažįstu jo motiną. Tuojau aš jums viską papasakosiu.

Ir štai toji dama, kuri nesugebėjo netgi bent kiek rišliau ir logiškiau kalbėti, ėmėsi man pasakoti ilgą istoriją apie tą kūdikį; keistą istoriją, kuri paliko man giliausią įspūdį. Ji pasakojo labai nuoširdžiai ir įtikinamai, įsijautusi; jos pasakojime nebuvo spragų, o kalboje - kokių nors klaidų; man daugiau nebeatrodė, kad ji nesveiko proto.

Viena jauna moteris - ji anaiptol netvirtino, kad toji moteris buvo ji pati, - prieš kiek laiko susipažino su ponu, kurį labai pamilo ir su kuriuo galų gale susižiedavo. Jie dažnai būdavo drauge, atvirai, gatvėje, ir paslapčiomis; jie vaikščiodavo vienas pas kitą sutartu laiku, jis - pas ją į kambarį, ji - pas jį, taip pat jie tamsoje susitikinėdavo ant to paties suolelio, ant kurio dabar sėdime mes. Taigi viskas nuėjo taip toli, jog vieną gražią dieną namuose tapo žinoma, kokioje padėtyje atsidūrusi mergina. Pakvietė gydytoją, - dama paminėjo jo vardą, tai buvo vienas iš garsiausių praktikuojančių gydytojų, - ir, jo patarimu, merginą išsiuntė į provincijos miestelį. Čia ja ėmė rūpintis vietinė akušerė.

Ėjo laikas, gimė kūdikis, keistu sutapimu iš Kristianijos į provinciją atvažiavo ir namų gydytojas, o jauna mama dar tebegulėjo ligos patale, kai jai pranešė, kad kūdikis numirė. Gimė negyvas? Ne, jis išgyveno keletą dienų.

Bet svarbiausia, kad kūdikis nenumirė. Motinai visą laiką nenorėjo kūdikio parodyti; galiausiai, laidotuvių dieną, jį parodė jai jau karste. Ir tada jis nebuvo miręs, sakau jums, jis buvo gyvas,

jo skruostеliai spindėjo raudoniu ir jis netgi keletą kartų pakrutino kairės rankos pirščiukus. Nors motina ir labai sielvartavo, kūdikį iš jos paėmė ir palaidojo. Namų gydytojas ir akušerė visa tai sutvarkė.

Laikas ėjo, motina atsistojo ant kojų ir, dar nesveikuodama, grįžo į sostinę. Čia ji atvirai pasipasakojo kelioms draugėms, kas su ja nutiko provincijos miestelyje, ir, negalėdama atsikratyti minčių apie kūdikį, nenuslėpė nuo jų ir savo baimės, kad jis palaidotas gyvas. Mergina liūdėjo ir kentėjo, namiškiai ją niekino, netgi jaunikis pradingo, ir niekas nežinojo, kur dabar jisai.

Kartą prie jos tėvų namų sustoja ekipažas; ji turėjo važiuoti pasivažinėti. Ji įlipa, ekipažas pajuda ir vežėjas veža ją... į Haustadą. Vėl pasirodo namų gydytojas. Kodėl uždarė ją į pamišėlių namus? Negi jinai iš tiesų išsikraustė iš proto? Ar baiminosi, jog jinai pernelyg garsiai kalbės apie kūdikį?

Laikas ėjo; Haustade ją vertė groti fortepijonu bepročiams. Beje, ten niekas nepastebėjo, kad ji nenormali, išskyrus nebent visišką bejėgiškumą ir bevališkumą. Cha-cha, ją bandė įkalbėti įtempti savo valią, suvaldyti save. Iš tiesų, argi ne juokinga, kad ten stengėsi paremti jos siekį išsiaiškinti nusikaltimą, padarytą su jos kūdikiu! Paskui ją išleido. Ir vėl ji liūdėjo ir kentėjo; ji negalėjo rasti nė vieno žmogaus, kuris būtų apsiėmęs padėti jai. “Jeigu tik jūs nepanorėsite padėti”, - pasakė ji man.

Moters pasakojimas man pasirodė labai panašus į romaną; vis dėlto aš negalėjau atsikratyti įspūdžio, kad ji pati tiki juo. Per daug sklandžiai ir nuoširdžiai visa tai buvo papasakota, kad tebūtų tik išmonė, ir aš pamaniau, jog visa ši istorija bent iš dalies galėtų būti teisinga, pavyzdžiui, kad ji iš tiesų turėjo vaiką. Galbūt ligos metu ji buvo pernelyg nusilpusi, kad galėtų susitaikyti su kūdikio mirtimi, ir karštligiškam kliedesy jai kilo mintis, jog jį nužudė. Todėl aš tariau:

- Kūdikis palaidotas čia?

- Ne, jį palaidojo ten, kur aš gulėjau sirgdama, - atsakė ji.

- Vadinasi, tai vis dėlto buvo jūsų kūdikis?

Į tai ji nieko neatsakė, tik pažvelgė į mane šnairomis; jos žvilgsnis tapo baikštus ir nepatiklus.

- Savaime suprantama, kad aš jums padėsiu, kiek tik pajėgsiu, - ramiai tariau aš. - Kada mes važiuosime?

- Rytoj, - gyvai atsiliepė ji, - rytoj, mielasis!

- Gerai! - pasakiau aš.

Ir mes susitarėme susitikti kitą vakarą septyniomis; tokiu laiku išvykdavo traukinys.

Sutartu laiku aš laukiau stotyje, tvirtai pasiryžęs ištesėti savo pažadą. Išmušė septynias, tačiau ji neatėjo. Traukinys nuvažiavo, aš stovėjau ir laukiau, laukiau iki aštuonių - damos vis nesimatė. Galiausiai, kai aš jau ketinau eiti namo, pamačiau ją; ji greičiau bėgo, negu ėjo, gatve tiesiai prie manęs. O paskui nepasisveikinusi ji pasakė taip garsiai ir aiškiai, kad galėjo girdėti visi stovintys netoliese:

- Jūs, žinoma, suprantate, kad vakar aš jums viską pamelavau, jūs juk suprantate, kad tai tebuvo pokštas.

- Žinoma, - atsakiau aš jausdamasis kiek nepatogiai, kad ji kalbėjo taip garsiai, - žinoma, aš suprantu.

- Taip, tikrai? - tarė ji. - Bet jūs gi galėjote pagalvoti, kad visa tai rimtai, o tuomet - pasigailėk manęs, Viešpatie!

- Kodėl jūs prašote Viešpaties, kad jisai jūsų pasigailėtų?

- Ne, eime! - tarė ji ir ėmė tempti mane už rankos. - Ir nekalbėkime apie tai daugiau, būkite toks geras, - pridūrė ji.

- Kaip norite,- pasakiau, - aš sutinku su viskuo.

Mes patraukėme Rusenkransgatenu Tivolio link, perėjome per Dramensvejeną ir vėl pasukome į parką; dama, kaip įprastai, žengė priekyje. Mes atsisėdome ant savo senojo suolelio ir truputį pakalbėjome apie visokius niekus; ji, kaip visada, labai nenuosekliai dėstė mintis, bet apskritai pasakojo įdomiai. Ji netgi keletą kartų nusijuokė ir ėmė niūniuoti dainelę.

Dešimtą valandą ji atsistojo ir paprašė mane palydėti ją. Aš pasiūliau jai ranką, greičiau juokais, negu rimtai. Ji pažiūrėjo į mane.

- Aš nedrįstu! - rimtai pasakė ji.

Mes nuėjome prie Tivolio ir įsiklausėme į sklindantį iš ten triukšmą. Ekvilibristas vėl kilo aukštyn savo sraigtiniu bokštu. Manoji dama iš pradžių labai išsigando dėl jo ir stipriai sugriebė mane už rankos, tarytum ji pati būtų baiminusis nukristi; o paskui ją apėmė linksmumas. O kas, jeigu jis tėkšis žemyn! Kas, jeigu vargšas važiuotojas nukris ir pataikys tiesiai į alaus bokalą ant vieno iš staliukų! Ir ji taip kvatojosi iš šitos minties, jog net ašaros ėmė ristis jos skruostais.

Vis dar puikiai nusiteikę, mes patraukėme namo, ji vėl niūniavo kažkokią melodiją. Tamsioje gatvėje priešais kažkokį namą, kurio išorėje buvo siauri pajuodę geležiniai laiptai, ji ūmai sustojo ir su siaubu įsmeigė akis į juos. Nustebęs aš taip pat sustojau. Ji parodė į žemutinę laiptų pakopą ir pratarė kimiu balsu:

- Kaip tik tokio dydžio buvo mažas karstelis.

Tiesą sakant, dabar aš įširdau. Truktelėjau pečiais ir tariau:

- Ta-aip, mes ir vėl pradedame!

Ji pažvelgė į mane. Ir lėtai, labai lėtai jos akys prisipildė ašarų; šviesoje, krintančioje pro apatinius namo langus, aš mačiau, kaip virpa jos lūpos. Ji bejėgiškai sukryžiavo rankas. Po akimirkos ji žengė pirmyn ir tarė:

- Mielasis, brangusis mano, būkite man atlaidus!

- Žinoma, - vėl atsakiau aš, ir mes nuėjome toliau. Prie savo durų atsisveikindama ji ūmai paspaudė man ranką.

Praėjo keletas savaičių, kurių metu man neteko sutikti tos keistos damos. Aš pykau ant savęs dėl savo patiklumo ir vis labiau buvau įsitikinęs, kad ji tik šaipėsi iš manęs. "Na gerai jau! - galvojau aš. - Tuomet velniai jos nematė!"

Ir štai kartą vakare sėdžiu teatre ir žiūriu "Jaunimo sąjungą"*. Antrojo veiksmo metu mane ūmai apima nerimas, pradedu nervintis, pajuntu tokį patį susijaudinimą, kaip ir tuomet, Tivolyje, Paryžiaus choro koncerto metu. Aš greitai atsigręžiu, - visiškai teisingai, manoji dama sėdi ir žvelgia į mane savo karščiuojančiomis akimis!

Aš muisčiausi, sukiojausi savo vietoje, iš visų jėgų stengiausi prisiversti stebėti Danielį Heirę**, tačiau visą vakarą manęs taip ir nepaliko nemalonus jausmas, kad iš už nugaros į mane sminga tos metalinės nemirkčiojančios akys. Aš atsistojau ir išėjau, taip ir nepažiūrėjęs pjesės ligi galo.

Keliems mėnesiams aš buvau išvažiavęs iš miesto. Kai sugrįžau, buvau jau visai pamiršęs apie damą iš Tivolio, nė karto netgi nepagalvojau apie ją. Ji pradingo iš mano sąmonės lygiai taip pat netikėtai, kaip ir buvo atsiradusi.

Vieną iš paskutiniųjų miglotų vakarų aš vaikščiojau pirmyn

*"Jaunino sąjunga" (1869) - Henriko Ibseno pjesė.
**Danielis Heirė - vienas iš pjesės "Jaunimo sąjunga" personažų.

ir atgal Torvgatenu nuo valgyklėlės ligi vaistinės. Aš vaikštinėjau ir stebėjau, kaip žmonės susiduria vienas su kitu rūke. Aš taip vaikščiojau jau kokį ketvirtį valandos, kai pagalvojau sau: dar sykį nueisiu iki vaistinės ir suksiu namo. Buvo vienuolika. Aš dar sykį nuėjau iki vaistinės. Ūmai artimiausio žibinto šviesoje matau, kaip tiesiai į mane kažkas žvelgia. Aš truputėlį pasitraukiau į šoną - ir tas žmogus taip pat; aš skubiai suku į kairę, kad išvengčiau susidūrimo su juo, - ir matau į save pro rūką įsmeigtas akis.

- Dama iš Tivolio! - suakmenėjau aš.

Ji ėjo tiesiai į mane, jos žvilgsnis buvo sustingęs, veido bruožai keistai perkreipti; vienoje rankoje ji laikė movą. Ji žvilgterėjo į mane trumpą akimirką.

- Tai buvo *mano* kūdikis! - pasakė ji su ypatinga išraiška balse, apsigręžė ir pradingo rūke.

1889

PAŠTO VEŽIMAITYJE

Aš patogiai įsitaisiau pašto vežimaityje, paėmiau į rankas vadžias ir telaukiau tik vežėjo. Aukštai, trečiojo aukšto lange, stovėjo jauna šviesiaplaukė mergina ir žiūrėjo į mane; man buvo šilta nuo jos žvilgsnio, ir aš orus tarsi vicekonsulas sėdėjau ant savo pasostės. Aš stengiausi pasirodyti kaip galima jaunesnis ir paslapčiomis nubraukiau nuo nosies pensnė. Mane tik ėmė apmaudas, jog aš neužsirašiau pravažiuojančiųjų knygoje leitenantu.

Paskutinę akimirką ant laiptų išeina šeimininkas ir sako, kad mano vežėjas jau išvažiavo su anglais ir kad aš pasistengčiau ligi kitos stoties nuvažiuoti pats. Tai visiškai nepavojinga, Jensas žino kelią, juo galima visiškai pasitikėti.

Jensas taip vadino arklį.

Apskritai būtų daug puikiau keliauti, kai kas nors sėdi už tavęs, pagalvojau aš; tačiau nieko nebuvo galima padaryti, turėjau važiuoti be vežėjo. Aš sviedžiau meilų žvilgsnį aukštyn, į trečiojo aukšto langą, ir išvažiavau iš kiemo.

Oras buvo šiltas. Aš atsisegiau striukę ir leidau Jensui eiti taip,

kaip jam norėjosi. Nepaliaujamas lingių siūbavimas užliūliavo mane, aš nulenkiau galvą, kad saulė nekepintų nosies, ir susimąsčiau apie nuostabų mergaitišką veidelį trečiame aukšte. Kas žino, gal ji jau nusileido žemyn ir pažiūrėjo į pravažiuojančiųjų knygą. Kvaila, kad aš neapdovanojau savęs kokiu nors laipsniu ar titulu. Argi negalėjau pasivadinti kontoros direktoriumi ar netgi rentjė? Žinoma, galėjau! Pernelyg didelis kuklumas žalingas.

Mes buvome nulingavę nuo pašto stoties turbūt kokius septynis-aštuonis kilometrus, kai ūmai Jensas sustojo. Jis sustojo staiga, taip, tarsi būtų kažką pamiršęs. Aš nenorėjau jam trukdyti; jo asmeniai reikalai telietė jį vieną. Be to, ir oras buvo geras, ir kelias.

Taip mes prastovėjome gerą pusvalandį kelio viduryje, nejudėdami iš vietos; nė vienas iš mūsų nenorėjo trikdyti tylos. Aš, lyg niekur nieko, užsirūkiau pypkutę, pažvelgiau į laikrodį, ėmiau valyti kamščiatraukį, kurį turėjau kišenėje, ir stūmiau laiką kaip tik išmanydamas; botagą aš rūpestingai paslėpiau tarp kelių. Pastovėjęs dar kiek laiko, Jensas pagaliau pastatė priekin vieną koją, paskui kitą ir vėl nukinkavo. Man pasirodė, kad dabar jis daug labiau susigėdęs, negu anksčiau.

Karštis vis stiprėjo, aš suglebau, mane pjovė snaudulys, ėmiau beprasmiškai raišioti ant vadžių mazgus ir vėl pradėjau svajoti apie merginą iš stoties. Jos buvo didelės baltos rankos ir keistas greitas žvilgsnis, suteikiantis gyvumo jos veidui. Visos mano mintys sukosi apie ją. Kodėl ji stovėjo ten, aukštai, ir žiūrėjo į mane? Matyt, aš sukėliau jai susidomėjimą. Visiškai tikėtina, kad ji kaip tik šią minutę stovėjo ir žiūrinėjo pravažiuojančiųjų knygą, taip, nebuvo abejonių, kad ji skubėjo sužinoti, kas aš esu. O aš nepalikau apie save jokių žinių, nors kuo ramiausiai galėjau pasivadinti gamtininku ar keliautoju ir atradėju.

Paskutiniuoju metu aš visiškai nebekreipiau dėmesio į Jensą. Sunkiai ir abejingai jis žengė vieškeliu, vilko kojas per smėlį ir be jokio reikalo kėlė dulkes. Vienoje iš pakalnių jis ūmai nuleido galvą, įnirtingai pažiautarojo žąslus ir vėl sustojo. Galima buvo neabejoti, be jokio varžymosi jis vėl sustingo vietoje.

Aš buvau taip paskendęs savo mintyse apie jaunąją mergaitę, kurią neseniai mačiau, kad praėjo nemažai laiko, kol pastebėjau, kad mes vėl stovime. Dabar aš jau krūptelėjau. "Dėkok Dievui ir savo kūrėjui, kad aš čia sėdžiu ir visai apie ką kitą galvoju!" - tariau aš jam garsiai. Ūmai mane apėmė pasipiktinimas, ir aš jau nebega-

lėjau slėpti savo jausmų. Jensas stovėjo sustingęs, nuleidęs galvą, tarsi apie kažką galvodamas. (...) Aš linktelėjau pirmyn, norėdamas apžiūrėti kelią; juk po kojomis galėjo gulėti kūdikis, didelis akmuo, šaknies išvarta; aš viską apžiūrėjau, bet nieko nepamačiau. Pakėlęs botagą, aš supliekiau Jensui. Jis nepakrutėjo iš vietos, tik kilstelėjo galvą, tarsi norėdamas pasakyti: "Saugokis!" Tai sukėlė man įniršį. "Pats saugokis!" - atsakiau aš ir supliekiau jį dar kartą. Tada jis įsispyrė kojomis į žemę taip, tarsi turėtų garbės daryti pranešimą prieš visą sueigą, ir išleido kažkokį neaiškų garsą. Daugiau jis nieko nepasakė. Aš nepanorau jam atsakyti, tariau sau: "Na jau ne, dėkui, ginčytis su arkliu aš nesiruošiu". Pasipiktinęs aš tylėdamas atsilošiau ant sėdynės ir ėmiau laukti, kas bus toliau. Išvykau iš namų ne tam, kad su kuo nors pradėčiau kivirčytis.

Prabėgo valanda, mes vis dar stovėjome toje pačioje vietoje, ir man teko padėti nemažai pastangų, kad susilaikyčiau nuo prievartos. Du kartus aš jau buvau pakilęs vežimaityje, bet abu kartus man pavyko įtikinti save atsisėsti atgal. Jensas elgėsi labai atsargiai, jis nekėlė nė mažiausio triukšmo, nekrutėjo ir netgi kvėpavo labai tyliai. Galiausiai jis pakėlė vieną koją ir vėl ją pastatė. Atrodė, kad jis pavargo stovėti nekrutėdamas. Jis pakėlė kitą koją ir vėl ją pastatė. Nespėjęs patikėti savo akimis, aš pajutau, kad vežimaitis iš tiesų juda pirmyn; mes jau nebestovėjome, mes vėl važiavome.

Aš tylėjau, buvau praradęs kalbos dovaną. Vežimaitis riedėjo vis greičiau ir greičiau, aš regėjau neįtikėčiausius Jenso judesius, jis šuoliavo. Tebekunkuliuodamas pykčiu, aš stengiausi įtikinti save, kad mes vis dar stovime. "Mes stovime, žinoma, kad stovime! - kalbėjau aš. - Stovime, po velnių!" Ir aš užsimerkiau, kad tik nematyčiau, jog mes iš tiesų judame pirmyn.

Taip praėjo nemažai laiko, saulė ėmė leistis ir kaitra apslopo; Jensas vėl žirgliojo tingiu žingsniu. Aš buvau pasipiktinęs: tai jis buvo kaltas, kad man pradingo džiugi nuotaika, jis tyčia pasistengė, kad aš pavėluočiau; iki kitos pašto stoties dar buvo likęs geras pusvalandis kelio, ir aš vargiai suspėsiu ten anksčiau, negu mano vežėjas išvyks. Kai mes pasiekėme kalvos viršūnę, aš nutariau nors kiek atsigriebti, riktelėjau ant Jenso ir užsimojau botagu, kad atkreipčiau jo dėmesį. Jis pakėlė galvą, pažvairavo atgal taip, tarytum būtų manęs nesupratęs. "Aš galiu paaiškinti ir suprantamiau!" - tariau ir perliejau jį per strėnas.

Jis sustojo.

Suklysti buvo neįmanoma: Jensas trečiąjį kartą stovėjo kaip įbestas.

Aš stipriai sugniaužiau botagą ir atsistojau vežimaityje; aš tvirtai nusprendžiau viską išsiaiškinti atvirame mūšyje, kad ir kas beatsitiktų. Tačiau paskutinę akimirką apsigalvojau. Aš nejaučiau nė mažiausios baimės; aš drąsiai būčiau stojęs net ir prieš liūtą; bet aš apsigalvojau ir išleidau botagą iš rankų. Netaręs nė žodžio apie savo ketinimus, išlipau iš vežimaičio; turėjau savų sumetimų; be jokios abejonės, kažkas gulėjo arkliui ant kelio. Sugniaužiau kumščius, pasiruošęs bet kam, ir žengiau pirmyn, prie Jenso. Nepamačiau nieko ir buvau beveik nusivylęs; žemai pasilenkęs, nuodugniai ištyrinėjau kelią. Smėlis - vien smėlis visur; vienintelis dalykas, ką aš radau, buvo apdegęs degtukas. Aš grįžau ir atsisėdau į savo vietą - reikėjo visam tam pagaliau padaryti galą!

Aš baisiai surikau ant Jenso, užsimojau ir sukirtau jam. Jensas krūptelėjo pasturgaliu, bet liko stovėti. Taip, tai nepadėjo, reikia vėl išlipti. Aš priėjau prie pat Jenso ir pažvelgiau jam į fizionomiją. Spyriodamasis toliau, jis apsimetė, jog nepastebi šito. Aš atsiklaupiau, pažvelgiau jam į akis ir pasistengiau pasekti jo žvilgsnį. Į ką jis taip įsispoksojo? Aš buvau priblokštas - jis iš tiesų stovėjo ir spoksojo į tą degtuko nuodėgulį!

Mane apėmė gėda dėl jo. Argi galima teikti tiek reikšmės kažkokiam degtukui! Galvodamas, kaip geriau pradėti su juo kalbą, aš keletą kartų apėjau vežimaitį.

Ir kaip jam galėjo ateiti į galvą pridaryti man tiek nemalonumų? Argi mes buvome susitarę iš anksto, kad stoviniuosime prie kiekvieno degtuko, kuris tik papuls mums kelyje? Negi jis mano, kad tai garbinga? Ir kur jo arkliška sąžinė?

Nė vienas raumuo nevirptelėjo jo fizionomijoje.

Aš pakišau jam po kaklu peilį, aš šaipiausi, atvirai tyčiojausi iš jo. Degtukas, kalbėjau aš paniekinamai, - tai toks turtas, kuriuo galiu švaistytis ištisomis dėžutėmis, ar tai jam suprantama? Būdavo dienų, kai mano visos kišenės buvo prikimštos degtukų, nors aš ir neatrodau turtuolis. Mesk degtuką ant žemės, pasakiau aš, ir paprašyk manęs jį pakelti, tada pamatysi, ar aš tai padarysiu!

Bet visos šios kalbos jo nė kiek nepaveikė, jis panarino galvą ir tebežiūrėjo priešais save.

Aš buvau išerzintas iki kraštutinumo, man atrodė, jog jis apskritai nesiklauso manęs ir apsimeta, jog mes visai nepažįstami.

Ką aš turėjau daryti? Žingsniavau keliu pirmyn ir atgal, keikiausi ir įnirtęs gūžčiojau pečiais. Drebančiu balsu aš vėl kreipiausi į jį ir pabandžiau priblokšti savo argumentais. Negi šis degtukas kuo nors ypatingas? Negi jis, drįstu paklausti, pažymėtas pasaulio žemėlapiuose? O gal šis arklėkas nori mane įtikinti, kad tai nepaprastas degtukas, kad jį išvysti - neprilygstamas malonumas?.. Aš šūkavau vis garsiau ir mojavau rankomis.

Galiausiai Jensas pakėlė galvą; jis suprato, kad padėtis tapo rimta. Aš norėjau pasinaudoti šiuo akimirksniu, čiupau vadžias ir įsikabarojau į vežimaitį. Na, štai, pagaliau aš galėsiu važiuoti toliau. Svarbu tiktai pirmasis žingsnis, pakels jis vieną koją, paskui ją ims kilnotis ir kitos. Žinoma, tą koją, kurią jis pats panorės, pasirinkti yra jo teisė. Na?

Bet Jensas nepajudėjo. Jis vėl panarino galvą ir įsistebeilijo priešais save. Aš pasidaviau, aš bejėgiškai nuleidau rankas. Dabar jau man buvo tas pats, kaip viskas baigsis. Aš užsitraukiau ant savęs gūnią ir ėmiau taisytis nakčiai. Į Jensą aš daugiau nebedėjau jokių vilčių. Kas žino, kiek dar jisai čia stovės? Kas apkritai gali garantuoti, kad jis pajudės pirmyn? Pats kipšas neišsniukštinės, ar jis ketina pajudėti iš vietos ligi rytojaus ryto! Bet kokiu atveju, tariau pats sau, aš padariau viską, ką galėjau: mano kaltės čia nėra, aš nusiplaunu rankas.

Ir štai aš matau kalvos papėdėje pašto vežimaitį, kuris rieda tiesiai į mus; netgi Jensas pastatė ausis ir tylutėliai sužvengė, - tai buvo mano vežėjas, grįžtantis atgal. Jis sustojo ir nustebęs žiūrėjo į mus, tada aš nušokau nuo pasostės ir papasakojau jam, kas man atsitiko. Vaikinas iš karto apgręžė savo arklį ir pasisiūlė važiuoti pirmas. Jensas užsispyręs, pasakė jis, Jensą, taip sakant, turi vesti kitas arklys.

Aš vėl atsisėdau į vežimaitį. Šis sumanymas važiuoti su palydovu, su foreitoriumi, buvo vertas puikios padėties žmogaus ir man labai patiko: iš esmės tai buvo tas pats, kaip važiuoti su dvikinke. Aš užmiršau ir atleidau viską, kas buvo įvykę anksčiau tarp manęs ir Jenso, mano nuotaika vėl tapo kuo puikiausia ir aš ėmiau niūniuoti dainelę.

Medžiai, akmenys ir namai skriejo pro mane, kai mes riedėjome pirmyn. Taip dviem arkliais aš ir atvykau į stotį.

1889

GATVĖJE

Puslapis iš dienoraščio

Aš vaikštau pirmyn ir atgal po savo kambarį ir vis galvoju apie tą nutikimą su laikraščių pardavėju. Apskritai man jis visiškai nerūpi, aš ne taip jau bjauriai su juo pasielgiau, be to, ir jis neturėjo nieko prieš. O aš dabar sugaišau dvi valandas, norėdamas jį surasti ir atitaisyti tai, ką buvau padaręs.

Viskas buvo taip: aš ėjau Karlo-Juhano gatve. Buvo šalta ir tamsu, bet svarbiausia - tamsu, ir buvo tikriausiai septinta valanda. Aš einu gatve ir žvelgiu į priekį.

Štai, gatves kampe, prie Giunterio cukrainės, stovi berniūkštis, laikraščių pardavėjas, ir šaukia: "Vikingą!" Jis vis kartoja tuos pačius žodžius.

- Pirkite "Vikingą"!

Aš ne iš karto tai pastebėjau; tiktai kai nutolau per keletą žingsnių, jo žodziai pasiekė mano sąmonę. Aš atsigręžiau, pažvelgiau į jį ir pagalvojau: tu, be abejo, galėtum duoti jam dešimt erių, nuo to tu netapsi neturtingesnis. Ir aš įkišau ranką į kišenę, ieškodamas monetos. Pabrėžiu, jog mano pirmoji paskata buvo iš tiesų duoti berniukui dešimt erių. Bet tuo metu, kai mano ranka atsiduria kišeneje, protas paima viršų, ir aš sakau sau: kokia čia pagalba - duoti žmogui dešimt erių; juk net dešimt kronų vargu ar galėtų jam kiek nors ženkliau padėti; tai iš tiesų tik pablogins jo padėtį, tik ištvirkins jį ir panašiai. Aš nuėjau savo keliu, palikęs berniuką stovėti.

Nužingsniavau ligi pat universiteto ir tuo pačiu keliu grįžau atgal. Prie Kamermejerio knygyno lango aš sustoju ir žiuriu į išdėliotas knygas, ir tuo metu, kol aš taip stoviu, nusisukęs į gatvę nugara, aš vel išgirstu laikraščių pardavėjo balsą. Jis stovėjo kaip tik už manęs Jis ginčijosi su dviem girtais jūrininkais dėl "Vikingo" numerio, kurį jie netyčia suplėšė. Jūrininkai nenorėjo mokėti už suplėšytą laikraštį, ir berniukas apsiverkė arba apsimetė, jog verkia.

Aš prieinu prie jų ir išsiaiškinu, kas atsitiko; tada griežtai sakau jūrininkams, kad, žinoma, jų pareiga - užmoketi berniukui.

Tačiau tai nepadėjo, jie tik pasijuokė iš manęs ir pasakė:

- Tik paklausykite jo!

Tai mane baisiai supykdė, ir aš sukandau dantis.

O aš kažkada buvau gavęs dovanų didelį apvalų smeigtuką kaklaraiščiui, panašų į ką tiktai nori; jis toks didelis, jog visiškai gali palaikyti policininko žetonu ar kokiu nors slaptu ženklu, ir šitą smeigtuką aš visada nešiojuosi ant krūtinės kairėje pusėje po paltu. Ir štai dabar, kada tie girti jūrininkai smaginasi dėl savo suplėšyto "Vikingo" numerio bei atsisako už jį mokėti, man į galvą šauna akiplėšiška mintis: aš pasisuku į pašaipūnus, praskleidžiu paltą ir parodau jiems savo keistąjį smeigtuką. Minutėlę mes žiūrime vieni į kitą; paskui aš tvirtai ir šaltakraujiškai sakau:

- Mokėkite arba eikite paskui mane.

Tai padėjo. Už "Vikingą" buvo užmokėta, ir mes, visas ketvertas, besiginčiję dėl laikraščio, pasukome kiekvienas savo keliais. Berniukas nusišluostė akis ir nuėjo Karlo-Juhano gatve į vieną pusę, aš - į kitą. Jūrininkai svirduliuodami patraukė Tivolio link.

Prie pašto aš apsisukau ir vėl grįžau gatve atgal. Mano mintys vis dar tebebuvo užimtos laikraštininku. Aš galvojau: tu padėjai berniūkščiui atgauti savo pinigus, jis tau, žinoma, dėkingas už tai ir daugiau nebesiūlys pirkti laikraščio, jeigu tu jį sutiksi; jis taktiškas, galimas dalykas, jog jis gerai išauklėtas.

Prie "Grando" aš jį vėl išvydau. Jis stovėjo po pat žibintu, tad aš aiškiai jį matau ir, besiartindamas prie jo, sakau sau, kad, vos pastebėjęs mane, jis užsičiaups kaip negyvas, kol aš nepraeisiu pro šalį. Aš praeinu kaip galima arčiau pro žibintą, kad jis galėtų mane atpažinti.

Aš apsiskaičiavau. Jis nė kiek neišskyrė manęs iš aplinkinių, jis ištiesė man laikraštį ir pasakė, jog aš turiu nusipirkti "Vikingą".

Aš praėjau pro jį tylėdamas ir įsižeidęs. Aš skaudžiai apsirikau; tai, žinoma, tebuvo tik berniūkštis iš Vikos*, pasigailėtinas gatvės vaikėzas, kuris jau rūko tabaką ir "pameta" savo sąsiuvinius, kuomet juose įrašyti blogi pažymiai. Vienu žodžiu, aš turėjau reikalų su tikru mažu sukčiumi. Aš jaučiau labai didelį apmaudą, kai nuėjau tolyn, ir buvau sieloje įsitikinęs, jog pasielgiau su juo pagal nuopelnus, nedavęs jam tų dešimties erių.

Dabar betrūko tik, kad jis imtų siūlyti man laikraštį trečiąjį kartą! Jis galėjo taip pasielgti, aš juk turėjau reikalų su įžūliu

*Vika - bloga reputacija pagarsėjęs Kristianijos rajonas.

berniūkščiu. Ir vis dėlto - tik to ir betrūko!

Prie universiteto aš vėl apsisukau. Dabar ėmiau svarstyti, kur aš jį greičiausiai vėl sutiksiu. Aš norėjau padaryti taip, kad mes susitiktume ryškiai apšviestoje gatvės dalyje, jog jam dar kartą būtų suteikta galimybė atpažinti mane. Galbūt jis neapžiūrėjo manęs kaip reikiant prie "Grando", aš negalėjau būti tuo tikras. Aš taip ilgai einu ir mąstau apie tai, jog, savo didelei gėdai turiu prisipažinti, galutinai susinervinau ir mane ėmė jaudinti pačios kvailiausios spėlionės. O jeigu berniukas, galvojau aš, paprasčiausiai nuėjo namo! Tokiu atveju aš be reikalo laužiau sau galvą. Kas žino, ar jis nepasuko ir ar neina tolyn nuo manęs, užuot ėjęs man priešais.

Tik įsivaizduokit: aš, senas žmogus, ėmiau žingsniuoti sparčiau, netgi ėmiau skubėti, vien dėl to, jog suteikčiau laimingajam laikraštininkui progą pasiūlyti man, jeigu tik jis išdrįs, "Vikingą" dar kartą.

Prie Bliumkvisto* krautuvės aš jį radau kuo ramiausiai bestovintį ant grotelių priešais langus, sustirusį, įtraukusį galvą į pečius ir susigrūdusį į palaikių kelnių kišenes rankas. Kartkartėmis jis vis šūkteli savo "Vikingą", kreipdamasis į pro šalį skubančius praeivius.

Jis jau nebetraukia rankų iš kišenių ir netiesia jiems laikraščio.

Aš prieinu pro jį kaip galima arčiau, tarp mūsų ne daugiau, kaip pora uolekčių, ir jis mane kuo puikiausiai mato dioramos** žibinto šviesoje. Ir tuojau pat išsitiesia, žiūri man tiesiai į veidą, pakelia aukštyn savo laikraščių pluoštelį ir sako, tarsi tarp mūsų nieko nebūtų įvykę:

- Pirkite "Vikingą"!

Aš sustojau. Aš taip įtemptai laukiau šito išbandymo atomazgos, kad net mano širdis stipriau suplakė, kai jis ištarė šiuos žodžius.

Ir štai tuomet man į galvą atėjo pati kvailiausia mintis. Berniūkštis šaltakraujiškiausiai šaipėsi iš manęs ir tris kartus iš eilės siūlė savo "Vikingą"; tai mane apstulbino, aš buvau sukrėstas ir perpykęs ir pačiais rūsčiausiais žodžiais, kokius tik begalėjau surasti, ėmiau barti jį už tai, kad jis nepalieka žmonių ramybėje. Jis nieko

*Bliumkvistas - paveikslų galerijos ir dailės parduotuvės centrinėje Kristianijos gatvėje pavadinimas.

**Diorama - šiandieninių kino teatrų pirmtakas.

neatsakė, tačiau ir toliau įdėmiai žiūrėjo į mane, tai jau buvo panašu į nirtulingą užsispyrimą. Štai tuomet man ir atėjo į galvą ta mintis: aš išsiėmiau iš kišenės pusės kronos monetą, palaikiau ją berniūkščiui panosėje ir numečiau tarp geležinių grotelių, ant kurių jis stovėjo, virbų. Vos tik šitaip padariau, išsitraukiau iš kišenės dar pusę kronos, parodžiau jam ir paleidau kristi ten pat.

- Prašau, - tariau aš piktdžiugiškai, - išsigriebk dabar jas iš ten, velniūkšti, ir palik mane ramybėje.

Grotelės buvo stipriai apšalusios, ir aš jutau pasitenkinimą regėdamas, kaip mano kankintojas kamavosi, norėdamas pasiekti pinigus. Kartkartėm jo pirštai prilipdavo prie peršalusios geležies. Aš taip pat mačiau, jog jis susižeidė riešą, bet tebetriūsė su tokiu pačiu užsidegimu, mėgindamas sugriebti šias dvi monetas. Jis nenori pasiduoti, jis pasiraitoja rankovę ir bruka ranką tarp sienos ir grotelių. Jo ranka buvo silpna ir liesutė.

Galiausiai jam pavyko sugriebti vieną iš monetų.

- Štai, vieną jau turiu, - džiugiai sako jis.

Traukdamas ranką, jis nusibraukia į sieną odą nuo krumplių. Jis žvelgia į mane, ar aš iš tiesų noriu palikti jam šiuos pinigus, visus šiuos pinigus, ir, kadangi aš nieko nesakau, jis pasilieka juos sau ir imasi žvejoti antrąją monetą. Jis vėl kiša ranką į plyšį ir siekia pirštais šito didžiulio lobio. Jo pastangos beribės, jis graibo ranka ten ir šen, netgi iškiša liežuvį, tarsi tai galėtų jam padėti.

- Jeigu turėčiau kokią skiedrelę, aš monetą prisitraukčiau artyn, - sako jis. Ir tuo pat metu pakelia galvą ir žiūri į mane.

Ar tik nelaukė jis iš manęs pagalbos? Ar tik negalvojo šis gudrus vaikėzas, kad aš jam atnešiu skiedrą?

- Aš atnešiu tau skiedrą, - sakau aš. - Bet ne tam, kad tau pagelbėčiau, taip ir žinok. Aš atnešiu tau tokią trumpą skiedrą, kad tu vis tiek nieko negalėsi padaryti. Palauk truputėlį, aš tuoj.

- Ne, neverta, - staiga atsako jis.

Jis rausiasi savo kišenėje ir išsitraukia surūdijusį lenktinį peilį, kuriuo ir pradeda darbuotis. Jis laiko jį dviem pirštais ir bando pasiekti monetą. Pamažu ir atsargiai jis stumia monetą vis arčiau ir arčiau sienos, prie plyšio.

Jam pavyks pasiekti monetą, šis mažasis nenaudėlis nenurims. Aš labai nepatenkintas mačiau, kad jam iš tiesų pavyko pastūmėti monetą, ir aš išgirdau, kaip jis pasakė:

Na, dabar jau nedaug beliko.

Aš apsidairiau. Aplinkui stovėjo visa minia, stebėdama mane ir berniuką. Tada aš ūmai apsisukau ant kulnų ir patraukiau savais keliais.

Bet po valandos vėl klaidžiojau Karlo-Juhano gatve ir ieškojau to paties berniūkščio. Jo niekur nesimatė. Rankoje aš laikiau danišką dviejų kronų monetą ir ilgai jo ieškojau, aš norėjau susitaikyti su juo ir duoti jam truputėlį pinigų pirštinėms. Tačiau jis, galimas dalykas, už tuos pinigus būtų prisipirkęs tabako, o gal netgi ir pragėręs juos; paprasčiausiai būtų buvusi nuodėmė jam ką nors duoti. Apimtas tokių minčių, aš grįžau namo.

Tai buvo vakar vakare.

Bet šiandien, kaip jau sakiau, aš vėl vaikštau ir galvoju apie laikraštininką. Aš prisimenu jo pasigailėtiną rankelę ir keletą lašelių kraujo ant pirštų krumplių. Ir aš regiu priešais save visą šio mažojo apgaviko figūrėlę, kai jis gulėjo prisispaudęs pilvu prie geležinių grotelių ir iškišęs liežuvį siekė pirštais dviejų sidabrinių monetų.

1890

UŽSLĖPTAS SKAUSMAS

I

Aš vėl sutikau tą patį žmogų, ketvirtą kartą. Jis persekioja mane visur, aš niekada negaliu būti tikras, kad jis neišnirs ir nepasirodys priešais mane kur nors pačioje netikėčiausioje vietoje. Kartą Kristianijoje aš sutikau jį savo nuosavame kambaryje, jis įžengė į jį anksčiau už mane, jis stovėjo ten, viduje...

Bet leiskite man papasakoti iš pradžių.

Pirmą kartą aš jį sutikau Kopenhagoje. Tai buvo per Kalėdas, 1879 metais; aš gyvenau kažkur Klareboderne.

Kartą sėdėjau vienas savo kambary, - aš puikiai prisimenu, jog sedėjau ir perrašinėjau kažkokias natas, ir tai man sekėsi labai nelengvai, nes aš blogai skiriu natas, - kai staiga beldžia į duris, lengvai, labai tyliai, tarsi moters ranka; aš šaukiu: “Įeikite!” - ir įeina kažkoks žmogus.

Kokių tridešimties metų vyriškis, išblyškęs, siaurų pečių, stebėtinai siaurų pečių; pirštinę užsimovęs tik ant vienos rankos.

Tik įėjęs, jis nusiėmė skrybėlę, jo didelės akys žiūrėjo į mane visą tą laiką, kol jis artinosi prie tos vietos, kur aš sėdėjau ir rašiau. Jis atsiprašė už tai, kad įsibrovė pas mane; jis keletą kartų matęs, kaip aš išeinu ir grįžtu į pensioną, ir jam pasirodę, kad mes - seni pažįstami. Ar aš neprisimenu jo iš Helsingjoro, iš policijos nuovados Helsingjore?

Aš niekada nesu buvęs Helsingjore, tai tikriausiai nesusipratimas...

Ne? Tuomet greičiausiai tai buvo Malmėje. Taip, dabar jis gerai prisimena, kad buvo sutikęs mane būtent Malmėje...

Bet aš niekada nesu buvęs ir Malmėje...

Jis išvardino dar keletą vietų ir kiekvieną kartą, man atsakius neigiamai, jis sakydavo: "Palaukite! Aš visiškai tikras, kad mes buvome susitikę, tiktai negaliu prisiminti kur". Galiausiai jis paminėjo Kristianiją, ir aš sutikau, jog ten galėjome susitikti. Jis pasėjo manyje abejonę, aš jau neįstengiau tvirtinti, jog niekada nebuvau sutikęs jo Kristianijoje.

- Beje, iš jūsų man nieko nereikia, - pasakė jis, - man paprasčiausiai atėjo į galvą pasveikinti jus kaip žemietį ir seną pažįstamą.

Mes truputėlį šnektelėjome, mes apie nieką vienas kito neklausinėjome, tiktai šnekučiavomės apie visiškai nereikšmingus dalykus, kurie dabar galutinai išgaravo man iš atminties. Aš tik prisimenu, kad jo žodžius neretai buvo galima suprasti įvariai, už jų kažkas slypėjo, o ir apskritai šis žmogus man pasirodė paslaptingas.

Kai jis pakilo eiti, dar kartą atsiprašė už tai, kad atėjo, ir ištarė, beje, tokius žodžius:

- Aš labai nuobodžiauju, man nėra kuo daugiau užsiimti. Man kartais į galvą netgi ateina mintis pajuokauti su policija, kad kaip nors sutrumpinčiau laiką; tačiau tai pernelyg lengva ir manęs nedomina.

Tai jis pasakė visiškai rimtai, tačiau aš vis dėlto suvokiau kaip pokštą.

Tarpduryje jis atsigręžė, tarsi būtų kažką netikėtai prisiminęs, ir pakvietė mane vakare su juo kartu pasivažinėti "vardan senos pažinties". Iš pradžių aš, pats nežinau kodėl, atsisakiau, bet po minutėlės nusprendžiau važiuoti su juo. Paskutiniai žodžiai, kuriuos jis man pasakė, buvo apie tai, kad man nereikia imtis su savimi

pinigų. Atsargumas niekada nepakenks, aš galiu pinigus palikti pasaugoti šeimininkui, pasakė jis. Aš nelabai tai supratau, bet neprieštaravau ir pažadėjau laukti jo penktą valandą prie "Arklio".*

Likęs vienas, aš trumpam susimąsčiau apie šį žmogų ir jo žodžius. Man pasirodė keista, kad jis atėjo pas mane. Ir kodėl jis pasakė tai, apie pinigus? Aš buvau šiek tiek nustebęs, bet paskui lioviausi dėl to kvaršinti sau galvą; kelionėje žmonės taip greitai suartėja, visiškai nepažįstamas žmogus jau po valandėlės gali tapti draugu ir bičiuliu. Sutartu laiku aš buvau prie "Arklio".

Oras buvo šiltas, o lauke tokia dargana, kad mums teko sėstis į dengtą ekipažą; jo viršus buvo pakeltas ir langai uždaryti. Mes nuvažiavome į vakarinę Kopenhagos dalį, pro Ladegoreną, Rolihedsvaju, pro vandens siurblinę. Viso šio ilgo kelio metu mes beveik nesikalbėjome; be to, ir ekipažas smarkiai klebetavo. Kai mes pervažiavome Griondalio tiltą ir jau artinomės prie Uterslev-Markeno, nepažįstamasis išsitraukė iš kišenės virvagalį ir ėmė juo žaisti, įdėmiai žiūrėdamas į mane. Ekipaže gana tamsu, tačiau aš puikiai matau jį ir tai, ką jis daro. Mes sėdime ant sėdynės šalia ir sekame vienas kitą. Staiga jis sako:

- Jūs juk nesibijote?

Ir tuo pačiu metu pakelia virvę prie pat mano veido.

Aš sumelavau, drebančiu balsu aš ištariau:

- Ne, ko gi aš turiu bijotis?

Tačiau aš drebėjau iš baimės ir jau galvojau, ar tik netimptelėjus skambučio juostelės ir nepasišaukus vežėjo. Mane erzino ir tai, jog jis tą virvę laikė tiesiai man prieš akis, todėl aš atsikėliau ir persėdau ant priekinės sėdynės.

Kiek laiko mes taip ir važiuojame. Netrukus jis panarino akis ir lėtai paslėpė virvagalį kišenėje. Atrodė, kad kažką svarsto. Staiga jis išsitiesia, susijaudinęs rodo pro ekipažo langą ir sako:

- Žiūrėkite, žiūrėkite - ten!..

Aš nejučia pasukau galvą - ir tą pat akimirką kažkas šalto ir drėgno sugniaužė mano kaklą. Niekšas stovėjo palinkęs virš manęs ir savo šaltais pirštais gniaužė man gerklę. Nežinau, ar tuomet surikau, tačiau manau, jog ne; tą akimirką manyje įvyko kažkokia permaina. Man netikėtai šwystelėjo mintis, jog šis žmogus nori tik išgąsdinti mane arba pasišaipyti; aš buvau visiškai tikras, jog jis

*"Arklys" - populiarus raito karaliaus Kristiano V statulos Naujojoje Karališkojoje aikštėje Kopenhagoje pavadinimas.

neketina manęs pasmaugti. Todėl aš įnirtau ir iš visų jėgų stumtelėjau jį. Bet mane jis laikė tvirtai. Apgraibomis už savo nugaros aš suradau skambučio virvelę ir trūktelėjau ją. Bet jis tebelaikė mane; jis kuo puikiausiai girdėjo skambučio tilindžiavimą ir vis dėlto nė kiek neatleido savo gniaužtų. Kurį laiką mes grūmėmės vienas su kitu; jam pasisekė sužeisti mane į kaklą, dešinėje pusėje, prie pat ausies; jo akiplėšiškumas buvo beribis; jis sužeidė mane vinimi arba kamščiatraukiu, kažkuo jis smeigė į mane, ir tai sukėlė aštrų skausmą. Galiausiai man pavyko išsilaisvinti - aš ėmiau pašėlusiai kulti jį kumščiais, aš trankiau jį be atodairos, kur papuola. Tą akimirką vežėjas atidaro duris ir tik dabar aš pastebiu, jog ekipažas stovi.

- Suksime atgal? - paklausė vežėjas.

Visiškai pasimetęs, aš iššokau iš ekipažo. Mano palydovas kuo ramiausiai sėdėjo savo vietoje, taip ramiai, kaip ir anksčiau.

- Taip, suksime, - atsakė jis.

- O aš eisiu atgal, - pasakiau. - Važiuokite su šiuo žmogumi po velnių, jeigu norite!

- Eisite? - paklausė vežėjas. - Pėsčiomis?

Nepažįstamasis nieko nepasakė, į mane jis nežiūrėjo: Tada aš ne juokais supykau, šiurkščiai paliepiau vežėjui važiuoti atgal, vėl įšokau į ekipažą ir, kupinas įsiūčio, trenkiau durelėmis. Aš buvau labai sudirgęs ir jaučiausi stiprus, be galo stiprus.

Prie savo palydovo aš prisėdau pernelyg arti, stengdamasis užimti kaip galima daugiau vietos ir užspausti jį į patį kampą; sėsdamasis aš dar ir grubiai stuktelėjau jį alkūne. Bet jis viską iškentė ir nepratarė nė žodžio. Tiktai tuomet, kai mes vėl įvažiavome į Kopenhagą, jis šypsodamasis tarė:

- Dabar jūs tikriausiai apskųsite mane už tai?

Aš nieko neatsakiau.

Jis užsikėlė abi savo kojas ant mano skrybėlės, kurią buvau nusiėmęs ir nusviedęs ant priekinės sėdynės, kad galėčiau sėdėti ekipaže išsitiesęs; užkulniais jis stipriai mygo jos viršų, ir aš išgirdau, kaip ji plyšo. Kuo toliau, tuo labiau aš buvau įsitikinęs, kad jis tenorėjo išgąsdinti mane, ir jaučiausi pažemintas.

- Bet jeigu jūs norite mane apskųsti, - tęsė jis, - jūs turite tai padaryti nedelsdamas. O, aš pradingsiu anksčiau, negu mane sučiups! Patikėkite, dar ligi aušros aš jau būsiu, galimas dalykas, Skone. Tad nėra jokios prasmės! - Jis dar ilgai pasakojo apie tai, kaip sugeba dingti pačiu trumpiausiu laiku, tačiau baigdamas pa-

sakė: - O gali būti ir taip, kad aš nė nepagalvosiu pajudėti iš vietos; visiškai įmanoma, kad rytoj aš turėsiu garbės pasisveikinti su jumis Estergade.

Jis pasakė tai nė kiek nesigirdamas, tyliu, liūdnu balsu. Mano skrybėlė po jo kojomis kaskart vis labiau panėšėjo į beformį gniužulą.

Pagaliau aš atsakiau, jog, susitikęs jį, turėsiu garbės jo visai nepastebėti, praeiti pro jį, tarsi jis būtų tuščia vieta, o jeigu jis kada nors pasitaikys mano kelyje begulįs, tai žengsiu per jį.

- Aš ir burnos nepraversiu, kad pamatyčiau jus pakartą, - tariau, - aš niekinu jus ir netgi nenoriu išmesti jūsų pro ekipažo langą.

Beje, šito aš ir nebūčiau įstengęs padaryti, bet vis dėlto pasakiau. Jis prarijo ir tai.

Prie "Arklio" mes abu išlipome. Aš nuėjau savo keliu, o jis liko atsiskaityti su vežėju; aš ėjau namo vienplaukis...

Tai buvo pirmasis kartas, kai aš su juo susitikau. Iki šios dienos ant mano kaklo yra likusi to susitikimo žymė.

II

Po trejeto ar ketverto metų aš keliavau po Vokietiją; važiavau iš Hamburgo į Bremerhafeną. Kai atvykau į stotį, iki traukinio išvykimo dar buvo likę dešimt minučių, todėl galėjau neskubėti. Aš ėjau išilgai traukinio, dairydamasis sau geros vietelės, ir taip priėjau beveik ligi pat garvežio. Tik staiga kažkoks žmogus man moja pro kupė langą, ir aš, dideliam savo nustebimui, pamačiau, kad tai tas "mano senas pažįstamas", žmogus su juodomis akimis. Aš iš karto jį atpažinau.

Nejučia krūpteliu, jaučiuosi nemaloniai nustebintas ir praeinu pro jo kupė. Bet kuomet jau žengiu toliau, man netikėtai ateina į galvą mintis, kad jis, ko gero, dar pagalvos, jog aš jo bijausi; tuo labiau, kad dabar, tapęs keletu metų vyresniu, aš visai nenorėjau išvengti šio įdomaus žmogaus. Todėl pasuku atgal, tarsi vis dar tebeieškodamas sau vietos traukinyje, ir abejingai, tarytum visai atsitiktinai, sustoju priešais jo kupė. Atidarau duris ir įlipu.

Kupė buvo tuščia. Be jo, ten nieko nebuvo.

Aš praėjau pro jį... ir jis truputėlį patraukė kojas, kad praleistų mane; tai darydamas, jis pažvelgė į mane taip, tarsi niekada anksčiau nebūtų manęs matęs, nors aš buvau įsitikinęs, kad prieš

keletą minučių jis mojo man ranka. Aš netgi nejučiom prisiliečiau prie skrybėlės ir truputėlį linktelėjau, bet jis neatsakė.

Aš atsisėdau kampe. Buvau piktas ant savęs už tą linktelėjimą ir susikaupiau pasiryžęs pademonstruoti jam patį rafinuočiausią abejingumą. Jis nė kiek nepaseno per tą laiką, tačiau apsirengęs buvo visiškai kitaip. Pirmąjį kartą jis buvo apsirengęs gražiai, beveik elegantiškai, dabar jis dėvėjo paprastą šviesų šiurkštaus audeklo kelioninį kostiumą. Jo odinis lagaminas stovėjo ant priešpriešinės sėdynės.

Nuaidėjo skambutis, ir traukinys pajudėjo.

Aš įsitaisiau patogiau ir ištiesiau ant sėdynės kojas. Taip aš išsėdėjau turbūt apie ketvirtį valandos. Apsimečiau, jog nepastebiu savojo palydovo. Jis, atrodė, sėdėjo paskendęs savo mintyse.

Staiga jis išsitraukia iš kišenės vaškytinės krepšelį, kažką panašaus į futliarą, primenantį tvarstomąjį paketą, išima iš jo kažkokius aprūdijusius instrumentus ir vieną po kito pradeda apžiūrinėti. Tai buvo kažkokie keistai išlankstyti įrankiai, vieni plokšti, kiti apvalūs, laibi ir stori. Aš puikiai mačiau, kad tai buvo visrakčių rinkinys. Jis ir pats neslėpė, kas tai; priešingai, jis vartaliojo šiuos gelžgalius rankose sukinėdamas juos taip, tarsi rakintų spyną; su keliais iš jų jis pamėgino atrakinti savo lagaminą. Atrodė, jis specialiai norėjo man pademonstruoti, kam reikalingi šie kabliai. Aš tik sėdėjau ir žiūrėjau.

"Saugokis, - pagalvojau sau, - jis visiškai atvirai šaiposi iš tavęs; čia kažkas slypi, jis nori tave kažkam išprovokuoti!"

Praėjo keletas minučių. Tada jis išsitraukia iš kišenės nedidelę blizgančią dildelę ir ima šveisti visrakčius tiesiog mano akyse. Ir kiekvieną kartą, nušveitęs kurį ligi blizgesio, pasideda ant sėdynės šalia savęs. Prisiminkite, kaip aš sėdėjau: ištiesęs kojas ant jo sėdynės taip, kad mano batai beveik lietė jo drabužius. O jis sėdi sau lyg niekur nieko ir blizgina.

Paskui jis abejingai, tarsi užsisvajojęs deda vieną ką tik nušveistą visraktį ant mano kojų ir imasi valyti kitą. Šis žmogus dėlioja ant manęs savo visrakčius, o aš tik sėdžiu ir žiūriu. Ir iš tiesų jis padėjo man ant kojų dar vieną, po to dar vieną visraktį, kai tik baigdavo šveisti; jis elgėsi su manimi tarsi su pagalvėle, tarsi su sėdynės dalimi. Galiausiai ant mano kojų gulėjo ketvertas ar šešetas šių išlankstytų dalykėlių.

Tada aš atsistojau, ne staiga, bet pakankamai sparčiai, kad

numesčiau juos visus ant grindų taip, jog jis nespėtų sukliudyti. Turėjau tik vieną vienintelę mintį: atsimokėti jam už jo beribę panieką.

Visrakčiams nukritus ant žemės, jis nieko nepasakė, tik tylėdamas vieną po kito juos visus susirinko.

Tuo metu įėjo konduktorius. Aš nustebęs pamačiau, kad mano palydovas ir dabar nė nemanė slėpti savo daiktų: visą tą laiką, kol konduktorius buvo kupė, jis laikė juos viešai ir tik tuomet, kai šis išėjo, vėl paslėpė krepšelį su visu jo turiniu kišenėje.

Po to mes važiuojame dar apie pusvalandį, pravažiuojame stotis, sustojame, važiuojame toliau - mano palydovas vis sėdi tylėdamas. Aš demonstratyviai elgiausi taip, tarsi kupė būčiau vienas: vėl ištiesiau kojas ant sėdynės, garsiai žiovavau ir kartkartėmis imdavau kažką niūniuoti - tam, kad parodyčiau jam visišką savo abejingumą; bet jis, atrodė, nieko nepastebėjo. Aš užsirūkiau cigarą ir numečiau degantį degtuką jam ant rankos, aš sviedžiau degtuką į jo pusę taip nerūpestingai, tarsi tame kampe nieko nebūtų buvę, ir mačiau, kad pataikiau jam į ranką; bet jis tik pajudino burną, vos kryptelėjo lūpomis, tarsi būtų ketinęs šyptelti, ir liko ramiai sėdėti.

Dar po kiek laiko jis ūmai žvilgterėjo pro langą, tarsi būtų atpažinęs šią vietovę, greitai pakilo ir čiupo savo lagaminą už rankenos; taip jis stovėjo keletą minučių, kol traukinys sustojo mažoje stotelėje. Tada jis ironiškai žemai nusilenkia, nepaprastai žemai, nežiūrėdamas į mane, ir, netardamas nė žodžio, žengia žingsnį ar du atgal, vėl lenkiasi plačiai šypsodamasis, paskui apsisuka ir išlipa iš vagono. Jis tuojau pat susirado nešiką savo bagažui ir pradingo.

Visos šios kelionės metu jis nė karto neprakalbo su manimi ir nepažvelgė man į veidą.

III

Ir vėl praėjo kiek laiko, gal trejetas metų, ir vėl aš sutikau jį - paslaptingoje vietoje, vienoje iš šalutinių Niujorko gatvelių, lošėjų lindynėje.

Aš atėjau ten anksčiau už jį, sėdėjau prie ruletės, kai jis įžengė. Kai tarnas priėjo paimti skrybėlę ir paltą, jis neigiamai papurtė galvą; bet skrybėlę jis vis dėlto netrukus nusiėmė ir laikė ją rankose. Jis patraukė tiesiai prie ruletės stalo.

Jam padarė vietos, ir jis iš karto ėmė lošti; man atrodė, kad mano statymus jis seka įdėmiau, negu savuosius. Aš visą laiką pralošinėjau, stačiau ant juodos spalvos ir dvigubo numerio, tik ant juodos spalvos ir dvigubo numerio, ir kiekvieną kartą pralošdavau. Galbūt kaip tik tai jį ir sudomino.

Staiga jis per stalą sako man norvegiškai:

- Negi jūs nematote, kad jus apgaudinėja?

Jis rizikavo, kad jo žodžius, be manęs, galėjo suprasti ir kiti, ir tokiu atveju tai būtų galėję jam kainuoti kraują, bet jis vis dėlto tai pasakė garsiai, žiūrėdamas tiesiai į mane.

Aš apsimečiau, kad jo negirdžiu, aš toliau žaidžiau lygiai taip pat, vis statydamas ant to pačio numerio ir tos pačios spalvos. Ir vis pralošinėjau. Mane karštis išmušė nuo pykčio; jeigu tas žmogus dar kartą įsikiš į mano žaidimą, aš nusprendžiau kreiptis į krupjė. Buvau įpykęs ir sudirgęs; be jokių abejonių, mane apgaudinėjo, aš tai mačiau ir pats: krupjė laikė rankoje raktą, kurį kiekvieną kartą paslapčiom prikišdavo prie strėlės, kai ši turėdavo sustoti, ir aš dar anksčiau buvau pagalvojęs, jog šiame rakte paslėptas magnetas; bet nenorėjau į nieką kreipti dėmesio, lošiau toliau ir pralošinėjau.

Tada mano nepažįstamasis ir sako kreipdamasis į krupjė:

- Tučtuojau įsikiškite tą savo raktą į kišenę!

Jis kalbėjo šaltakraujiškai ir valdingai ir krupjė iš karto jam pakluso; jis tik tarė: “Tai raktas nuo kasos, aš laikau jį rankoje grynai dėl patogumo”. Vis dėlto jis tučtuojau pakluso. Aš plykstelėjau, aš nepaprastai pasipiktinau, kad jis pakluso, aš mečiau paskutiniuosius savo dešimt žetonų ant juodos spalvos ir pakilau netverdamas įniršiu. Išėjau nesulaukęs žaidimo pabaigos.

Paskui aš šito žmogaus nebuvau sutikęs ligi pat praėjusios žiemos Kristianijoje. Aš tuomet gyvenau Sent-Hanshaugene, mano kambarys buvo pačiame viršuje, penktame aukšte. Kartą, kai aš grįžau po pietų, mano paslaptingasis nepažįstamasis stovėjo mano kambario viduryje; raktas stirksojo duryse iš išorės, ir jis, ilgai negalvojęs, įėjo. Be jokių ceremonijų jis tiesia ranką, prašo manęs 16 kronų - šešiolikos kronų! - dėkoja, dukart žemai nusilenkia ir eina prie durų. Staiga jis sustoja ir sako:

- Viešpatie, koks jūs kvailas!

Jis tai sako nusisukęs į duris ir be galo paniekinamu tonu.

Mane apima jau pažįstamas įniršis, ir aš žengiu keletą žings-

nių jo pusėn. Matydamas, kad jis jau ruošiasi atidaryti duris ir dingti, aš neišlaikau ir sakau:

- Stokit! Ar jūs čia nieko iš manęs nepavogėte?

Aš taip sakau specialiai, kad įžeisčiau jį; aš visai nemaniau, kad jis būtų ką nors paėmęs, bet aš norėjau jį pažeminti.

Mano ištarti žodžiai nepadarė jam jokio įspūdžio; jis nesupyko, mano žodžiai jo neužgavo, jis tik atsisuko į mane ir nustebęs pratarė?

- Pavogiau?

Paskui jis be didesnių šnekų atsisėdo ant kėdės, prasisegė paltą ir išsiėmė iš kišenės pirmiausia kažkokius popierius, tarp kurių aš pastebėjau kelionių vadovą, paskui nedidelę raudoną piniginę, prikimštą pinigų, kimšte prikimštą stambiomis kupiūromis, galimas dalykas, šimtais kronų, ir ištiesė ją man.

- Ką jūs turite, ką aš galėčiau pavogti? - tarė jis ir pašaipiai šyptelėjo.

Aš vėl buvau nugalėtas. Tas žmogus visada triumfavo prieš mane, žemino mane, trypė mane į dulkes. Kai jis pakilo eiti, aš nieko nedariau, nepravėriau ir burnos, kad galėčiau jį sulaikyti. Aš leidau jam išeiti. Ir tiktai kai aš išgirdau jo žingsnius ant laiptų, toli, keletu aukštų žemiau, man atėjo į galvą mintis ką nors padaryti; aš atplėšiau duris ir vėl jas įnirtęs užtrenkiau, taip, kad sudrebėjo visas namas. Štai ir viskas, ką aš padariau.

Mano šešiolika kronų iš paniekos man jis paprasčiausiai paliko. Aš radau jas ant kėdės, ant kurios jis sėdėjo. Pasipiktinęs ir pažemintas aš neliečiau jų keletą dienų, vildamasis, kad jis sugrįš ir pamatys, jog aš jų nepaėmiau.

Vėliau aš sužinojau, kad jis pabuvojo ir pas mano buto šeimininkus ir elgėsi labai keistai. Mano šeimininkas, policijos konsteblis, nepanoro turėti su juo jokių reikalų; jam netgi pasirodė, kad tam nepažįstamajam ne visi namie. Be viso kito, šis įkyrus svečias panoro pirkti ant viryklės stovintį senovišką olandišką kavinuką iš vario ir niekaip negalėjo susitaikyti su tuo, jog jam buvo atsakyta.

* * *

Štai padriki mano susitikimų su šiuo žmogumi istorijos bruožai. Paskutiniuoju metu aš išmokau galvoti apie jį be pykčio; jis labai domina mane; aš vis dar tikiuosi susitikti su juo. Man ūmai viskas paaiškėjo, aš manau, kad suvokiau jo vidų ir kai ką jo

absurdiškame elgesy. Mat prieš keletą mėnesių aš buvau susitikęs kitą asmenį, vieną trisdešimtmetę moterį, kuri papasakojo man kai ką apie save, o tai ir užvedė mane ant pėdsakų. Kartą ji padarė nusižengimą, kuris jai grėsė kalėjimu, ir šis poelgis ją visiškai išmušė iš pusiausvyros. Ir ne dėl sąžinės priekaištų, ne dėl atgailos už savo nedidelę nuodėmę, bet dėl nepaaiškinamo noro būti demaskuotai. Vienu metu ji tiesiog pati stengėsi užsitraukti ant savo galvos įtarimą dėl padaryto, tačiau tai nieko nepadėjo. Tai, kad jai pavyko išvengti atpildo, padarė ją neatsargia, įžūlia; jai buvo nesmagu, kad jos niekaip nesučiumpa, nežiūrint į tai, jog ji viską darė dėl to; ji ėmėsi visokiausių gudrybių, kad tik išaiškėtų jos paslaptis; ji specialiai stengėsi sukelti prieš save įtarimus. Bet visa tai nieko negelbėjo, niekam ir į galvą neatėjo ją įskųsti.

Kai kurios jos pasakojimo detalės sukėlė man minčių apie mano paslaptingąjį pažįstamąjį, apie žmogų juodomis akimis. Be jokios abejonės, jis kiekvieną kartą tikėjosi, jog savo elgesiu privers mane pranešti apie jį policijai. Bet jam to pasiekti nepavyko.

Neeilinė asmenybė, bet keista ir neįtikėtinai sudarkyta siela. Žmogus, besiblaškantis dvasiniuose prieštaravimuose, galbūt kenčiantis dėl to, jog paslaptis, kuri galėtų jį pražudyti, deja, niekuomet nebus atskleista.

1891

SABOS KARALIENĖ*

Kada keliauji, važiuoji iš vietos į vietą ir likimo valia vėl susitinki žmones, kuriuos kažkada esi matęs, susitinki juos netikėtai, netikėčiausiose vietose, tai iš nuostabos visiškai užmiršti nusiimti skrybėlę ir nusilenkti.

Man taip atsitinka dažnai - taip, labai dažnai. Ir nieko nepadarysi.

Tai, kas atsitiko man 1888 metais, yra keistai susiję su vienu

*Sabos karalienė - Sabos karalystės, senovėje egzistavusios Pietų Arabijoje, valdovė. Pagal Biblijos padavimą, Sabos karalienė atvyko pas izraelitų karalių Saliamoną (X a. pr.m.e.), norėdama įsitikinti jo išmintingumu.

įvykiu, nutikusiu man ne daugiau, kaip prieš savaitę, mano kelionės į Švediją metu. Tai labai paprasta ir suprantama istorija, nieko sudėtingo nėra, galbūt jos netgi nevertėtų ir pasakoti. Ir vis dėlto aš pamėginsiu ją papasakoti kaip galima geriau.

Tu paklausei, kada mes paskutinį kartą matėmės... bet tu ir pats prisimeni, ko manęs klausei, tad man nereikia kartoti. Aš tada atsakiau, kad man visada kas nors trukdė, kaip aš bebūčiau stengęsis, visuomet kas nors stodavo man skersai kelio, mane atstumdavo, mane išmesdavo pro duris. Ir aš nemeluoju, aš tau įrodysiu, kad tai tiesa. Taip arti tikslo, kaip tą kartą, aš niekuomet dar nebuvau, ir vis dėlto mane taip mandagiai išstūmė pro duris. Nieko nepadarysi.

1888 metais aš gavau pinigų kur nors nukeliauti - pasakoju viską taip, kaip iš tiesų buvo. Išvykau į Švediją ir, kuo puikiausiai nusiteikęs, žygiavau pėsčiomis palei geležinkelį, kiekvieną dieną traukiniui po traukinio švilpiant pro mane. Aš sutikau daugybę žmonių, ir visi šie žmonės sveikino mane, jie sakė: "Padėk, Dieve", aš jiems taip pat sakiau: "Padėk, Dieve", nes nežinojau, ką dar jiems galėčiau pasakyti. Kai pasiekiau Geteborgą, pirmoji mano batų pora jau buvo suplyšusi į skivytus, bet apie tai aš ir nekalbu.

Dar ligi to, kai aš priėjau Geteborgą, atsitiko tas įvykis, apie kurį noriu papasakoti. Kaip tu manai: jeigu kokia nors dama žvilgteli į tave pro langą, o paskui nekreipia daugiau į tave jokio dėmesio, tu tuomet lieki visiškai ramus ir nepasiduodi jokioms fantazijoms; reiktų būti kvailiu, kad įsivaizduotum sau ką nors po tokio nereikšmingo žvilgsnio. Na, o jeigu ta dama ne tik be galo susidomėjusi žvelgia į tave, bet perleidžia tau savo kambarį, dargi su patalyne, pašto stotyje Švedijoje, tai ar nemanai, kad tuomet jau gali turėti šiokį tokį pagrindą tikėti jos rimtais ketinimais ir nepprarasti vilties? Aš taip galvojau ir tikėjausi ligi pat paskutinės minutės; prieš savaitę tai man netgi kainavo kankinančią kelionę į Kalmarą...

Taigi aš pasiekiau Berbju pašto stotį. Buvo vėlyvas vakaras, o aš ėjau nuo ankstaus ryto, tad nusprendžiau šiandien čia pasiilsėti. Aš įžengiau vidun ir paprašiau pietų bei kambario.

Taip, papietauti aš galiu, tačiau kambarių daugiau nėra, visi užimti, namas perpildytas.

Aš kalbėjausi su jauna mergina - kaip vėliau paaiškėjo, šeimi-

ninko dukterimi. Aš žiūriu į ją ir apsimetu, kad jos nesuprantu. Ar tik nenori ji man parodyti, kad aš - norvegas, politinis priešininkas?*

- Kiek daug čia ekipažų, - sakau aš abejingai.

- Taip, tai prekeiviai, kurie, atvažiavę į mugę, čia nakvoja, - atsako ji, - todėl pas mus nebeliko nė vienos laisvos lovos.

Tada ji išeina ir užsako man pietus. Kai ji sugrįžo, vėl pradėjo kalbėti apie tai, kokie perpildyti namai. Ji pasakė:

- Jūs galite paėjėti arba iki kitos stoties, Juterono, arba grįžti traukiniu kiek atgal. O pas mus, kaip ir sakiau, viskas perpildyta.

Aš atleidau šiam naiviam kūdikiui ir nenorėjau būti su ja per daug šiurkštus, tačiau, žinoma, nė negalvojau eiti iš čia, nesulaukęs kito ryto. Aš buvau pašto stotyje ir lova man turėjo atsirasti!

- Puikus oras, - tariau aš.

- Taip, - tarė ji. - Todėl pasivaikščioti ligi Juterono - vienas malonumas. Ir netoli, vos kokia mylia.

To jau buvo per daug, aš lėtai ir griežtai pasakiau:

- Man visiškai aišku, kad jūs man surasite kambarį šiai nakčiai; aš nepageidauju eiti toliau, aš pavargau.

- Bet jeigu visi kambariai užimti! - ėmė prieštarauti ji.

- Tai ne mano reikalas.

Su šiais žodžiais aš sunkiai sudribau ant kėdės.

Beje, man buvo gaila mergaitės, ji nebuvo panaši į tokią, kuri darytų man nemalonumus tik dėl piktdžiugos. Jos veido išraiška buvo dora, o jos neapykanta norvegams - gana saikinga.

- Jūs galite pakloti man kur tik norite, kad ir ant šitos kanapos, - tariau aš.

Bet pasirodė, kad ir kanapa užimta!

Mane pradėjo imti baimė. Jeigu teks paėjėti dar gerą švedišką mylią, tuomet mano reikalai prasti; gera švediška mylia praktiškai begalinė, tuo aš jau buvau spėjęs įsitikinti.

- O, Viešpatie, negi jūs nematote, kad man nuo ėjimo jau batai suplyšo? - ėmiau šaukti aš. - Jūs juk neišvysite į gatvę žmogaus su tokiu apavu?

- Taip, bet jūsų apavas nepasidarys geresnis rytoj, - pastebėjo ji šypteldama.

*"...norvegas, politinis priešininkas?" - 1814 metais Norvegija, buvusi Danijos valdžioje, pabandė išsikovoti nepriklausomybę, tačiau po karinio konflikto su Švedija buvo priversta įsijungti į Švedijos karalystės sudėtį. Dėl to tarp švedų ir norvegų buvo kilusi tam tikra įtampa, apie ją ir užsimena skaitytojui autorius. Švedijos ir Norvegijos unija buvo nutraukta 1905 metais.

Ji buvo, be abejo, teisi, ir aš nežinojau, ką man daryti. Tą akimirką durys atsiveria ir į kambarį įlekia dar viena mergina.

Ji juokiasi dėl kažko, kas su ja atsitiko, arba dėl to, apie ką ji galvoja, ir ji praveria burną, norėdama visa tai apsakyti. Pastebėjusi mane, ji nė kiek nepasimeta, priešingai, nužvelgia mane ilgu žvilgsniu ir galų gale netgi linkteli man. Paskui pusbalsiu klausia:

- Kas atsitiko, Lota?

Ir Lota atsako jai kažką, ko aš neišgirstu, bet suprantu, kad jos šnibždasi apie mane. Aš sėdžiu, žiūriu į jas ir įsiklausau, tarytum spręstųsi mano likimas. Tuomet jos vogčiomis ima žvilgčioti į mano batus, ir aš girdžiu, kaip jos tarpusavyje krizena. Tik įžengusi dama purto galvą ir jau rengiasi eiti.

Kai ji jau buvo prie durų, staiga atsigręžė, tarsi jai kažkas būtų šmekštelėję galvoje, ir tarė:

- Bet aš galiu šiandien atsigulti su tavim, Lota, tuomet jam bus galima atiduoti mano kambarį.

- Ne, - atsako Lota, - taip jums elgtis negalima, freken.

- Na, kodėl gi, žinoma, kad galima!

Pauzė. Lota samprotauja:

- Ką gi, jeigu jūs taip norite, frenken, tai... - ir, kreipdamasi į mane, Lota tęsia: - Štai, freken nori jums užleisti savo kambarį.

Aš pašoku, brukšteliu koja ir nusilenkiu. Man atrodo, kad aš visa tai padariau labai grakščiai. Aš padėkojau freken ir žodžiais, tariau, kad ji man padarė paslaugą, kokios man dar gyvenime neteko patirti, ir galų gale pareiškiau, kad frenken širdis tokia pat gera, kokios gražios jos akys! Po to aš vėl nusilenkiau ir padariau tai lygiai taip pat sėkmingai.

Taip, viskas man išėjo labai puikiai. Ji paraudo ir, garsiai juokdamasi, išlėkė pro duris, o Lota išbėgo paskui ją.

Aš likau vienas ir ėmiau galvoti. Reikalai buvo puikūs; ji nusijuokė, paraudo ir vėl nusijuokė; geresnės pradžios ir nebuvo galima tikėtis. Viešpatie, kokia ji buvo jaunutė, kažin, ar jai buvo bent aštuoniolika, duobutės skruostuose ir griovelis smakre. Ant kaklo nebuvo nieko, netgi nėrinių apykaklės, tiktai juostelė. Ir greta viso to - niūrus apsiniaukęs žvilgsnis mielame veidelyje. Aš niekada nemačiau nieko panašaus. Puiku, ir į mane ji žvelgia susidomėjusi.

Po valandos aš išvydau ją kieme; ji įsitaisė viename iš tuščių ekipažų, sėdi ir pliaukši botagu. Kokia ji buvo jauna ir linksma -

sėdi sau ir pliaukši botagu, tarytum ekipažas būtų pakinkytas. Aš prieinu, man ateina į galvą mintis pačiam įsikinkyti vietoje arklio ir nutempti ekipažą, aš kilsteliu skrybėlę ir ruošiuosi kažką sakyti...

Staiga ji pakyla, aukšta ir išdidi kaip karalienė, minutėlę žvelgia į mane ir išlipa iš ekipažo. Aš niekada to neužmiršiu: nors neturėjo jokio pagrindo taip užsirūstinti, ji buvo išties nuostabi, kai atsistojo ir išlipo iš ekipažo. Aš užsimaukšlinau skrybėlę ir sumišęs bei prislėgtas patyliukais pasišalinau. Velniai griebtų tą išmonę - tampyti ekipažą!

Bet iš kitos pusės: kas gi jai atsitiko? Argi ji neužleido man ką tik savo kambario? Kam visi tie triukai? Tai apsimetinėjimas, tariau pats sau, ji tik vaizduoja, žinau aš tas gudrybes, ji nori pažaisti manimi - ką gi, aš pasiruošęs, tegul žaidžia!

Aš atsisėdau ant laiptų ir užsirūkiau pypkę. Aplink mane šurmuliavo į mugę atvažiavę prekeiviai; kartais išgirsdavau, kaip viduje atkimšinėja butelius ir skimbčioja stiklinėmis. Panelės daugiau nebemačiau.

Vienintelis skaitalas, kurį turėjau su savimi, - tai Švedijos žemėlapis. Aš sėdžiu, rūkau visas suirzęs, galiausiai išsitraukiu iš kišenės žemėlapį ir imuosi jį studijuoti. Taip praeina keletas minučių, duryse pasirodo Lota, ji pasisiūlo palydėti mane į mano kambarį, jeigu tik aš to panorėsiu. Jau dešimt valandų, aš atsistoju ir einu paskui ją. Koridoriuje mes susitinkame panelę.

Ir tuomet atsitinka tai, ką aš atsiminiau ligi menkiausių smulkmenų: koridoriaus sienos šviežiai išdažytos, tačiau aš to nežinau, aš pasitraukiu į šoną priešais panelę, kai mes susitinkame ją, ir čia įvyksta nelaimė. Panelė apimta siaubo šūkteli:

- Aliejiniai dažai!..

Bet jau per vėlu, aš kairiuoju petimi prisiglaudžiau prie sienos.

Ji žvelgia į mane visiškai sumišusi, paskui žvelgia į Lotą ir sako:

- Ką gi mums dabar daryti?

Ji taip ir pasakė: "Ką gi mums dabar daryti?" Ir Lota atsako, kad mes visa tai kaip nors išvalysim, ir prapliumpa juoku.

Mes vėl išeiname ant laiptų, ir Lota suranda kažką, kuo būtų galima išvalyti dažus.

- Sėskitės, - sako ji, - nes kitaip aš nepasieksiu.

Ir aš atsisėdu.

Mes pradedame plepėti...

Tu gali manimi tikėti arba ne - sakau tau, kad kai mes tą vakarą išsiskyrėme su panele, aš buvau kupinas geriausių vilčių. Mes pakalbėjome, ir paplepėjome, ir pasijuokėme dėl pačių įvairiausių priežasčių, ir aš esu įsitikinęs, jog mes ten ant laiptų gerą ketvirtį valandos sėdėjome ir plepėjome. Na, ir kas? Ne, aš tuo visiškai nesigiriu, ir vis dėlto negalvojau, kad jauna dama gali padovanoti vyriškiui ištisą ketvirtį valandos beveik akis į akį, jeigu ji tuo nieko nenori pasakyti. Kai mes pagaliau išsiskyrėme, ji, be viso kito, du kartus palinkėjo man "labos nakties"; galų gale ji truputį pravėrė duris, lėtai ištarė "labos nakties" trečiąjį kartą ir tik tada užtrenkė jas. Paskui aš išgirdau, kaip ji ir Lota ėmė linksmai kvatoti. Taip, mes visi buvome kuo puikiausiai nusiteikę.

Aš einu į savo kambarį - *jos* kambarį. Jis buvo tuščias, pats paprasčiausias pašto stoties kambarys su plikomis sienomis, išdažytomis mėlyna spalva, ir siaurute žema lova. Ant stalo gulėjo Ingramo "Karaliaus iš Dovydo giminės"* vertimas. Atsiguliau ir ėmiau skaityti tą knygą. Aš vis dar girdžiu šnabždėjimąsi ir juoką merginų kambaryje. Kokia nuostabi, džiaugsminga būtybė; tas apniukęs žvilgsnis jauname veide! Kaip užkrečiamai ji juokėsi, nors ir atrodė tokia išdidi!

Aš paskendau apmąstymuose; galingai ir nebyliai mano širdyje liepsnojo prisiminimas.

Ryte aš prabudau dėl to, jog kažkas kieta dūrė man į šoną - pasirodė, jog aš miegojau kartu su "Karaliumi iš Dovydo giminės". Keltis, rengtis, - devynios valandos!

Aš nusileidžiu žemyn į valgomąjį, ir man paduoda pusryčius; apie panelę niekas nė neužsimena. Aš palaukiu pusvalandį; ji neateina. Galiausiai pačiu nekalčiausiu balsu aš pasiteirauju Lotos, kur dingo jaunoji dama.

- Tai kad panelė jau išvažiavo, - atsako Lota.

- Išvažiavo? Argi panelė ne vietinė?

- Ne, panelė iš ponų namų. Ji išvažiavo traukiniu anksti ryte, jai reikia būti Stokholme.

Aš nutylu. Ji, žinoma, nepaliko man nei laiško, nei raštelio; aš pasijutau toks prislėgtas, kad netgi nepaklausiau jos vardo, man niekas nebebuvo svarbu. Ne, moters ištikimybe niekuomet neverta

* Ingramas, Džonas Kelsas (1823-1907) - airių filologas, filosofas ir ekonomistas, daugelio religijos istorijai skirtų darbų autorius.

pasikliauti.

Pailsusiu žvilgsniu ir sužeista širdimi aš patraukiu į Geteborgą. Kas galėjo pagalvoti: ji, kuri atrodė tokia garbinga ir išdidi! Gerai, aš ištversiu visa tai kaip ir dera vyrui; niekas viešbutyje neturi pastebėti, kaip aš kenčiu...

Tai buvo kaip tik tuomet, kai Julijus Kronbergas* eksponavo Geteborge savo didelį paveikslą - "Sabos karalienė". Kaip ir visi kiti, aš taip pat nuėjau į tą paveikslą pažiūrėti, ir kai išvydau jį, pasijutau sukrėstas Keisčiausia buvo tai, kad karalienė man pasirodė nepaprastai panaši į mano panelę iš pašto stoties - ne tuomet, kai ji kvatojosi ir juokavo, bet tą akimirką, kai ji stovėjo visu ūgiu tuščiame ekipaže, degindama mane savo žvilgsniu už tai, kad aš norėjau įsikinkyti į jį vietoje arklio. Ir, Dievas mato, aš vėl pajutau tą žvilgsnį visa savo širdimi! Paveikslas galutinai atėmė man ramybę, pernelyg jis priminė mano prarastą laimę. Vieną nuostabią naktį jis įkvėpė mane sukurti mano žinomą grožinę apybraižą "Sabos karalienė", kuri buvo išspausdinta laikraštyje "Dagbladet" 1888 metų gruodžio 9 dieną. Šioje apybraižoje apie karalienę aš rašiau štai ką:

"Tai brandi etiopė, devyniolikos metų, grakšti, gundančiai nuostabi, karalienė ir moteris viename asmenyje... Kairiąja ranka ji kelia nuo savo veido šydą ir kreipia savo akis tiesiai į karalių. Tamsiaode jos nepavadinsi, netgi juodi jos plaukai visiškai paslėpti šviesiai sidabrine diadema, kuria ji pasipuošusi; ji panaši į europietę, kuri keliavo po Rytus ir šiek tiek įdegė nuo karštos tenykštės saulės alsavimo. Tiktai tamsios akys gali išduoti jos tėvynę, tas niūrus ir drauge ugningas žvilgsnis, priverčiantis žiūrovą suvirpėti. Tų akių neįmanoma užmiršti, jas ilgam atsiminsi ir vėl regėsi priešais save sapne..."

Apie akis pasakyta puikiai, taip neparašysi nepajutęs kažko panašaus savo širdyje, - klauskite ko norite. Ir nuo tos dienos nuostabiąją merginą iš Berbju stoties visada savo širdyje vadi .au "Sabos karaliene".

II

Bet tuo viskas nesibaigė, po ketverių metų ji vėl pasirodo mano kelyje, štai vos prieš savaitę.

Aš važiuoju iš Kopenhagos į Malmę, aš turiu ten aplankyti

*Kronbergas, Julijus (1850-1921) - švedų dailininkas.

vieną žmogų, tas žmogus laukia manęs - pasakoju viską taip, kaip buvo. Aš palikau savo daiktus Kramerio viešbutyje ir man ten paruošė kambarį; tada aš išeinu susitikti su tuo žmogumi, kuris laukia manęs, bet pirmiausia einu pasivaikščioti geležinkelio link, kad galėčiau susikaupti. Čia aš susitinku žmogų, su kuriuo įsileidžiu į pokalbį, aš stoviu ir kaip tik kažką sakau tam žmogui, kai staiga traukinyje, kuris tuoj tuoj turi išvykti, pamatau veidą, ir tas veidas žvelgia į mane, dvi akys mane tyrinėja - Dieve mano, juk tai Sabos Karalienė!

Tą pat akimirką aš įšoku į traukinį ir po kelių sekundžių mes pajudame.

Taip, tai likimas. Kad aš stoviu čia ir po ketverių metų vėl matau ją ir įšoku į išvykstantį traukinį, palikęs viešbutyje visą savo bagažą, tai likimas; nuo jo nepabėgsi. Beje, aš palikau net paltą, teturėjau tik per petį persimetęs kelioninį krepšį; taip aš įsėdau į šį traukinį.

Apsižvalgau, aš patekau į pirmos klasės kupė, sėdi keletas keleivių. Gerai, aš sėduosi greta jų ir įsitaisau su cigaru ir knyga rankose. Kur nuves mane likimas? Aš važiuoju ten, kur važiuoja Sabos Karalienė, svarbiausia tik neišleisti jos iš akių; kur ji išlips, ten išlipsiu ir aš, mano vienintelis tikslas bus susitikti su ja. Įėjo konduktorius ir paprašė mano bilieto, bilieto aš neturėjau.

Bet kurgi aš važiuoju?

To aš gerai ir nežinojau, bet...

Taip, tuomet man reikia sumokėti iki Arlefo, primokant keturiasdešimt erių. Arlefe aš turiu nusipirkti bilietą toliau.

Aš pasielgiau taip, kaip pasakė konduktorius, ir su džiaugsmu atidaviau jam priemoką.

Arlefe aš nusipirkau bilietą iki Lundo - galbūt Sabos Karalienė važiuoja į Lundą į svečius, aš neišleisiu jos iš akių.

Bet Lunde ji neišlipo.

Dabar man vėl reikėjo užmokėti konduktoriui iki Lakalengo ir dar keturiasdešimt erių viršaus - iš viso jau aštuoniasdešimt. Lakalenge aš nusipirkau bilietą iš karto iki Hesleholmo, kad galėčiau būti tikras, o paskui atsisėdau jausdamas nervinį sudirgimą dėl šios sudėtingos kelionės. Mane erzino ir kitų keleivių plepalai; dėl Dievo meilės, koks mano reikalas, kad Hamburge kilo snukio ir nagų ligos epidemija? Mano bendrakeleiviai tikriausiai buvo kaimo gyventojai, paprasti galvijų pirkliai iš Švedijos, dvi su puse

valandos jie nekalbėjo apie nieką daugiau, kaip tik apie snukio ir nagų ligą Hamburge. Taip, tai iš tiesų buvo nepaprastai įdomu! Be to - argi nelaukia manęs Malmėje tas žmogus? Na ir kas, tegu laukia!

Bet Sabos Karalienė neišlipo Hesleholme.

Dabar mane apima įtūžis, aš moku konduktoriui iki Balingslefo, vėl primokėdamas keturiasdešimt erių - iš viso, vadinasi, vieną kroną ir dvidešimt erių ir sukandęs dantis Balingslefe perku bilietą iki pat Stokholmo. Tai kainavo man šimtą aštuoniolika kronų grynais, velniai mane griebtų, jeigu ne taip! Bet užtat dabar buvo aišku, kad Sabos Karalienė važiuoja į Stokholmą, - taip pat, kaip ir aną kartą prieš ketverius metus.

Mes važiuojame valanda po valandos, aš seku ją kiekvienoje stotyje, tačiau ji neišlipa. Aš matau ją kupė lange, ir ji įdėmiai stebi mane; ak, ji dar nepamiršo savo jausmų man, aš tai gerai mačiau. Bet ji truputį drovėjosi ir nuleisdavo akis, kai aš praeidavau pro jos langą. Aš nenusilenkiau jai, aš kiekvieną kartą užmiršdavau tai padaryti; jeigu ji nebūtų sėdėjusi uždaryta toje dėžėje - moterų kupė, aš, žinoma, jau seniai būčiau prie jos priėjęs, priminęs, jog mes esame seni pažįstami, jog aš , atvirai šnekant, kartą miegojau jos patale. Aš būčiau pradžiuginęs ją tuo, kad miegojau puikiai, ligi pat devynių ryto. Kaip ji išgražėjo per tuos ketverius metus, dabar ji buvo ne tik Karalienė, bet ir Moteris.

Ir valanda vijo valandą, ir nieko nebeįvyko, išskyrus tai, kad apie penkias mes suvažinėjome karvę; mes girdėjome, kaip trakštelėjo kaulai, ir minutėlei sustojome apžiūrėti bėgių, o po to vėl nuvažiavome. Mano bendrakeleiviai dabar ėmėsi svarstyti susisiekimo garlaiviais Eresunde problemas, ir tai taip pat buvo be galo įdomu. Kaip aš kentėjau, kaip kentėjau! Ir kaip - argi tas žmogus Malmėje...

Po velnių žmogų iš Malmės!

Toliau, vis toliau, mes pravažiuojame Elmhultą, Lijatorpą, Vislandą. Vislande Sabos Karalienė išlipa, ir aš nė minutėlei nenuleidžiu nuo jos akių; ak, taip, ji grįžta. Gerai, važiuojam toliau.

Taip privažiuojame Alfvestą, čia persėdimas į Kalmarą.

Sabos Karalienė vėl išlipa; aš stoviu ir žiūriu, bet šį kartą ji persėda į Kalmaro traukinį. Tam aš nepasiruošęs, aš be galo nustebęs ir nebespėju nieko griebtis ligi pat paskutinės akimirkos. Galvotrūkčiais įšoku į Kalmaro traukinį, jis pajuda.

Kupė vienas vienintelis žmogus, jis net nepakelia akių, jis skaito. Aš krentu ant sėdynės, aš taip pat skaitau. Po kelių minučių girdžiu:

- Bilietą!

Tai naujasis konduktorius.

- Bilietą, gerai! - sakau aš ir ištiesiu jam savo bilietą.

- Šitas netinka, - sako jis, - tai Kalmaro linija.

- Jūs pasakėte netinka?

- Šioje linijoje - ne.

- Taip, tačiau koks mano reikalas, jeigu man pardavė bilietą, kuris netinka?

- O kur jums reikia?

- Į Stokholmą, žinoma, - atsakau aš. - Kurgi aš važiuoju daugiau, jūsų manymu?

- Taip, bet šitas traukinys - į Kalmarą, girdite, šitas traukinys - į Kalmarą, - sako jis piktai.

Ką gi, to aš nežinojau, tačiau, iš jo pusės, net ir tokiu atveju buvo apgailėtinas pedantiškumas kabinėtis prie panašių smulkmenų. Jis turbūt pasielgė taip todėl, kad aš norvegas, iš politinio priešiškumo. To aš jam neatleisiu.

- Gerai, bet ką dabar man daryti? - klausiu aš.

- Jūs pasielgsite štai kaip... Bet kur gi jums, tiesą sakant, reikia? Šia linija jūs į Stokholmą nepateksite.

- Gerai, tada aš važiuosiu į Kalmarą - aš, tiesą sakant, ir turėjau galvoje Kalmarą, - atsakiau aš. - Stokholmas, tiesą sakant, manęs niekada netraukė; nepasakyčiau, jog aš imčiau skolintis pinigų vien tam, kad galėčiau ten sugrįžti. - Ta prakeikta Karalienė važiuoja, vadinasi, į Kalmarą, ir ten pagaliau baigsis mano kančios.

- Tuomet jūs man sumokėsite iki Hemlos ir dar primokėsite keturiasdešimt erių, - sako konduktorius. - O Hemloje jums teks nusipirkti bilietą į Kalmarą.

- Bet aš ką tik sumokėjau šimtą aštuoniolika kronų, - ėmiau prieštarauti. Vis dėlto sumokėjau, taip pat ir tas keturiasdešimt erių - vadinasi, papildomai vieną kroną ir šešiasdešimt erių. Tačiau mano kantrybė jau baigėsi, ir Hemloje ąš galvotrūkčiais įbėgu į stotį ir šaukiu į kasos langelį:

- Kaip toli aš galiu nuvažiuoti šita linija?

- Kaip toli? Ligi Kalmaro, - atsako man.

- O ar negaliu aš nuvažiuoti ja dar toliau, argi neįmanoma

nuvažiuoti šiek tiek toliau?

- Visiškai neįmanoma. Toliau - Baltijos jūra.

- Gerai, bilietą iki Kalmaro!

- Kokios klasės?

Jis klausia, kokios klasės! Šis žmogus aiškiai nepažino manęs, nieko nebuvo skaitęs iš to, ką esu parašęs. Aš atsakiau jam taip, kaip jis to nusipelnė.

- Pirmos klasės! - atsakiau aš.

Aš užmokėjau ir užėmiau savo vietą traukinyje.

Atėjo naktis. Mano nesimpatiškasis bendrakeleivis išsitiesė ant savo minkštasuolio ir užmerkė akis, tylėdamas, net nežvilgterėjęs į mane. Kaip man sutrumpinti laiką? Aš negalėjau miegoti, aš kėliausi kas minutę, apžiūrinėjau duris, atidarinėjau ir uždarinėjau langą, šalau, sunkiai dūsavau. Be to, kiekvieną kartą, kai tik traukinys sustodavo, man reikėjo būti budriam dėl tos nelaimingos Karalienės. Aš pamažu pradėjau ją keikti.

Pagaliau išaušo rytas. Mano bendrakeleivis atsikėlė ir žvilgtelėjo pro langą; paskui jis atsisėdo, visiškai žvalus, ir vėl pradėjo skaityti, kaip ir anksčiau, nežiūrėdamas į mane; atrodė, kad jo knyga be pabaigos. Jis mane erzino, aš niūniavau, švilpavau, norėdamas išvesti jį iš kantrybės, bet jam niekaip nepavyko sutrukdyti; aš mielai būčiau grįžęs prie pokalbių apie snukio ir nagų ligą.

Galų gale tai tapo nepakenčiama, aš paklausiau jo:

- Atleiskite, kur jūs važiuojate?

- A, - atsakė jis, - čia, netoli.

Tai buvo viskas.

- Vakar mes suvažinėjome karvę, - pasakiau aš.

- Ką jūs pasakėte?

- Vakar mes suvažinėjome karvę.

- Šit kaip.

Ir jis vėl pradėjo skaityti.

- Parduokite man tą knygą, - pasakiau aš netekęs kantrybės.

- Knygą? Ne, - atsakė jis.

- Neparduosite?

- Ne.

Tuo viskas ir baigėsi. Jis netgi nepažvelgė į mano pusę. Dėl tokio užsispyrimo aš puoliau į visišką neviltį. Teisybę sakant, ir dėl to buvo kalta ta nelaimingoji Karalienė - dėl to, kad aš susitikau su tokiu žmogumi, - ji iš tiesų pridarė man daugybę nemalonumų.

Bet viskas bus užmiršta, kai aš susitiksiu su ja; ak, kaip aš jai apsakysiu visas savo nesėkmes, papasakosiu apie tą grožinę apybraižą, apie žmogų, kuris laukė manęs Malmėje ir pas kurį aš nenuvykau, apie savo kelionę, pirmiausia Stokholmo linija, o paskui Kalmaro, - taip, freken! O, aš, žinoma, vėl padarysiu jai įspūdį. Ir nė mažiausios užuominos apie tas keliolika erių, šimtą aštuoniolika kronų.

O traukinys dunda.

Iš nuobodulio aš pradedu spoksoti pro langą. Matai vis vieną ir tą patį: miškas, laukas, arimai, viskas mirga ir keičia vienas kitą kaip šokyje, namai, telegrafo stulpai palei bėgius, ir kiekvienoje stotyje - vis tie patys tušti prekiniai vagonai, ir ant kiekvieno vagono užrašas "Golfuta"*. Kas yra ta "golfuta"? Tai negali būti nei numeris, nei žmogaus vardas. Dievas žino, galbūt "golfuta" - tai didelė upė Skone arba fabriko pavadinimas, arba netgi religinė sekta! Bet tuojau aš prisiminiau: "golfuta" - tai tam tikras svorio matas; jeigu aš neklystu, tai šimtas trisdešimt du svarai. Ir tai gerieji senieji svarai, beveik šimtas du tokie svarai telpa į "golfutą", štai kokia ji sunki...

O traukinys dunda.

Ir kaip tik įstengia šitas bežadis mulkis taip sėdėti, ištisomis valandomis, ir vis skaityti, skaityti! Aš per tą laiką kokius triskart būčiau spėjęs perskaityti tokią knygiūkštę, o jis pučiasi, jam tiesiog pro ausis lenda žioplumas, o jis nė kiek nesigėdina. Jo kvailybei nebuvo ribų, ir aš negalėjau daugiau to ištverti, ištiesiau kaklą, pažiūrėjau į jį ir pasakiau:

- Ką jūs pasakėte?

Jis pakėlė akis ir apstulbęs įsispoksojo į mane.

- Kas atsitiko? - paklausė jis.

- Ką jūs pasakėte?

Jis visiškai neįstengė manęs suprasti.

- Ko jums reikia? - paklausė jis piktai.

- Ko man reikia? O jums ko reikia?

- Man? Man nieko nereikia.

- Ir man nieko.

- Taip. Tai kodėl jūs mane kalbinate?

- Aš? Argi aš jus kalbinau?

- Taip, - tarė jis ir įpykęs nusigręžė.

*Golfuta (turėtų būti: golvuta (šv.)) - "grindų plotas", vagono talpa.

Mes abu nutilome.

Ir eina valanda po valandos; galiausiai prieš Kalmarą mes sušvilpiame.

Atėjo metas, dabar bus kova! Aš brūkšteliu ranka per skruostus - žinoma, aš nesiskutęs, man visada taip atsitinka. Kokia bjauri tvarka, kai visoje linijoje nėra stoties, kurioje būtų galima nusiskusti, kad galėtum žmoniškai atrodyti atsakingu momentu. Aš nereikalauju kirpėjų visose stotyse, bet sutikite, kad tai ne smulkmeniškumas - reikalauti, kad nors penkiasdešimčiai stočių būtų vienas kirpėjas. Toks mano paskutinis žodis.

Ir čia traukinys sustojo.

Aš tučtuojau išlipu, aš stoviu ir matau, kaip išlipa ir Sabos Karalienė, bet ją iš karto apsupa tiek daug žmonių, kad man tiesiog neįmanoma prie jos prasibrauti. Kažkoks jaunuolis netgi bučiuoja ją - brolis, vadinasi, jis čia gyvena, čia jis dirba, tai pas jį Karalienė atvyko į svečius! Po akimirkos privažiuoja ekipažas, ji sėdasi, už jos - dar pora-trejetas, ir jie nuvažiuoja.

Aš lieku stovėti. Ji nuvažiavo man iš pat panosės. Netgi nė trupučio nesusimąstė. Na, ką gi, kol kas nėra ką daryti, o jeigu pagalvojus, tai aš jai buvau beveik dėkingas už tai, kad ji suteikė man progą nusiskusti ir apsitvarkyti, kol aš stosiu priešais ją. Dabar tik nereikia prarasti laiko!

Kol aš taip stoviu, prie manęs prieina nešikas ir siūlosi panešėti mano bagažą.

Ne, aš neturiu bagažo.

Kaip tai, *visiškai* nėra bagažo?

Taip, *visiškai* nėra bagažo, ar dabar jis mane suprato?

Bet aš negalėjau atsikratyti to žmogaus, jis norėjo žinoti, ar aš važiuosiu toliau.

Ne, toliau aš nevažiuosiu.

Aš čia gyvensiu?

Galbūt, kurį laiką. Ar yra kur netoliese viešbutis?

O ką aš čia ruošiuosi veikti? Gal aš agentas arba revizorius?

Dar vienas, kuris nėra nieko mano skaitęs! Ne, aš ne revizorius.

Tad kas gi aš?

- Likite sveiki! - riktelėjau aš jam tiesiai į veidą ir nuėjau. Koks įkyrumas! Aš ir pats susirasiu viešbutį, jeigu jau taip. Tačiau man reikėtų susigalvoti kažkokią padėtį, išsigalvoti darbą, kuriuo aš

tariamai užsiimu; buvo aišku, kad jeigu toks plikšis nešikas be galo smalsus, tai viešbučio šeimininkas bus dar blogesnis. Ką gi aš veiksiu Kalmare - oficialiai, prieš Dievą ir žmones? Kokį nors tinkamą užsiėmimą aš privalau turėti ir dėl to, kad nekompromituočiau Karalienės.

Ir aš karštligiškai galvoju, ką gi man veikti Kalmare. Net ir tuomet, kai aš atsidavęs barzdaskučio skustuvo malonei, šis klausimas neduoda man ramybės; aišku viena: man negalima pasirodyti viešbutyje, kol aš nerasiu sprendimo.

- Ar yra čia telefonas? - klausiu aš.

Ne, kirpėjas neturi telefono.

- Ar jūs negalėtumėte pasiųsti berniuko į artimiausią viešbutį užsakyti man kambario? Aš neturiu laiko pats ten nueiti, aš dar turiu reikalų...

- Taip, žinoma.

Berniuką pasiunčia.

Aš išėjau klaidžioti gatvėmis, apžiūrėjau bažnyčią, uostą, ėjau gana greitai, iš baimės, kad mane kas nors sustabdys ir paklaus, ką aš veikiu Kalmare. Galiausiai aš nužingsniavau į parką, susmukau ant suolo ir ėmiau galvoti. Aš buvau vienas.

Kalmaras - ko man galėjo reikėti Kalmare? Pavadinimas man pasirodė pažįstamas*, aš kažką skaičiau apie jį. Dievas žino, ar tai buvo susiję su politika, ypatingasis riksdagas, taikos sutartis. Aš pabandžiau: Kalmaro taika, taika Kalmare, galbūt kaip tik apie tai esu skaitęs? O gal tai buvo Kalmaro paragrafas? Bet minutėlę pagalvojęs, aš sau tariau, jog apie Kalmaro paragrafą nieko nesu skaitęs. Staiga aš pašoku, atrodo, aš prisiminiau: Kalmaro mūšis, mūšis prie Kalmaro - taip pat, kaip mūšis prie Kalvšineto** ar mūšis prie Vertės***. Taip, dabar aš žinau. Ir tučtuojau patraukiau į viešbutį. Jeigu buvo mūšis prie Kalmaro, tai aš tyrinėsiu istorines vietas, tai ir bus mano užsiėmimas; čia stovėjo Nilso Julio****

*"Pavadinimas man pasirodė pažįstamas..." - Kalmare 1397 metais buvo pasirašyta Kalmaro unija, apjungusi Švediją, Daniją, ir Norvegiją danų karūnos valdžioje.

**Mūšis prie Kalvšineto - Kalvšinetas - dabar Norvegijos miesto Tronheimo rajonas. Šiose vietose 1179 metais birkebeinerių vadas Sverė įveikė jarlą Erlingą Kreivąjį. Čia ir toliau apsakymo herojus painioja įvairius istorinius įvykius bei jų dalyvių vardus.

***Mūšis prie Vertės - mūšis prūsų-prancūzų karo metu (1870), kuriame pralaimėjimą patyrė maršalo Mak-Mahono vadovaujama prancūzų armija.

****Julis, Nilsas (1629-1697) - danų laivyno vadas, admirolas, išgarsėjo 1677 metų liepos 1 d. Danijos įlankoje Kiogėje pasiekta pergale prieš švedų laivyną.

laivas, ten - iš toli atskriejęs priešininko sviediniai rausė žemę, tarsi ruošdami daržą kopūstų laukui, ten - linijinio laivo denyje žuvo Gustavas Adolfas*. Ir Kolbeinas Stiprusis** paklausė: "Kas ten taip trinktelėjo?" - "Tai Norvegija išsprūdo iš tavo rankų!"*** - ištarė Einaras.

Tačiau priėjęs viešbučio duris, aš gėdingai apsigręžiau ir atsisakiau savo teorijos apie mūšį. Niekada jokio mūšio nebuvo prie Kalmaro, mušis vyko Kopenhagos reide!****. Ir aš vel patraukiau atgal, į miestą Mano padėtis man rodėsi vis liūdnesne.

Aš visą dieną klaidžiojau tuščiu skrandžiu. Aš buvau visiškai išsikankinęs. Be to, jau buvo pernelyg vėlu, kad užeičiau į kokį knygyną ir įsigyčiau knygą šiuo klausimu, nes visi knygynai jau buvo uždaryti. Galiausiai aš prisliūkinau prie žmogaus, kuris uždeginėjo žibintus.

- Atleiskite, - mandagiai teiraujuosi aš, - kas savo laiku čia, Kalmare, buvo įvykę?

Žmogus atsako tik: "Įvykę?" - ir žiūri į mane.

- Taip, - sakau aš, - aš puikiai atsimenu, kad čia, Kalmare, savo laiku kažkas buvo įvykę. Tai kelia didelį istorinį susidomėjimą, todėl man ir norėtųsi apie tai sužinoti.

Mes stovime vienas priešais kitą.

- Kur jūs gyvenate? - klausia jis.

- Aš atvažiavau čia vien dėl to, kad ištirčiau šį klausimą, - tęsiu aš. - Man tai kainavo nemažai pinigų, taip, man teko netgi primokėti kroną ir šešiasdešimt erių, neskaitant šimto aštuoniolikos kronų, apie kurias aš jau net ir nekalbu. Jūs galite paklausti konduktorių, jeigu norite.

*Gustavas Adolfas (1594-1632) - Gustavas II Adolfas, Švedijos karalius nuo 1611 metų. Žuvo Trisdešimtmečio karo metu mūšyje prieš vokiečių imperatoriškąją kariuomenę, vadovaujamą Valenšteino.

**Kolbeinas Stiprusis (1206-1245) - Kolbeinas Arnersonas, islandų karo vadas.

***"Tai Norvegija išsprūdo iš tavo rankų!" - sagoje apie Olafą Triugvasoną pasakojama, kad jūrų mūšio prie Svoldės (apie 1000 m.) tarp Danijos ir Švedijos metu priešininko strėlė perplėšė taikliausio norvegų šaulio, Einaro Tembeskelvero, lanko templę. Olafas paklausė: "Kas ten taip garsiai trūko?" Ir tai Einaras atsakė: "Tai Norvegija sutrūkinėjo tavo rankose".

****"... mūšis... Kopenhagos reide" - mūšis istoriniame Kopenhagos uosto reide tarp danų ir anglų laivynų (1801 m. balandžio 2 d.) Pastarajam vadovavo admirolas Nelsonas.

- Jūs iš Norvegijos?

- Taip, aš iš Norvegijos.

- Jūs agentas?

Kad ir kaip aš jaučiausi pavargęs, man teko vėl sprukti, kaip galima greičiau; juk aš kaip tik ir norėjau sužinoti iš to žmogaus, kas aš esu. Ir dėl to taip pat buvo kalta Karalienė, viskuo ji buvo kalta, ir aš pasiunčiau ją, švelniai tariant, po velnių už visas jos klastas. Po to vėl sugrįžau į parką. Taip, dabar išsigelbėjimo aš nebemačiau!

Aš stoviu atsišliejęs į medį, praeiviai pradeda į mane grįžčioti, aš nebegaliu daugiau taip stovėti, man reikia vilktis toliau. Po trijų valandų pasijutau besąs už miesto, aš dairausi, aš vienas, priešais mano akis dunkso kažkas tamsaus ir didelio. Aš sustoju, kad apžiūrėčiau tą milžinišką daiktą, jis primena kalną su bažnyčia ant viršūnės. Tuo metu, kai taip stoviu, prieina kažkoks žmogus, aš jį sustabdau ir klausiu, kas čia per kalnas, aš jo nežinau, nors iš geografijos žinau labai daug kalnų.

- Tai pilis, - atsako jis.

Pilis, Kalmaro pilis!* Norėčiau sužinoti, ar tik ne ten įvyko visa tai, kas sukosi mano galvoje!

- Pilis, žinoma, baisiai suniokota ir apleista, palyginus su tais laikais, kai ten vyko visi tie garsūs įvykiai? - klausiu aš.

- O, ne, valdytojas gerai prižiūri ją, - atsako žmogus.

- Kas ten dabar gyvena, aš noriu pasakyti, koks karalius įkalintas dabar ten, pietiniame fligelyje? Sukasi man ant liežuvio, bet...

- Na, ten dabar daug ginklų, kalavijų, senienų ir visokių kitų senų daiktų...

Ir tuomet mano protą nušviečia puiki idėja: aš galėjau atvažiuoti čia susipažinti su pilies senienų kolekcija. Jeigu tas žmogus ant pečių būtų netempęs maišo, aš būčiau puolęs jam ant kaklo, ir gerai prisimenu, jog pasiteiravau apie jo žmoną ir vaikus prieš išsiskiriant. Apie vidurnaktį aš pagaliau nusigavau ligi viešbučio.

Susiradau šeimininką ir pasakiau, kad tai aš užsakiau kambarį. Aš tyrinėsiu čia senienas, pasakiau trumpai ir piktai, aš netgi *perku* senovinius daiktus, kad žinotumėte, jog tai mano užsiėmimas.

---

*Kalmaro pilis - vienas iš geriausiai Švedijos teritorijoje išsilaikiusių Renesanso epochos architektūros paminklų. Pastatyta 1275-1300 metais, vėliau ne kartą perstatyta. .

Šeimininką patenkino toks mano paaiškinimas, ir jis palydėjo mane į mano kambarį.

Praeina savaitė, kupina nusivylimo ir tuščių pastangų, ištisa savaitė; Sabos Karalienė nesirodo. Aš ieškojau jos diena iš dienos, visur, buvau užėjęs pasiteirauti pas pašto viršininką, tariausi šiuo klausimu su keliais policininkais, vaikštynių metu išmaišiau parką skersai ir išilgai, kiekvieną dieną apsilankydavau prie fotografų vitrinų, vildamasis, kad ji pasirodys tenai. Aš nusisamdžiau porą žmonių, kurie dieną naktį turėjo budėti stotyje, taigi ji negalėjo nepastebėta prasmukti, ir aš laukiau atomazgos.

Tuo pačiu metu man kas dieną tekdavo buvoti pilyje, apžiūrinėti senienų rinkinius, aš prirašiau didžiausius popieriaus lapus pastabų, ant kardų ir sulūžusių pentinų skaičiavau rūdžių dėmes, įtraukdamas į savo pastabas visas tas neįsivaizduojamas datas ir užrašus, kuriuos tik rasdavau ant skrynių ir paveikslų; taip, aš dargi nepatingėjau ir pasižymėjau maišą plunksnų, kurį kartą aptikau tarp senienų ir kuris, kaip pasirodė, priklausė pilies valdytojui. Aš tęsiau savo tyrimus su vyrišku, atkaklumu, griežদamas iš pykčio dantimis; jeigu aš jau ėmiausi ieškoti Sabos Karalienės, tai nesustosiu pusiaukelėje, nors dėl to man tektų tapti tikrų tikriausiu senienų tyrinėtoju.

Aš telegrafavau į Kopenhagą, kad man atsiųstų mano korespondenciją, ir apskritai ėmiau ruoštis žiemai. Dievas žino, kada visa tai baigsis, štai jau šešios dienos, kai aš gyvenu viešbutyje. Kai atėjo sekmadienis, aš nusisamdžiau ketvertą berniūkščių, kad jie ryte ir vakare vietoje manęs eitų į bažnyčią ieškoti Karalienės; bet ir tai nedavė jokių vaisių.

Antradienį ryte pagaliau atėjo mano paštas; tas antradienis vos nepribaigė manęs galutinai. Pirmasis laiškas buvo nuo to žmogaus, kuris laukė manęs Malmėje; jeigu aš iki šiol neatvažiavau, tai, reikia manyti, apskritai neatvažiuosiu, likite sveikas! Man skaudžiai sugėlė širdį. Antrasis laiškas, kurį aš atplėšiau, buvo nuo bičiulio, kuris pranešė, jog "Morgenbladet" ir vienas vokiečių laikraštis apkaltino mane plagiatu ir įrodė tai citatomis. Man antrą kartą skaudžiai sugėlė širdį. Trečiajame laiške buvo sąskaitos - jo aš nebeskaičiau, aš nebegalėjau daugiau, aš kritau ant sofos ir įsmeigiau žvilgsnį aukštyn.

Ir vis dėlto kančių taurė dar nebuvo pilna.

Beldžiasi į duris.

- Įeikite, - slopstančiu balsu šūkteliu aš.

Ir įeina šeimininkas, už jo sena moteris; moters rankose krepšys.

- Atleiskite, - sako šeimininkas, - jūs juk superkate senus daiktus?

Aš žiūriu į jį.

- Senus daiktus? Aš superku senus daiktus?

- Jūs juk pats sakėte.

Ir man teko prisiversti parodyti susidomėjimą senais daiktais. Taip, visiškai teisingai, aš iš tiesų superku senus daiktus; atleiskite, kad aš ne iš karto supratau, aš buvau užimtas visai kitomis mintimis. Taip, žinoma, aš superku pačius įvairiausius senus daiktus. Tegul parodo savo brangenybes.

Ir moteris atidengia krepšį.

Aš pliaukšteliu rankomis iš susižavėjimo ir pareiškiu, kad noriu pasilikti sau viską, ligi menkiausios smulkmenėlės. Kokia puiki švirkštynė ausims valyti; norėčiau sužinoti, kuris karalius naudojosi ja paskutinis? Bet tai aš sužinosiu pasirausęs savo popieriuose, tai neskubu. Kiek ji norėtų už šitą raginį šaukštelį? Šių trijų apanglijusių pypkių su Jabeko* galva aš jokiu būdu nebeišleisiu iš rankų, kaip ir šios šakutės. Kiek ji nori už visa tai drauge?

Moteris susimąsto.

Dešimt kronų, mano jinai.

Aš daviau jai dešimt kronų nesiderėdamas ir nedvejodamas, kad tik greičiau jos atsikratyčiau. Vos ją išprašęs, aš nuskubėjau į parką įkvėpti gryno oro. Ne, tai jau pranoko mano jėgas!

Greta manęs ant suolelio sėdi auklė ir vaikiščias ir dainuoja abu, aš pažvelgiau į juos, norėdamas priversti nutilti. Po minutėlės, smėliu pabarstytu parko takeliu, palengva artinasi kažkokia pora, susiėmusi už parankių. Aš įsitempiu, atsistoju, įsižiūriu - tai Sabos Karalienė.

Pagaliau, pagaliau tai ji, Sabos Karalienė!

Ją lydi ponas, jos brolis, tas pats, kuris pabučiavo ją sutikdamas; jie eina susiėmę už parankių ir tyliai šnekučiuojasi. Aš pasiruošiau, tuojau viskas išsispręs, tebūnie, kas ir turi būti! Aš norėjau pradėti primindamas jai, kaip aš miegojau jos patale, tada ji,

*Jabekas, Siorenas (1814-1894) - norvegų politinis veikėjas, stortingo deputatas (nuo 1845 metų), valstietiškosios opozicijos stortinge lyderis.

žinoma, mane prisimins, o paskui viskas jau tekės savaime, brolis supras, kad jam reikia paėjėti į priekį...

Aš žengiau jų pasitikti.

Jie abu nustebę pažiūrėjo į mane ir tą akimirką aš susipainiojau savo įžangoje. Aš murmu: "Freken... prieš ketverius metus..." - ir užsikertu.

- Ko jam reikia? - sako ponas ir žiūri į ją. Paskui jis kreipiasi į mane ir sako tą patį: "Ko jums reikia?" Ir sako tai gana iš aukšto.

- Aš noriu, - atsakiau, - aš tiktai noriu paprašyti leidimo pasveikinti freken; jūsų tai neliečia! Freken ir aš - seni pažįstami, aš netgi miegojau...

Karalienė pertraukia mane ir sušunka:

- Eime, eime!

Štai kaip, vadinasi, ji nenori manęs pažinti, ji išsižada manęs! Mane apima rūstybė, aš einu paskui porelę, kuri sparčiai tolsta nuo manęs. Staiga ponas atsigręžia, jis mato, kad aš einu paskui juos, stoja man skersai kelio. Beje, jis neatrodė ypatingai narsiai, buvo matyti, kaip jis virpa; Karalienė ėjo toliau, po to pradėjo bėgti.

- Ko jums reikia, gerbiamasis? - vėl paklausė ponas.

- Iš jūsų man nieko nereikia, - sakau aš, - aš tik paprasčiausiai norėjau pasisveikinti su freken, su ta dama, su kuria jūs vaikštinėjote, aš anksčiau buvau susitikęs su ja, man paprasčiausiai norėjosi iš mandagumo...

- Pirmiausia, freken visiškai nenori susitikti su jumis, kaip man atrodo, - atsako jis, - o antra, ji visai ne freken, o fru, ji ištekėjusi, ji mano žmona. Štai taip!

- Ji... ką... ji jūsų žmona?

- Taip, ji *mano žmona,* - subaubė jis, - dabar jūs supratote?

Jo žmona, jo žmona! Ką gi beliko daugiau pasakoti? Aš taip ir kritau ant suolo. Tai buvo mirtinas smūgis! Aš užsimerkiau ir leidau nenaudėliui pasišalinti; ar galėjo jis man rūpėti dabar, kai mano gyvenimo saulė pasislėpė už horizonto amžinai! Ant to suolo aš prasėdėjau keletą valandų, skęsdamas juodžiausioj nevilty.

Apie pusiaudienį aš pasukau viešbučio link, apmokėjau ten sąskaitą ir nepastebėtas išsliūkinau į stotį. Po geros valandos atėjo mano traukinys ir aš išvažiavau - nuskurdęs, prislėgtas kančios, kuri ėdė mane visą kelią atgal, prispaustas ligi pat žemės.

Pintinę su nusipirktomis senienomis aš palikau Kalmare.

Kaip matai, visada kas nors atsistoja man skersai kelio. Taip arti tikslo, kaip tą kartą, aš niekada dar nebuvau - ir vis tiek patyriau nesėkmę. Aš negailiu pastangų, neatsižadu jokios keliones, nesiskaitau su išlaidomis, ir vis dėlto - vis dėlto nieko man neišeina. Tai likimas.

Ir nieko nepadarysi.

1892

ŽIEDAS

Kartą žmonėse man teko išvysti įsimylėjusią jauną moterį. Jos akys buvo mėlynos ir blizgėjo kaip niekada anksčiau, ir ji niekaip negalėjo paslėpti savo jausmų. Ką ji mylėjo? Tą jauną poną, ten, prie lango, šeimininko sūnų, žmogų su karišku munduru ir liūto balsu. Ir, Dieve mano, su kokia meilė jos akys žvelgė į tą jaunuolį, kaip neramiai ji sėdėjo ant kėdės!

Kai mes naktį važiavome namo, aš tariau jai, todėl, kad taip gerai ją pažinojau:

- Koks skaidrus, koks nuostabus oras! Tau buvo linksma šįvakar? - Ir, įspėjęs jos norą, nusiėmiau nuo piršto savo sužadėtuvių žiedą ir dar pasakiau: - Pažiūrėk, tavo žiedas pasidarė per ankštas, jis veržia man pirštą. Gal tu atiduosi jį praplėsti?

Ji ištiesė ranką ir sušnibždėjo:

- Duok man jį, jį bus galima praplėsti.

Aš atidaviau jai žiedą.

Po mėnesio aš vėl ją sutikau. Aš norėjau paklausti jos apie žiedą, bet nepaklausiau. Laiko yra, pagalvojau aš, nereikia jos skubinti, tegul praeina dar mėnuo.

Staiga ji prabyla nuleidusi akis:

- Taip, tiesa, - žiedas. Tikra nelaimė, aš jį kažkur nukišau, aš jį pamečiau. - Ir ji laukia, ką aš atsakysiu. - Tu nepyksti ant manęs dėl to? - susirūpinusi klausia ji.

- Ne, - atsakiau aš.

Ir, Dieve mano, kokia lengva širdimi ji nuėjo, mat aš nepykau

ant jos dėl to!

Taip praslinko metai. Aš vėl grįžau į senąsias vietas ir kartą ėjau vakare pažįstamu, tokiu pažįstamu man keliu.

Ir štai priešais mane ateina ji, jos akys dar mėlynesnės ir dar labiau blizga; tiktai jos burna tapo tokia didelė ir lūpos išbluko.

Ji sušuko dar iš tolo:

- Štai tavo žiedas, tavo sužadėtuvių žiedas! Aš radau jį, mylimasis, aš atidaviau jį praplėsti. Dabar jis tau daugiau nebeverš.

Aš pažvelgiau į paliktąją moterį, į jos didelę burną ir išblukusias lūpas. Ir į žiedą.

- Ak, - tariau aš ir nusilenkiau jai žemai žemai, - kaip nesiseka mums su tuo žiedu. Dabar jis man pernelyg laisvas.

1894

VISIŠKAI PAPRASTA VIDUTINIO DYDŽIO MUSĖ

Mūsų pažintis prasidėjo nuo to, kad kartą, kai aš sėdėjau ir rašiau, ji įskrido pro atvirą langą ir ėmė sukti savo suktinį virš mano galvos. Tikriausiai ją pritraukė nuo mano plaukų sklindantis spirito kvapas. Aš pabandžiau nuginti ją sykį, kitą, tačiau ji nekreipė į tai dėmesio. Štai tada aš ir paėmiau popieriaus žirkles.

Aš turiu tokias dideles nuostabias žirkles, kuriomis naudojuosi norėdamas išvalyti pypkę ar kaip židinio žnyplėmis; aš jomis netgi įkalu vinį į sieną; mano įgudusioje rankoje tai baisus ginklas. Keletą kartų aš pamojavau jomis ore, ir musė nuskrido.

Bet kiek vėliau ji sugrįžo ir vėl pradėjo tą patį šokį. Aš atsistojau ir perstūmiau stalą prie durų. Musė nusekė iš paskos. Iškrėsiu aš tau pokštą, pagalvojau. Ir aš tylutėliai išėjau ir išsiplojau spiritą iš savo plaukų. Tai padėjo. Kiek sumišusi, musė nutūpė ant abažūro ir sustingo.

Taip gerai viskas tęsėsi gana ilgai, aš dirbau toliau ir suspėjau nemažai padaryti. Bet pamažu tai ėmė įkyrėti - visą laiką regėti tą musę, kiekvieną kartą, kai tik pakeli akis. Aš apžiūrėjau ją, tai buvo pati paprasčiausia vidutinio dydžio musė, neblogai sudėta, su pilkais sparneliais. "Na, pakrutėk bent kiek", - tariau aš. Ji nejudėjo. "Šalin", - sušukau aš ir užsimojau ant jos. Tada ji pakilo, apskriejo visą kambarį ir vėl grįžo ant abažūro.

Nuo tada, tiesą sakant, ir prasidėjo mūsų pažintis. Aš pajutau pagarbą jos atkaklumui: ko jinai norėjo, to jau norėjo; mane sujaudino ir jos išraiška, ji, pakreipusi galvą į šoną, liūdnai žiūrėjo į mane. Mūsų jausmai tapo abipusiai, ji suprato, kad aš pajutau jai simpatiją, ir ėmė atitinkamai elgtis, ji vis mažiau besivaržė. Jau dieną, kai aš turėjau išeiti, ji nuskriejo pirma manęs prie durų ir bandė man sukliudyti.

Kitą dieną aš atsikėliau kaip paprastai. Kaip tik tada, kai, baigęs pusryčiauti, ruošiausi pradėti darbą, sutikau musę tarpdury. Aš linktelėjau jai. Ji prazvimbė porą kartų virš manęs ir nutūpė ant mano kėdės. Aš visiškai nesiūliau jai prisėsti, ir kėdė buvo reikalinga man pačiam. "Šalin", - tariau aš. Ji pakilo kelis sprindžius į orą ir vėl atsitūpė ant kėdės. Tada aš pasakiau: "Tuojau aš atsisėsiu". Ir atsisėdau. Musė pakilo ir atsitūpė ant mano popierių. "Šalin", - tariau aš. Jokio atsakymo. Aš pūstelėjau į ją, bet ji buvo įsitaisiusi patogiai ir net neketino nešdintis. "Ne, be pagarbos vienas kitam taip ilgai tęstis negali", - pasakiau aš. Ji išklausė mane, pagalvojo, bet vis dėlto ryžosi pasilikti. Tada aš vėl užsimojau žirklėmis; langas buvo atidarytas, aš apie tai nepagalvojau, ir musė išskrido.

Keletą valandų jos nebuvo. Visą tą laiką aš vaikštinėjau ir giežiau apmaudą, kad pats ją išleidau. Kurgi jinai dabar? Kas žino, kas su ja galėjo atsitikti? Galiausiai aš atsisėdau į savo vietą ir pasiruošiau dirbti, nors buvau kupinas niūriausių nuojautų.

Ir ūmai musė sugrįžo. Prie jos užpakalinės kojelės buvo prilipusi kažkokia bjaurastis. "Tu voliojaisi purve, bestija, - tariau aš, - fui!" Ir vis dėlto aš džiaugiausi, kad ji grįžo, ir gerai uždariau langą. "Kaip tu gali leistis į tokius pasivaikščiojimus!" - pasakiau aš. Ji atrodė taip, tarsi piktdžiugiautų ir sakytų man: "bė-ė!..", patenkinta savo išvyka. Aš niekada nesu matęs, kad musė taip piktdžiugiautų, ji užkrėtė savo nuotaika ir mane, aš taip pat pasakiau: "bė-ė!.." - ir iš širdies nusijuokiau. "Cha-cha, ar kas matė tokią nenaudėlę

musę! - tariau aš. - Eikš, palaidūne, aš truputėlį pakasysiu tau pasmakrę".

Vakare ji pamėgino pasinaudoti savo senu triuku ir užtverti man kelią prie durų. Aš suėmiau save į nagą ir išnaudojau savo galią. Labai gerai, netgi puiku, kad ji mane myli, bet neišleisti manęs vakarais iš namų - to jai nepavyks. Ir aš jėga prasibroviau pro ją. Aš girdėjau, kaip jinai niršta ten, viduje, ir sušukau jai: "Pati dabar matai, kaip smagu sėdėti vienatvėje! Lik sveika! Ir kiūtok ten sau".

Kitomis dienomis ta maža niekinga musė pačiais įvairiausiais būdais bandė mano kantrybę. Jeigu pas mane kas nors apsilankydavo, ją apimdavo pavydas ir savo nesvetingumu ji netrukdavo išprašyti svečius. Kai aš jai imdavau priekaištauti dėl tokio elgesio ir norėdavau duoti pylos, ji galvotrūkčiais puldavo nuo grindų tiesiai ant lubų ir atsitūpdavo ten; taip, jog man net galva imdavo svaigti. "Tu nukrisi!" - šaukdavau aš jai. Bet šie mano įspėjimai nepadėjo. "Labai prašau, sėdėk ten sau viršuje", - sakydavau aš tada ir nusigręždavau į ją nugara. *Tada* ji nusileisdavo žemyn. O, taip, tai buvo apskaičiuota puikiai, ir jeigu aš imdavau nekreipti į ją dėmesio, ji prašvilpdavo man pro pat nosį ir tėkšdavosi tiesiai ant mano rankraščių. Ten ji imdavo vaikštinėti, tarsi aš namuose visai ir neturėčiau žirklių. "Vis dėlto su ja reikia elgtis geruoju", - galvojau aš. Ir kuo draugiškiausiai jai sakydavau: "Nevaikštinėk tu čia ir nesitepliok rašalu; juk aš tau tenoriu tiktai gero". Bet ji buvo kurčia mano žodžiams. "Sakiau aš tau ar ne, kad tu nevaikščiotum po šiuos popierius! - kartojau tada aš. - Tai šiurkštus popierius, juodraščiams, į kojas galima rakščių prisivaryti". Bet ne, to jinai, matyt, visai nesibaimino. "Kur regėta, toks kvailas užsispyrimas, - šaukdavau aš suirzęs, - ar nematai, kad šis popierius atšerpetojęs?" Kur tau, ji nieko nepastebėdavo. "Na, ir eik po velnių, - atsakydavau aš, - aš pasiimsiu kitą lapą". Bet kai tik aš paimdavau kitą lapą, ji pasišalindavo.

Taip ėjo dienos ir savaitės. Mes pripratome vienas prie kito, drauge dirbome prie skirtingų lapų, dalinomės vargais ir džiaugsmais. Keistenybių jinai turėjo begalę, bet aš išmokau su jomis taikstytis. Kuo aiškiausiu būdu ji man leido suprasti, jog nepakenčia skersvėjų, ir dėl jos aš laikiau langus ir duris uždarytus. Vis dėlto jai kartais ateidavo į galvą mintis trenktis nuo lubų tiesiai žemyn

- ir būtinai į lango stiklą, kad išmuštų jį. “Jeigu tu turi reikalų lauke, tai prašau šituo keliu”, - sakydavau aš jai. Ir atidarydavau priešais ją duris. Bet ne, ji net ir negalvodavo išeiti. “Tai nori išeiti, ar ne? - klausdavau aš. - Vienas, du, trys!” Jokio atsako. Tada aš įsiutęs vėl užtrenkdavau duris.

Tačiau greitai dėl savo karštakošiškumo man teko gailėtis.

Kartą musė dingo. Ji nutykojo ryte akimirką, kai į kambarį užėjo tarnaitė, ir išsmuko lauk. Aš supratau, kad tai buvo jos kerštas, ir ilgai svarsčiau, ką man dabar daryti. Aš išėjau į kiemą ir sušukau, atseit, labai prašom, ji galinti ir negrįžti, aš nė kiek be jos neliūdėsiu. Tai nepadėjo, man nepavyko jos prisivilioti, o man jos vis labiau trūko. Savo namuose aš atidariau viską, ką tik buvo galima atidaryti, ir sudėliojau savo rankraščius ant palangės, vėjo ir darganų malonei; ji turėjo pamatyti, kad man nieko dėl jos negaila. Aš teiravausi apie musę savo namų šeimininkės, aš vėl išliejau galybę spirito ant savo galvos, viliojau ją, vadinau geriausiu savo draugu ir, norėdamas jai pameilikauti, iškilmingai suteikiau jai dvaro musės titulą - viskas veltui.

Galiausiai, kitos dienos rytą, ji sugrįžo. Grįžo ji ne viena, atsitempė su savimi meilužį iš gatvės. Iš džiaugsmo, kad ir vėl ją matau, aš atleidau jai viską ir netgi gan ilgai kenčiau jos mylimąjį. Bet jau ko per daug, to per daug - viskam yra ribos. Pradžioje jie įsitaisė taip, kad galėtų keistis vienas su kitu meiliais žvilgsniais ir trintis kojelėmis, bet ūmai meilužis taip puolė ant jos, kad aš net paraudau. “Ką jūs čia veikiate visų akivaizdoje! - tariau aš ir ėmiau juos gėdinti. - Cha, nespėjo užaugti, o jau tik tai galvoj!” Tai jinai palaikė įžeidimu, užvertė galvelę ir aiškiai leido man suprasti, jog aš paprasčiausiai pavyduliauju. “Aš pavyduliauju! - net švilptelėjau. - Pavydžiu šitam! Na žinai ką!..” Bet jinai dar aukščiau užvertė galvą ir pakartojo savo. Tada aš atsistojau ir pasakiau tokius žodžius: “Su tavimi aš nenoriu kivirčytis, tai prieštarauja mano supratimui apie riteriškumą; bet pasiųsk priešais mane savo nusmurgusį meilužį, aš sutiksiu jį kaip pridera”. Ir griebiau žirkles.

Tuomet jie ėmė atvirai šaipytis iš manęs. Jie tupėjo ant stalo krašto ir net kretėjo iš juoko, regis, norėdami man pasakyti: “Cha-cha, o ar neturi kiek didesnių žirklių!” - “Aš jums įrodysiu, kad ne ginklas svarbiausia - atsakiau aš. - Prieš tą nenaudėlį aš galiu stoti ir su niekinga liniuote rankoje”. Ir aš užsimojau liniuote. Jie kvatojosi vis smarkiau ir smarkiau ir kuo aiškiausiai rodė man savo

panieką. "Ką, jūs vėl pradedate!" - grasinamai tariau aš. Bet jie nekreipė į mane nė mažiausio dėmesio, lemtingoji akimirka jiems visai neatrodė baisi, jie tik artinosi vienas prie kito begėdiškai kraipydamiesi ir jau ruošėsi vėl apsikabinti. "Jūs to nepadarysite!" - sušukau aš. Bet jie padarė. Tada mano kantrybė trūko, aš pakėliau liniuotę, ir ji trenkė kaip žaibas. Kažkas po ja trekštelėjo, kažkas patižo, mano taiklus smūgis juos iš karto paguldė vietoje negyvus.

Taip baigėsi ši pažintis.

Tai buvo tik maža paprasta musė su pilkais sparneliais. Ir nieko ypatingo joje nebuvo. Tačiau būdama gyva, ji suteikė man nemažai mielų akimirkų.

1895

Iš knygos "Atvašynas"

TĖVAS IR SŪNUS

I

Praėjusį rudenį, savo kelionės į pietines provincijas, toli į pietus, metu, vieną puikų ankstyvą rytą aš išlipau iš garlaivio, kuriuo atplaukiau, D... miestelyje, užsiglaudusioje upės pakrantėje ir užmirštoje keistoje gyvenvietėje su tuzinu namų, bažnyčia, paštu ir stiebu vėliavai. Šis miestelis gerai žinomas tam tikros rūšies žmonėms - nuotykių ieškotojams ir lošėjams, kilmingiesiems ir valkatoms; vasarą šiame užkampyje gyvenimas virte verda. Kai aš atvykau, gyvenvietėje vyko mugė ir visi aplinkiniai gyventojai buvo susirinkę čia; jie buvo apsirengę šilko ir odos drabužiais, diržai ir perpetės su brangiais papuošimais - pagal kiekvieno padėtį ir turtą. Šalia bažnyčios išsirikiavusi stovėjo palapinių, kuriose buvo perkama ir parduodama, eilė; viena iš šių palapinių buvo mėlyna - Pavo iš Sinvaro palapinė.

Netoliese nuo bažnyčios, tarp vėliavos stiebo ir pašto, stovėjo viešbutis. Viršutinis jo aukštas buvo nudažytas mėlyna spalva - štai ten ir atsisveikindavo su savo pinigais lošėjai.

Viešbutyje kalbėjo, kad Pavo tikriausiai atvažiuos šiandien vakare. Aš paklausiau, kas yra tasai Pavo, ir iš mano klausimo iš karto visiems tapo aišku, kad aš nevietinis - Pavo čia pažinojo visi. Tai buvo tas pats žmogus, kuris triskart susišlavė banką; jo tėvui priklausė pats didžiausias dvaras apylinkėse, o visą savo turtą Pavo pralošė pavasarinės šventės metu. Kiekvienas vaikas žinojo, kas toks yra Pavo, visos vietinės merginos, susitikusios vakarais prie šulinio, liežuvavo apie jį, o dievobaimingesni žmonės, vos tik prisiminę, melsdavosi už jį. Vienu žodžiu - lošėjas, sūnus palaidūnas, ankstesnės didybės likučiai, buvęs Krezas* - Pavo iš Sinvaro. Šios

*Krezas (apie 560-546 m. pr. m. e) - paskutinysis Lidijos (Mažoji Azija) valdovas, vienas iš turtingiausių senovės žmonių. Jo vardas tapo bendriniu, žyminčiu labai turtingą žmogų.

vietovės ir pasididžiavimas, ir gėda.

Kai dėl palapinės, tai ją nupirko ir visą prekybą sutvarkė jo motina, norėdama sugrąžinti jį, jeigu tik ne per vėlu, į doros kelią. Ir viskas būtų buvę gerai, jeigu Pavo būtų ėmęsis darbo kaip reikiant, bet pasileidėlis vaikinas dar tą pačią savaitę perdažė palapinę mėlynai - lošimo namų spalva; jis ir negalvojo keisti savo įpročių. Jis lošė toliau; viską, ką uždirbdavo už prekystalio, pažerdavo ant lošimų stalo ir dažniausiai iš salės išeidavo neturtingesnis, negu kad buvo atėjęs. Jo palapinėje prekyba ėjo gerai, jis parduodavo daug prekių; nei valstiečiai, nei vietiniai gyventojai neapeidavo jo, visiems norėdavosi turėti reikalų su Pavo iš Sinvaro. Motina nuolat patiekdavo jam naujų prekių, ir palapinė buvo pilnut pilnutėlė.

Šiandien vakare jis atvažiuos. Visas miestelis žinojo, kad jis atvažiuos.

II

Aš išklausiau ilgą bokšto laikrodžio dūžių gaudesį, skęstantį mugės triukšme. Ūmai į mano duris beldžiasi viešbučio tarnas. Vaikinas buvo labai susijaudinęs.

- Tik pagalvokite, - sako jis, - pats Sinvaro šeimininkas atvažiuos.

Nieko panašaus aš nebuvau teiravęsis ir pasakiau tarnui, kad šio pono atvykimas man nė kiek nerūpi. Kas jis toks? Kodėl atvažiuos? Tarnas patraukė pečiais ir paaiškino, kad Sinvaro šeimininkas - ne kas kita, o pats žymiausias ponas apylinkėje, pats turtingiausias, kunigaikščio Jarivos draugas ir Pavo tėvas. Štai jis ir atvažiuos. Atvažiuos tai jau tikriausiai todėl, kad pažiūrėtų, ką išdarinėja Pavo ir kas tai per daiktas toji prakeikta ruletė, kuri smukdo jo sūnų ir teikia tiek sielvarto jo motinai.

- Man visa tai nė kiek nerūpi, - atsakinėjau aš. - O štai arbatos aš jau seniai esu užsisakęs. Viso geriausio.

Tarnas išėjo...

Šeštą valandą viešbutyje kilo sumaištis. Atvyko tas ponas. Jis ėjo apsirengęs tamsiu kostiumu greta Pavo, apsivilkusio šviesiai. Atrodė jis griežtai ir ryžtingai. Skambėjo bažnyčios varpas - vos pasirodęs gyvenvietėje, šis ponas pažadėjo paaukoti bažnyčiai pinigų, didelę sumą, kuri jai pravers sunkiais laikais. Be to, jis nepašykštėjo naujos vėliavos, kuri tuoj pat suplevėsavo ant stiebo

prie pašto. Ta proga miestelyje visus buvo apėmusi pakili nuotaika; tarnus išleido, visi išlėkė į gatvę, ir burmistras vaikštinėjo apsivilkęs naują, tik ką pasiūtą mundurą.

Sinvaro šeimininkas buvo garbus žmogus, šešiasdešimties metų amžiaus, kiek pilnokas, truputį išblyškęs ir papurtęs dėl nejudraus gyvenimo būdo, tačiau jo ūsai buvo nujuodinti ir jaunatviškai spindėjo akys; jo nosis buvo valiūkiškai užriesta į viršų. Visi žinojo, kad jis kunigaikščio Jarivos bičiulis, turi du didelius ordinus, kuriuos prisisega labai retai, nes ir be jų jo pasirodymas visur sukelia kuo giliausią pagarbą. Kai jis į ką nors kreipdavosi, jam atsakydavo nusiėmę skrybėles, pagarbiai.

Išgėręs stiklinę vyno su vandeniu, jis apžvelgė žioplius, kurie atsekė paskui jį iki pat viešbučio, ir kiekvienam ką nors davė. Jis netgi pasikvietė iš minios mergaitę ir pats asmeniškai padovanojo jai auksinį.

Beje, mergaitė buvo nebe tokia ir jaunutė, jai, ko gero, buvo apie šešiolika-septyniolika metų.

Staiga jis paklausė:

- Kur lošimo namai? Aš noriu ten nueiti.

Pavo, netverdamas džiaugsmu, veda jį tenai. Visi seka paskui juos.

Jo pasirodymas padarė didelį įspūdį. Ruletė sukasi nesustodama, lošimas vyksta gyvai, tamsiaplaukis ponas, kurį visi čia tituluoja princu, mandagiai pasilenkia, padarydamas vietos tokios pat padėties žmogui, Sinvaro šeimininkui.

Kaip tik tuo metu krupjė šaukia:

- Trylika!

Jis susišluoja beveik viską.

Ant stalo gulėjo krūvos sidabro, daug stambių aukso monetų ir banknotų - beveik viskas pradingsta geležinėje banko dėžėje. Ir visi stato naujas sumas taip tyliai ir ramiai, tarsi nieko nebūtų atsitikę. Iš tikrųjų tas "trylika" davė didelį laimikį. Tačiau visi tyli, lošiama toliau, ratu ritasi rutuliukas, jis rieda vis lėčiau, jis sustoja: vėl trylika!

- Trylika! - vėl šaukia krupjė ir vėl susišluoja beveik visus pinigus.

Ši dviguba sėkmė praturtino banką daugeliu šimtų auksinių. Vėl statymas, princas meta neskaičiuodamas saują banknotų. Visi tyli, kambaryje nė balso, patarnautojas iš susijaudinimo užkliudo

tuščią stiklinę, jos skambesys susilieja su riedančio ratu rutuliuko dirdesiu.

- Na, paaiškink man lošimo taisykles, - sako Sinvaro šeimininkas.

Ir Pavo, kuris puikiausiai žino visas lošimo subtilybes, iškloja jam savo išmintį. Senis neatitraukia akių nuo princo. "Jis nusigyvens visiškai", - tikina jis ir muistosi ant kėdės, tarsi tai liestų jo paties pinigus.

- Princas niekada nenusigyvens, - atsako Pavo. - Jis lošia tiktai iš to, ką išlošė per dieną. Jis *moka* lošti.

Taip ir buvo. Princas išlošė daug; vienas iš patarnautojų visą laiką stovėjo šalia jo, paduodavo jam vandens, pakeldavo nukritusią skarelę, visaip stengėsi įsiteikti tikėdamasis dosnaus atlygio pasibaigus lošimui.

Aukštas išblyškęs juodaplaukis rumunas stovi greta. Jis ant kortos stato visą savo gyvenimą, pora paskutinių tryliktukų nugvelbė iš jo didžiulę sumą, nes jis nuolatos užsispyręs statė ant to vieno nelaimingo skaičiaus. Jis stovi beveik už nugaros Sinvaro šeimininkui ir, norėdamas statyti dar sykį, tiesia ranką per jo petį. Ranka dreba.

- Prapuolė šaunuolis, - sako Sinvaro šeimininkas.

Sūnus Pavo patvirtina tai linktelėjimu:

- Prapuolė.

- Sustabdyk jį, - tęsia tėvas. - Perduok tai jam nuo manęs. Palauk, aš pats.

Bet sūnus atsako, kad čia nepriimta patarinėti. "Lygiai taip pat, - suktai priduria jis, - kaip nepriimta ir sėdėti čia nelošiant".

Tėvas nustebęs žiūri į jį. Jis nesuvokia, kad Pavo jau nekantrauja pats įsijungti į lošimą.

- Bet juk daugelis stovi ir nelošia, -sako jis.

- Ne, jie taip pat lošia, tik laukia savo eilės, - meluoja Pavo.

Tada Sinvaro šeimininkas labai iškilmingai išsitraukia piniginę.

- Na, žaisk, - sako jis, - žaisk, pažiūrėsim. Tiktai po truputį, be rizikos.

Bet tuojau pat griebia sūnų už rankos ir reikalauja paaiškinti apie keistąjį skaičių trylika.

- Kodėl kiekvieną kartą iškrenta trylika? Ar tik krupjė nesukčiauja? Tark jam žodelį.

Jis jau ruošiasi paslėpti piniginę, kai staiga jam į galvą šauna mintis. Jis išsiima kelis banknotus, ištiesia juos Pavo ir sako:

- Pastatyk juos ant trylikos.

Pavo nesutinka:

- Trylika jau iškrito du kartus iš eilės.

Tėvas linksi ir reikalauja:

- Tegu. Statyk ant trylikos.

Pavo iškeičia banknotą, meta ant trylikos auksinį ir atlaidžiai šypsosi iš tokios kvailystės.

- Pralošta! - sako tėvas. - Pabandyk dar kartą. Statyk dvigubai daugiau.

Pavo daugiau neprieštarauja. Tai pernelyg įdomu. Visi persėda, Pavo vis dvigubina sumą, ir visiems norisi pavėpsoti į nepaprastą lošėją, Sinvaro šeimininką. Jis jau kaip reikiant įsitraukęs į žaidimą, akys gyvai seka šokčiojantį rutuliuką, jis muistosi ant kėdės. Pirštai susigniaužia į kumščius; ant vieno piršto du brangūs žiedai.

Kai krupjė vietoje trylikos paskelbia dvidešimt tris, jis šūkteli:

- Dar kartą pastatyk ant trylikos! Statyk šimtą!

- Bet...

- Statyk šimtą.

Pavo stato. Ratas sukasi, rutuliukas dvidešimt-trisdešimt kartų perbėga per visus skaičius, jis renkasi - tarp juodo ir raudono, porinio ir neporinio, - jis tiria visą sistemą, apšniukštinėja kiekvieną skaičių ir galiausiai sustoja.

- Trylika! - šaukia krupjė.

- Na, Pavo, kas buvo teisus? - sako Sinvaro šeimininkas. Jis labai išdidus ir kalba taip, kad visi girdėtų: - Statyk dar kartą. Statyk šimtą ant trylikos.

- Tu juokauji, tėve. Turbūt dabar jau per visą vakarą nebeiškris trylika.

- Statyk šimtą ant trylikos.

- Kam veltui mėtyti pinigus?

Sinvaro šeimininkas pradeda netekti kantrybės, kilsteli ranką, tarsi ketintų išplėšti iš sūnaus pinigus, bet susivaldo ir sako:

- Sūnau mano, o jeigu aš pajutau norą, jeigu dėl žinomos tau priežasties ketinu susišluoti banką ir sužlugdyti šitą bjaurią ruletę? Statyk šimtą ant trylikos.

Pavo pastatė. Jis pasikeitė šypsenėle su krupjė, rumunas garsiai nusikvatojo. Prie gretimo stalo nustoja lošę bakara, ir visų dėmesys dabar sutelktas prie ruletės.

- Trylika!

- Ką aš sakiau! - šūkteli Sinvaro šeimininkas. - Paimk pinigus ir perskaičiuok. Kiek turi būti?

Pavo apstulbęs.

- Čia trys su puse tūkstančio, - prislėgtu balsu sako jis. - O iš viso tu išlošei beveik penkis tūkstančius.

- Gerai. Dabar lošk tu. Pažiūrėsim, kaip tu loši. Statyk ant raudono kvadrato.

Pavo pastatė ant raudono ir pralošė.

Tėvas papurtė galvą ir nusišypsojo aplinkiniams.

- Tai štai kaip tu loši! Matai, kur gali nueiti? Man sakė, kad tu tris kartus paėmei banką. Kodėl gi viską prašvilpei? Statyk ant porinio.

- Kiek?

- Kiek nori. Statyk šešis šimtus.

- Tai per daug.

- O aš galvoju, ar nepastačius dar daugiau. Taip, daugiau. Pastatyk tūkstantį du šimtus ant porinio.

Porinis pralošė.

Tada Sinvaro šeimininkas pagrasino storu pirštu ir nekantriai pasakė:

- Eik, Pavo. Per tave mes pralošėme tūkstantį du šimtus. Nešdinkis. Aš taip noriu.

Ir Pavo išėjo. Aš nusekiau paskui jį. Jis kvatojo, kvatojo kaip beprotis. Ar aš esu matęs kada tokį lošimą? Sėdi ir šluojasi tūkstančius tiktai per savo kvailumą. Padėk jam, Viešpatie! Ir sumanyk tu man, mielas žmogau, žaisti rulete!

Pavo kalbino visus sutiktuosius ir kvatodamasis pasakojo jiems, kas šovė jo tėvui į galvą.

Vėlai vakare aš išgirdau, kad Sinvaro šeimininkas išėjo iš salės pralošęs devynis tūkstančius.

III

Buvo dešimta valanda vakaro. Aš sėdėjau balkone su vienu rusu ir rūkiau papirosą. Ūmai tarnas šaukia mums iš apačios, kad Sinvaro šeimininkas tik ką pasiuntė pakviesti savo sūnaus. Aš jau ruošiausi apibarti tarną už jo įkyrumą, bet rusas mane sulaikė. Jį užvaldė smalsumas.

- Lukterkit! - pasakė jis. - Pažiūrėkim, kas bus. Taip vėlu, o

jis siunčia pakviesti Pavo.

Mes dar šiek tiek pasėdėjome ir tylėdami rūkėme. Ateina Pavo. Tėvas išeina jo pasitikti.

- Klausyk, - sako jis. - Aš prakišau devynis tūkstančius ta prakeikta rulete. Jau buvau ir atsigulęs, tik niekaip negalėjau užmigti. Man labai gaila tų pinigų, kaip tik tiek aš pažadėjau paaukoti čionykštei bažnyčiai. Reikia atsilošti. Aš nenurimsiu, kol vėl rankose neturėsiu tų pinigų. Eime vėl į salę.

Pavo apstulbo. Net Pavo, užkietėjęs lošėjas, prarado žadą iš nuostabos. Jis neranda žodžių.

- Ko gi tu stovi! - šūkteli tėvas. - Lošiama juk ir po vidurnakčio; mums dar daugybė valandų prieš akis. Nėra ko gaišti laiko.

Ir viskas prasidėjo iš naujo.

- Eime! - tarė man rusas. - Eime į salę. Čia tai bent!

Lošimas buvo pačiame įkarštyje. Kaip visada, artėjant pusiaunakčiui, pradėjo rizikuoti stambesnėmis sumomis, negu vakare. Princas, paniuręs ir ramus, sėdi savo įprastoje vietoje, stato ir lošia. Priešais jį ant stalo guli apie dvidešimt tūkstančių. Jis žaidžia iš karto trimis variantais, kuo ramiausiai viską apgalvoja, žeria ant stalo, kartais net neskaičiuodamas, auksą rieškučiomis. Niekas negali jo sutrikdyti, jis nepastebi netgi perbalusio iš įniršio rumuno, kuris vėl ėmė pralošinėti po pusvalandį trukusio tolygaus ir sėkmingo lošimo. Jis irgi dėlioja pinigus krūvelėmis, kiekvieną laisvesnę minutėlę mėgina juos perskaičiuoti ir padalinti tūkstančiais, kad įgytų supratimą apie savo reikalus, bet pernelyg jaudinasi, rankos dreba, reikia visą laiką stebėti ratą, ir jis galiausiai meta visus skaičiavimus. Ir kaip neprotingai jis lošia! Stato iš karto ant keturių numerių, kryžmai, ir, kaip užsispyręs vaikiščias, niekaip nenori atsisakyti nuo vienų ir tų pačių skaičių. Jis greičiau paliks be skatiko kišenėje, negu atsisakys šio varianto. Ir jis vis didina sumą.

Princas žvilgterėjo į duris, pasirodžius tėvui ir sūnui, ir pasislinko padarydamas jiems vietos, šalia savęs. Jis vėl tęsė lošimą, lygiai taip pat niūriai ir šaltakraujiškai. Jis, kaip atrodė, lošėjų buvo labai gerbiamas.

- Pavo, - sako Sinvaro šeimininkas, - žaisk kaip visada, kaip tu pats nori. Štai pinigai. Tau visada sekasi ant raudono, argi ne? Tai ir statyk ant raudono.

Pavo savo kaimyno, seno vienarankio kariškio, pasiteirauja,

kiek kartų buvo iškritusi raudona spalva, ir šis praneša, kad raudona išlošė septynis kartus iš eilės. Todėl Pavo stato ant juodo.

- Dvidešimt penki, raudona, neporinis ir pasas, - skelbia krupjė ir susižeria pinigus.

- Tu blogai pradėjai, Pavo, bet tęsk kaip išmanai, - nusivylęs sako Sinvaro šeimininkas. - Kiek tau kartoti, kad aruodai nėra pilni pinigų. Statyk dabar ant raudono.

Bet raudonas pralošė. Galiausiai, po aštuonių ratų, iškrito juoda spalva ir vienas skaičių iš rumuno kvadrato, o tai padėjo jam atsistoti ant kojų. Įniršęs dėl nesėkmių, priėjęs ribą, jis ant savo keturių skaičių metė pačią didžiausią leistiną sumą ir, apimtas užsispyrimo, tą akimirką buvo abejingas viskam. Kai rutuliukas sustojo ties vienu iš jo skaičių, jis mašinaliai pasikvietė patarnautoją, stovėjusį už princo kėdės, ir tylėdamas įbruko jam banknotą. Ir vėl drebančiomis rankomis ėmė statyti.

- Pavo, - sako tėvas, - tu vėl pralošei. Tau visiškai nesiseka. Jeigu aš tau leidžiu švaistyti savo pinigus, tai tik tavo paties labui. Aš noriu per šią naktį priversti tave pasitaisyti. Pavo, ar tu supranti, kur šuo pakastas?

Pavo viską kuo puikiausiai supranta. Jis mato, jog tėtušis jau apimtas lošimo svaigulio, ir lošimas jam jau teikia džiaugsmą net ir pralaimint. Jis išgyvena lošimo kančią nuoširdžiai kaip reta ir, kai suma stambi, jam užima kvapą ir jis girdi savo širdies dūžius. Visa tai Pavo supranta, ir dar kaip!

Ūmai jis vis dažniau užsisvajoja, darosi neatidus, išsiblaškęs. Krupjė atkreipia jo dėmesį, kad jis - patyręs lošėjas - žaidžia prieš patį save, ir patyliukais stebisi Pavo. Aš pats pastebiu, kad Pavo vis linkteli prie tik ką pastatytų pinigų, tarsi norėtų išgelbėti juos, kol rutuliukas nesustojo. Ar tik nepradeda jis ateiti į protą? O gal jį gąsdina nuostoliai?

Mano pažįstamas rusas nusiveda mane prie kanapos salės gilumoje ir pradeda kalbėti apie Pavo. Ar aš nepastebėjęs netikėtų permainų jo lošime? O, Pavo iš tikrųjų gudrus velniūkštis, jis daug ką kuo puikiausiai supranta! Ir, rodydamas į tėvą bei sūnų, rusas sako:

- Išties sūnus ne toks beprotis, kaip tėvas. Pavo jau pastebėjo, kad tėvą užvaldžiusi lošimo aistra, ir nori jį sustabdyti. Tai labai juokinga, bet tikra teisybė, jis nori sustabdyti senį. Nuostabu, ar ne?

Žinoma, Pavo labai svarbu, kad tėvas neprasiloštų visiškai.

Mes liekame sėdėti ant kanapos. Prie ruletės ima darytis kažkas neįprasta, visi susispietę aplink Sinvaro šeimininką ir jo sūnų. Niekas nelošia bakara; netgi trys valstiečiai iš kalnų su dideliais pilkais apsiaustais ir metaliniais diržais bei nusenę krautuvininkai, kurie, sėdėdami prie durų, žaidė iš gėrimo, - ir tie pakilo ir įsimaišė į minią aplink ruletę. Prieiname ir mes.

Sinvaro šeimininkas vėl nusprendė apsistoti ties trylika. Iš susijaudinimo ir nekantrumo viskuo dabar rūpinasi jis pats. Jis naršo pinigus savo stambiomis virpančiomis rankomis, ieško ir glamžo purvinus banknotus, stengdamasis juos suskaičiuoti ir sudėlioti krūvelėmis. Jo žiedai blyksi toje purvinų banknotų šūsnyje. Jis tyli, ir Pavo sėdi šalia, taip pat netardamas nė žodžio. Jo veidas labai paniuręs.

- Trylika! - skelbia krupjė.

Sinvaro šeimininkas krūpteli, ir netgi Pavo visiškai apdujęs. Kokia sėkmė taip netikusiai lošiant! Paskutinioji sėkmė padoriai apšvarina banką. Krupjė ramiais judesiais atskaičiuoja pinigus. Šio žmogaus jau niekuo nebegalima nustebinti, jis regėjęs visokiausių likimo kaprizų, patyręs visko. Princas minutėlę dvejoja, bet beveik išsyk susirenka savo pinigus, atskiria banknotus nuo aukso ir viską susigrūda į kišenes. Jis pareikalauja stiklo vyno, išgeria jį vienu mauku, atsistoja - jis baigė lošimą. Išeidamas jis bruka banknotus visiems kelyje pasitaikiusiems patarnautojams, į kairę ir į dešinę.

Sinvaro šaimininkas kumšteli sūnų alkūne ir žiūri į jį karštligiškai blizgančiomis akimis.

- Matai! Matai! O tu norėjai mane mokyti! Aš jums visiems tuoj nosis nušluostysiu!

Jis juokiasi garsiai ir triūksmingai, atsigręžęs į nustebusius žiūrovus. Svaigdamas savo laime, jis dar kartą meta pinigus ant trylikos.

- Palik, palik ten, kur aš padėjau! - šaukia jis. - Trylika - tai nepaprastas skaičius.

Bet krupjė susišluoja jo pinigus mentele. Jis delsia, matyti, kad jam norėtųsi, jog trylika iškristų dar kartą, pakurstydamas turtingą lošėją, kuris vis tiek, anksčiau ar vėliau, pasmerktas tapti jo auka.

Po keturių nesėkmingų bandymų su tuo pačiu skaičiumi Sinvaro šeimininkas praranda kantrybę. Jis piktai kreipiasi į sūnų:

- Klausyk, Pavo, aš nestatysiu daugiau ant trylikos. Aš jau

pakankamai prasilošiau per šį kvailą skaičių.

Jis irzta vis labiau ir labiau; išveja tarną, kurio pušnys girgžda; nirtulingai žvilgčioja į rumuną, kuris užmiršta pasiimti savo laimikį ir tuo stabdo lošimą. Sinvaro šeimininką pradeda kamuoti ir smalsuolių, kurie jį supa, buvimas. Nejaugi jiems visiškai nėra kas veikti? Jis pasikviečia iš minios merginą ir sako:

- Tai tau aš daviau auksinį?

Mergina parausta ir giliai tūpteli.

- Tai kodėl gi tu neišeini, vaikeli?

Rausvos lūpos krusteli, tačiau ji neištaria nė žodžio ir nuleidžia akis. Sinvaro šeimininkas įsižiūri į ją įdėmiau ir duoda jai dar vieną auksinį.

- Štai, paimk. Ateik pas mane po lošimo, po vidurnakčio.

Raudonis užlieja merginos veidą ligi pat plaukų šaknų, ir ji vėl pagarbiai tūpteli. Paskui, šypsodamasi visiems, skverbiasi pro minią ir išeina.

Sinvaro šeimininkas grįžta prie lošimo.

- Musės daužosi į langus, - sako jis. - Čia nuolatos kas nors trukdo. Išvaikykite muses.

Jo pinigai sparčiai tirpsta. Rumunui sekasi. Sinvaro šeimininkas stebi jo sėkmę baisiai nepatenkintas.

- Tu tik pažiūrėk, man beliko vos keletas varganų popieriūkščių! - kreipiasi jis į Pavo. - Bet aš nepasiduosiu, geriau pralošiu viską. Dabar aš statau tūkstantį ant raudono, galbūt tai mano spalva.

Raudona išlošė.

- Galbūt raudona iš tiesų laiminga spalva. Pastatysiu ant jo dar kartą. Pabandysim.

Raudona pralošė.

Tada Sinvaro šeimininkas visiškai prarado savitvardą.

- Išeik! - rėkia jis šalia sėdinčiam sūnui. - Tu neši man nelaimę. Nejaugi tu nematai, kad pražudysi mane? Aš turiu atsilošti, aš noriu susigrąžinti savo pinigus. - Bet tą pačią akimirką, prisiminęs savo vaidmenį, priduria: - Ar matai, ką aš darau dėl tavęs. Aš pamokysiu tave.

- Aš jau pamokytas, - burbteli Pavo.

- Tylėk, tu dar nepamokytas kaip reikiant. Tu vėl imsiesi savo. Visa tai darau dėl tavęs, girdi! Nešdinkis.

Pavo atsistojo ir išėjo.

IV

Jau buvo netoli pusiaunakčio. Lošėjai vienas po kito ėmė skirstytis, tik rumunas ir vienarankis kariškis vis dar neatlyžo. Žilabarzdis kariškis žaidė labai atsargiai, statė smulkius banknotus, tenkinosi mažu ir išlošinėjo. Jam vis sekėsi, tačiau sėkmė nepaskatino jo smarkiauti.

Sinvaro šeimininkas elgėsi visiškai kitaip, net ir mažiausias išlošimas darė jį berprotiškai narsiu. Jis viso labo teturėjo apie tūkstantį, kai išėjo Pavo. Dviem statymais jis išlošė šešis šimtus, kuriuos tuoj pat vėl pastatė ir pralošė. Teisybę sakant, atrodė jis pasigailėtinai ir žadino aplinkinių užuojautą. Princas, grįžęs į salę kaip žiūrovas, pats atnešė stiklą vyno Sinvaro šeimininkui.

- Jums šiandien nesiseka, - tarė princas. - Reikia baigti lošti.

Princas patarė tai visiems girdint. Sinvaro šeimininkas neatsakė, jis tik žvilgtelėjo išsiblaškęs, nepajėgdamas atsitraukti nuo lošimo, ir tylėdamas išgėrė vyną.

Ūmai laimė, atrodė, ėmė linkti jo pusėn, jis išlošė tris kartus iš eilės.

- Štai kaip reikia lošti! - linksmai ir draugiškai tarė jis senajam kariškiui. Bet šis nieko negirdėjo, jį tedomino jo paties lošimas įprastomis smulkiomis sumomis. Rumunas pastebi Sinvaro šeimininką apėmusį nervingą jaudulį, jis pasikeičia žvilgsniais su krupjė ir pasiima nuo stalo savo paskutinį laimikį. Jis taip pat baigia lošti.

Sinvaro šeimininkas prašvilpė viską. Jam liko keletas šimtų, jis stato juos ant juodo, viską, ligi paskutinės monetos, ir pralošia. Jis suglumęs apsidairo, jis labai išblyškęs.

- Po velnių tą juodą spalvą! - niršta jis.

Jis susikaupia. Krupjė nenuleidžia nuo jo akių, išmoka senajam kariui jo statytą sumą nesigilindamas, ar jis laimėjo, ar pralaimėjo. Sinvaro šeimininkas vis dar sėdi sustingęs, atrodo, jis kažką galvoja. Kodėl jis neišėjo? Jis nusimauna paeiliui abu savo žiedus ir tiesia juos krupjė. Tas žvilgteri, ramiai deda juos į savo geležinę dėžę greta kitų papuošalų ir paduoda Sinvaro šeimininkui tris tūkstančius auksu. Niekas netaria nė žodžio. Šis laiko rankose sunkius ryšulėlius ir virpa visu savo kūnu. Staiga kilsteli nuo kėdės ir ryžtingai deda ryšulėlius, vieną po kito, ant juodo. Auksinės monetos dusliai skimbčioja popieriniuose paketėliuose.

Rutuliukas lekia ratu, jis rieda lengvai ir be garso, stabteli tai ties vienu, tai ties kitu skaičiumi, sustoja visai.

- Raudona!

Sinvaro šeimininkas pašoka. Jis griebiasi abiem rankomis už galvos ir su aimana išbėga iš lošimo namų.

V

Kitą rytą šitas plepys - viešbučio tarnas - papasakojo man, kad Sinvaro šeimininkas pralošė rulete penkiasdešimt keturis tūkstančius. Pavo gi, priešingai, grįžo į savo palapinę; jis - tarnas - sutiko jį prie šulinio, Pavo vaikščiojo vienplaukis ir kažką kalbėjo, tarytum sakytų pats sau pamokslą. Beje, joks dvasiškis negalėtų prilygti Pavo, kai jis tinkamos nuotaikos. "Bėk nuo pagundos! - šūkčiojo jis vėl ir vėl. - Atsuk nugarą savo gundytojui! Ištiesi jam pirštą - jis užvaldys tavo širdį. Nejau tu puolei taip žemai, kad aš, toks pagedėlis, turiu tave sergėti?" Pavo kalbėjo iš tiesų labai įtikinamai; tarnas manė, kad jis ruošiasi kalbai, kurią ryte pasakys tėvui.

Landusis tarnas visur kaišiojo savo nosį ir viską žinojo.

- Jūs šiandien išvažiuojate, - pasakė jis man.

Aš nė žodžiu nebuvau prasitaręs apie tai viešbutyje, netgi sąskaitos nebuvau pareikalavęs.

- Iš kur jūs žinote? - paklausiau aš.

- Žinoti tai nežinau, - atsakė jis. - Tačiau pašte jūs paliepėte siųsti jums iš paskos laiškus. Ir dar jūs užsisakėte ekipažą penktos valandos garlaiviui.

Net ir tai jis iššniukštinėjo! Man atrodė, kad šitas gudreiva šnipinėja mane, jis buvo man bjaurus. Apimtas pykčio, aš nebegalėjau daugiau tverti jo įžūlaus žvilgsnio; jo baltakiavimas gręžte gręžė mane tarsi ledinis skersvėjis.

- Nešdinkis, šunsnuki! - tariau aš.

Jis stovėjo tylėdamas. Šitas akiplėša nepajudėjo iš vietos. Rankas jis buvo susidėjęs už nugaros. Apie ką jis galvoja ir ką laiko rankose? Kažką rezga.

- Tai, ką pasakėte, mane labai įskaudino, - galiausiai prataria jis. Daugiau jis nesako nė žodžio, bet tebežiūri įžūliai man į akis. Aš užeinu jam už nugaros, norėdamas išsiaiškinti, ką jis sumanė. Jo rankose nieko nėra, jis nervingai laužo pirštus. Aš vėl atsistoju priešais jį, jo pečiai krūpčioja, akys pilnos ašarų. Aš gailiuosi, kad jį apšaukiau, ir ruošiuosi tai kaip nors ištaisyti, tik ūmai jis žengteli prie manęs, jo rankose blyksteli keistas daiktas, kažkoks neregėtas raktas su dviem liežuvėliais. Jis užsimoja ir trenkia man per dešinį

riešą. Mano ranka nusvyra, aptirpsta nuo buko smūgio. Aš apstulbintas jo įžūlumo, negaliu pratarti nė žodžio, stoviu nekrutėdamas. Jis vėl susideda rankas už nugaros. Po minutės aš praeinu pro jį durų link.

- Jūs galvojate, kad aš trenksiu jums dar? Negalvokite taip. Apsaugok mane, Viešpatie! - sako jis.

Aš atidarau duris kairiąja ranka ir atsakau:

- Eikite ir atneškite man sąskaitą.

Tarnas žemai nusilenkia ir išeina. Aš girdžiu, kaip, išėjęs už durų, jis garsiai sukūkčioja...

Aš neišvykau tądien; labai skaudėjo ranką, ir aš jaučiausi visiškas ligonis. Ant riešo juodavo dvi dėmės, dvi didelės mėlynės, gyslos išbrinko ligi pat alkūnės. Na, ir stuobrys netašytas tas tarnas! Beje, atrodė, jis iš karto ėmė gailėtis dėl to savo išpuolio, atnešė man spirito rankai ir perrišo žaizdą; dabar gi niekas nebūtų įstengęs prilygti jam paslaugumu. Jis pasirūpino, kad gretimame kambaryje netriukšmautų, kada aš vakare atsiguliau pailsėti, - ir tai padarė savo paties valia. Jis piktai išvaikė girtų kaimiečių būrelį, su dainomis stabtelėjusį po mano langais apie pirmą valandą nakties. Aš girdėjau, kaip jis barė juos už tai, kad jie trukdo ilsėtis negaluojančiam garbiam ponui, kunigaikščiui, kuris susižalojo sau ranką.

Kitą rytą aš paskambinau du kartus - jis nepasirodė. Aš buvau suirzęs, jaučiausi visiškas ligonis ir atkakliai ėmiau skambinti trečiąjį kartą. Pagaliau pamačiau, kad jis eina gatve - jis buvo kažkur susiruošęs. Kai jis įžengė į mano kambarį, nesusilaikiau ir tariau:

- Aš skambinu jau ketvirtis valandos. Aš mielai sumokėsiu jums dvigubai, jeigu jums atrodo, kad jūsų paslaugos to vertos. Atneškite man arbatos.

Aš mačiau, kad jam pasidarė skaudu nuo mano žodžių. Jis nieko neatsakė ir nubėgo arbatos. Mane ūmai sujaudino jo kantrybė ir nuolankumas; galimas dalykas, jis niekada gyvenime nėra girdėjęs meilesnio žodžio, o aš jį baru. Aš panorau tuoj pat ištaisyti savo neteisybę ir, kai jis sugrįžo, pasakiau:

- Užmirškite mano žodžius! Aš daugiau niekada nesakysiu nieko panašaus. Aš ir šiandien dar jaučiuosi nesveikas.

Jis, matyt, labai apsidžiaugė mano švelniais žodžiais ir atsakė:

- Man būtinai reikėjo išeiti. Užtikrinu jus - tai buvo labai svarbus reikalas.

Bet, atkutęs nuo mano meilumo, jis vėl iš karto pavirto į

ankstesnį paskalų maišą, kimšte prikimštą visokiausių istorijų, pasiryžusį man iškloti kiekvieną nieką, sužvejotą iš viešbučio lankytojų.

- Leiskite jums pranešti, kad Sinvaro šeimininkas tik ką nusiuntė į savo namus žmogų, turintį atvežti jam pinigų, daug pinigų. Pavo galvoja, kad jis liks elgeta per tą ruletę. Žiedų jis dar nesugebėjo išsipirkti.

- Gerai, gerai! - tariau aš.

- O ta mergina, kurią jūs vakar matėte, praleido su juo visą naktį. Ji iš kalnų, tokia garbė jai tikriausiai nė nesisapnavo. Netgi jos tėvas tuo niekaip negalėjo patikėti.

Vakare aš vėl sėdėjau balkone ir žiūrėjau į besibūriuojančią aplink palapines minią. Mano ranka buvo aprišta. Rusas gulėjo ant suolelio netoli manęs ir skaitė knygą. Staiga jis pažvelgė į mane ir paklausė, ar aš girdėjęs, kad Sinvaro šeimininkas pasiuntė namo atvežti pinigų. O ryte jis matėsi su Pavo. Tas pasakė jam visą pamokslą, ir tėvas iš dalies pripažino jo teisumą. Tačiau paklusti jis nenorėjo ir tvirtai laikėsi savo, kad reikia bent jau susigrąžinti tai, kas pralošta. Nejaugi kas galvoja, kad jis taip ir paliks tai plėšikų gaujai lygiai šešiasdešimt tris tūkstančius? Jeigu taip, tai jie labai klysta. Nors, beje, jis loš ne tik dėl to, kad atsiloštų. Gerieji žmonės, kurie taip jo gailėjo, kai jis pralošė savo žiedus, turėtų žinoti, jog jis pirmam sutiktam nuskurėliui gali padovanoti po tokį žiedą ant kiekvienos rankos piršto ir netaps neturtingesnis.

- Ir tai tiesa, - pridūrė rusas, - jis taip apimtas azarto, jog pralaimėjimas jam nebe svarbiausia. Jį dabar traukia žavesys, įtampa, kančios, nesutramdomas jaudulys.

- O Pavo? Ką atsakė Pavo?

- "Bėk nuo pagundos! - pasakė jam Pavo. - Suimk save į rankas, pažiūrėk į mane!" Pavo kalbėjo ilgai, jo balsas buvo liūdnas, kartais jis netgi ranką pakeldavo į dangų. Tai buvo neprilygstamas reginys - vylingas nusidėjėlis su dorybės, kurią pats seniai prarado, kauke. Jam užteko akiplėšiškumo kuo rimčiausiu veidu mokyti tėvą. Tėvas gi tvirtino, kad jis lošia tik sūnaus labui, nori išgelbėti jį nuo nedorybės ir dėl to nieko nepagailės. Tada Pavo užsirūstino: jis visą gyvenimą saugojęs savo garbę, o tėvas pralošė netgi žiedus, visų akivaizdoje užstatė šeimos brangenybes. Jis, Pavo, niekada nebuvo praradęs savigarbos, jo palapinė niekada niekam nebuvo skolinga, ji nepriekaištinga, ir jis nuolat rūpinasi savo reikalais. Galų gale jis pagrasino tėvui kunigaikščiu Jariva. "Tylėk! - pasakė

tėvas. - Aš tariau sau, jog parodysiu tau tavo palaidumo pasekmes, ir aš tai padarysiu. Lik sveikas, Pavo!" Pavo turėjo išeiti. Bet tiesiai iš tėvo jis pasuko į lošimų salę.

- O ar jūs negalvojate, kad tėvas iš tiesų ketina sugrąžinti sūnų į tiesos kelią tokiu neįprastu būdu? - paklausiau aš ruso. Jis palingavo galva.

- Galbūt. Bet tai jam nepavyks. Nekalbant jau, kad senis apimtas lošimo aistros ne mažiau už savo sūnų.

Dabar visi pokalbiai sukosi tik apie Sinvaro šeimininką ir jo lošimą. Jam tai buvo nė motais - jis taip tvirtino, kėlė galvą dar aukščiau, ir jo veidas spindėjo linksmumu. Kartkartėmis jis netgi leisdavo sau pajuokauti su aplinkiniais.

- Pažvelkite tik į mano rankas, - sakė jis. - Ak, taip, aš visai nusigyvenau, aš pralošiau netgi žiedus. Cha-cha-cha!

Visą tą laiką, kol neturėjo su savimi pinigų, jis nėjo į lošimų salę, bet tarnui paliepė pranešinėti jam viską: kas išlošė ir kas pralošė, kokie statymai ir kas azartiškiau už visus žaidžia. Kitą dieną rusas papasakojo man, kad Sinvaro šeimininkas tris valandas meldėsi Dievui, prašydamas laimės; kad tik pavyktų atsilošti, tuomet jis ir mesiąs lošti. Jis meldėsi garsiai ir netgi verkė; rusas tai sužinojo iš viešbučio tarno, kuris viską matė pro rakto skylutę.

VI

Praėjo trys dienos. Rankos nebeskaudėjo, ir aš nusprendžiau vakare išvykti. Išėjau į miestą su reikalais, apsilankiau ir policijoje, pasižymėjau pasą. Namo aš grįžau pro Pavo palapinę. Galiausiai, prieš savo valią, ir aš ėmiau domėtis tuo žmogumi ir jo tėvu. Visi kalbėjo apie juos, visas viešbutis buvo kupinas paskalų, ir galų gale aš, kaip ir visi, nebepajėgiau negalvoti ir nesiteirauti apie juos kiekvieną dieną.

Aš užsukau pas Pavo į palapinę. Girdėjau, jog praėjusį vakarą jis labai daug išlošė žaisdamas bakara. Jis ligi paskutinio siūlelio apšvarino kažkokį užklydusį keliauninką, padovanojęs jam po lošimo keletą šimtų; paskui jis ėmėsi ruletės, laimė nepaliko jo, ir čia jis uždirbo ištisą kapitalą.

- Pagalvokite tik, - pasakė man Pavo, kai aš įėjau į palapinę, - Sinvaro šeimininkas, mano tėvas, tik ką buvo čia ir norėjo pasiskolinti iš manęs pinigų! Nori išsipirkti žiedus. Aš net nemanau daryti tokios kvailystės. Mano tėvas labai geras žmogus, ir man

buvo be galo sunku atsisakyti jam padėti, bet aš taip pasielgiau tik dėl jo paties. Sūnus privalo saugoti šeimos garbę. Tėvas turi suprasti, prie ko priveda panašios kvailystės. Aš manau, jog pasielgiau teisingai. Kaip galvojate jūs?

Tą akimirką jis man pasirodė šlykštus. Jis vėl buvo patenkintas ir pasitikintis savimi po neįtikėtinos vakarykštės sėkmės, vėl pripildžiusios jo kišenes pinigų. Kalbėdamas jis nuleisdavo veidą, slėpė jį, nusisukdavo, tarytum jo kakta būtų paženklinta nenuplaunama žyme, o kai jis pakeldavo akis, jose spindėjo melas. Bet jo kaklas buvo dailus, o burna švelni.

- Kaip jūs galvojate? - pakartojo jis.

- Ne man apie tai spręsti, - atsakiau aš.

- Tai reiškia, - piktai sumurmėjo jis, - kad jūs nesuvokiate protingo žmogaus žodžių.

Nepatenkintas jis patraukė pečiais ir nuėjo už prekystalio. Paskui sustojo ir paklausė:

- Kuo galiu būti naudingas, jeigu jau teikėtės užeiti pas mane?

Aš paminėjau kažką, kas pirmiausia man atėjo į galvą, nors iš tikrųjų visai nereikėjo. Gavęs, ko norėjau, aš pasišalinau.

Vos tik spėjau sugrįžti į viešbutį, atbėgo tarnas ir papasakojo, jog atvyko Sinvaro šeimininko pasiuntinys su pinigais. Dabar jis sėdi pasiruošęs pradėti lošimą, kai tik atidarys lošimų salę. Pavo nieko apie tai nežinojo, Pavo ir neturi žinoti; jam, tarnui, specialiai užmokėta už tai, kad jis nenulėktų pas Pavo ir neišpasakotų visko.

Išmušė penkias valandas.

Kai tik atidarė lošimų salę, Sinvaro šeimininkas iš karto patraukė ten. Jis buvo susijaudinęs ir keistai mostagavo rankomis: tarsi kažkuo kažką įtikinėjo, tarsi prisiekinėjo.

Princas ir vienarankis kariškis jau buvo vietoje, o rumuno nesimatė; dar keletas pašalinių pradėjo žaisti. Pirmiausia Sinvaro šeimininkas išsipirko savo žiedus.

- Aš šiandien statysiu pačias didžiausias sumas, kokias tik galima, - pasakė jis krupjė nepakeldamas į jį akių. Nuo tos akimirkos jo veidas tapo šaltas ir kupinas pasitikėjimo savimi.

- Tepadeda jums jūsų laimės žvaigždė! - atsakė krupjė ir nusilenkė.

Žaidimas prasidėjo.

Sinvaro šeimininkas elgėsi ryžtingai. Tris kartus iš eilės jis statė ant raudono ir išloše. Tada paslėpė savo pinigus kišenėje ir

ėmė lošti tik iš laimėtųjų. Keletą kartų jis bando statyti ant trylikos, bet pralaimi; sėkmės permainingumas erzina jį, jis vėl keletą kartų stato ant raudono ir laimi. Dabar priešais jį ant stalo guli padori suma pinigų; jis lošia be jokio apskaičiavimo, be apmąstymų, drąsiai mėgina laimę ir, nenorėdamas gaišti laiko, kol rutuliukas dar nesustojo, iš karto ruošiasi naujam statymui. Jis liovėsi skaičiavęs, lošia užvaldytas ekstazės. Jo žvilgsnis krinta ant vieno iš juodų kvadratų, jis iš karto ant šio kvadrato stato stambią sumą.

Juodas išlošia. Dabar jis išlošinėja nuolatos. Tas juodas kvadratas tampa jam aukso versme, iš kurios jis semia laimikį po laimikio ir iki galo išnaudoja šią galimybę. Staiga jis susimąsto, stabteli, ima sunkiai alsuoti. Ratas sukasi, bet Sinvaro šeimininkas pamiršo pastatyti, jis vis dar sunkiai tebealsuoja. Įeina ta pati mergaitė, ji prisiartina prie jo šypsodamasi ir rausdama. Jis pastebi ją ir mosteli ranka.

- Žiūrėk, tu įėjai ir aš užmiršau pastatyti, - sako jis. Po akimirkos jis vėl ją pasikviečia. Rutuliukas sustojo raudoname kvadrate. Sinvaro šeimininkui pasisekė, kad šį kartą jis nepastatė ant juodo. Jis įspraudžia mergaitei į delną vieną iš savo brangiųjų žiedų ir kažką jai šnibžda. Mergaitė tirštai parausta ir, susiėmusi rankomis galvą, išbėga iš salės.

Sinvaro šeimininkas lošia toliau, vis taip pat atkakliai, vis taip pat neprotingai. Jis ima keletą naujų saujų aukso, keletą sunkių ryšulėlių, ir viską pastato ant raudono. Tą pačią akimirką jį apima keistas netikrumas, jis bailiai tiesia ranką, tarsi norėtų atsiimti atgal, bet susitramdo ir palieka pinigus gulėti.

Rutuliukas sustoja.

- Raudona!

- Raudona! - pakartoja Sinvaro šeimininkas. Jis vėl pergalingai šypsosi aplinkiniams ir garsiai sako: "Vėl raudona! Aš taip ir jaučiau!"

Nuo tos minutės sveikas protas visiškai apleidžia jį. Laikrodis muša dešimt, ateina dar žmonių, naktiniai lošėjai, kurie tikrą žaidimą pradeda tik tokiu metu; tarp jų ir rumunas. Aš visiškai užmiršau apie savo kelionę, nekrutėjau iš vietos ir su didžiausia įtampa sekiau Sinvaro šeimininko veiksmus. Jis gi nieko nepastebėjo - nei atėjusių, nei supusių jį, vargu ar jis suvokė, kad už stalo, be jo, sėdi dar ir kiti lošėjai. Sėkmė aptemdė jam protą, jis švaistosi stambiomis sumomis. Įgeidis, netikėtas įkvėpimas paskatina jį

sugriebti saują aukso ir pastatyti didžiausią sumą ant dvidešimt penkių. Trejetas lošėjų paseka jo pavyzdžiu, visi aplinkui laukia ir šnabždasi.

- Trylika!

Pralošta. Rumunas griežia dantimis iš pykčio. Sinvaro šeimininkui į galvą atėjo jau nauja fantazija, jis kilsteli iš savo vietos ir stato pačią didžiausią sumą ant nulio. Bet niekas jau nemėgdžioja jo, šis beprotiškas lošimas visus išgąsdina.

- Nulis!

Kilusiame triukšme aš išgirstu neįtikėtinus rumuno keiksmus. Kiek vėliau duryse pasirodo Pavo, lydimas tarno, kuris vis dėlto jam viską išklojo. Pavo nuėjo tiesiai prie tėvo ir, netaręs nė žodžio, sugriebė jį už peties ir stipriai papurtė.

Tas žvilgtelėjo, pažino sūnų ir iš karto pasidavė. Jis suprato, kad jokie prieštaravimai nepadės, o ir jis pats pernelyg išsikankinęs.

- Koks tu piktas, Pavo! - tepasakė jis. Mašinaliai susišluoja paskutinį laimikį, susirenka visus pinigus ir ima grūsti į kišenes. Jis kemša banknotus ir auksą drauge, neįtikėtinai netvarkingai, ima į ranką paskutinį pluoštą banknotų, atsistoja ir eina paskui Pavo.

Krupjė karščiuojančiomis akimis nuseka išeinančiuosius; lošimas laikinai sutriko...

Vėliau viešbutyje pasakojo, kad Sinvaro šeimininkas ne tik atsilošė viską, ką buvo pralošęs, bet dargi šiek tiek ir išlošė, kalbėjo, kad gryno laimėjimo apie septynis šimtus. Niekas dar nelošė taip beatodairiškai, kaip jis, ir dabar jis, žinoma, niekada net nesiartins prie ruletės.

VII

Kitą vakarą viskas buvo paruošta mano išvykimui. Daiktai garlaivyje, sąskaita apmokėta, viskas tvarkoje. Aš įspraudžiu tarnui į ranką popierinį pinigą ir atsisveikinu su juo. Jis mirksi savo išblukusiomis akimis ir ima verkti. Vargšelis bučiuoja man ranką.

- Tik įsivaizduokit, - sako jis tuojau pat ir nusišluosto akis, - Sinvaro šeimininkas išvyksta tuo pačiu garlaiviu, kaip ir jūs. Jis pažadėjo Pavo grįžti namo. - Ir šis visažinis persekioja mane savo pasakojimais ligi pat paskutinės akimirkos. Pavo vėl išrėžė tėvui pamokslą. Kai grasinimas apie viską pranešti kunigaikščiui Jarivai nepadėjo, jis išsitraukė niekam tikusį revolveriūkštį ir pareiškė, kad, savo liūdesiui, yra priverstas nusišauti gelbėdamas savo garbę.

Tada tėvas pasidavė. Be to, jis nenorėjo prarasti draugystės ir su kunigaikščiu Jariva. Ir dar, juk jis davė įžadus prieš Dievą, kad mes lošimą, kai tik susigrąžins praloštus pinigus. Žodžiu, Sinvaro šeimininkas keliauja namo.

- Sudie! - tarė tarnas. - Jūs sutiksite jį ten, prie garlaivio.

Išmušė penkias valandas.

Tuo pat metu, kai atsidaro lošimų salė, aš patraukiau į prieplauką. Į garlaivį krovė plaušo demblių siuntą. Iš tiesų netrukus atvyko Sinvaro šeimininkas su savo tarnu, abu apsirengę kelioniniais drabužiais. Prieplaukoje buvo daug žmonių, bet Pavo aš nemačiau. Aš pasiteiravau apie jį kažkokio senio.

- Kodėl jis nepalydi tėvo į garlaivį?

- Pavo išdidus, - atsakė tik ką priėjusi mergina. - Jis ir pažinti nenori tokio tėvo, kuris pralošinėja žiedus. Tai labai panašu į Pavo.

Buvo čia ir Sinvaro šeimininko mergaitė. Ji stovėjo nuošaliau ir žiūrėjo nuleidusi galvą. Bet tas, į kurį ji žiūrėjo, nepaskyrė jai nė vieno žvilgsnio.

Aš keletą kartų perėjau krantine, užmokėjau už ekipažą ir patikrinau, ar mano daiktai pernešti į garlaivį. Senasis Sinvaro šeimininko tarnas buvo čia, tačiau jo paties aš nepastebėjau. Aš atsigręžiau į jo merginą - ji taip pat buvo dingusi.

Į triumą nuleido paskutinį ryšulį, ant denio užlipo paskutinis keleivis. Ūmai visi pradeda teirautis apie Sinvaro šeimininką, kuris taip pat turi plaukti. Kur jis? Senasis tarnas sutriko. Kurgi iš tiesų jo ponas? Garlaivis laukė, negalima juk išplaukti be tokio svarbaus pono. Mes visi ieškome - garlaivyje, krantinėje, visuose užkampiuose, mes klausinėjame kiekvieno sutiktojo, bet niekas nieko nežino. Ar tik neįkrito jis į vandenį? Nepastebimai puolė į upę ir nusiskandino? Ūmai man kyla šioks toks įtarimas, neįtikėtina mintis, aš prašau kapitono luktelti penketą minučių, aš galbūt atnešiu žinią apie pražuvėlį.

Aš iššoku ant kranto, skubu į viešbutį, užlekiu laiptais į mėlynąjį aukštą. Sulaikęs kvapą, praveriu duris ir pažvelgiu vidun.

Pirma, ką aš pamatau, - tai Sinvaro šeimininko mergina. Jos veidas vėl išraudęs ir laimingas. O priešais ją ant kėdės sėdi pats Sinvaro šeimininkas. Jis vėl sėdi prie ruletės.

1889

GYVENIMO ŠAUKSMAS

Rašytojas X pasakoja: Kopenhagoje, netoli vidinio uosto, yra gatvė, kuri vadinasi Vestervoliu, - naujas nykus bulvaras. Namų ten mažai, žibintų taip pat, ir praeivių beveik nebūna. Netgi dabar, vasarą, nedaug kas sugalvos eiti ten pasivaikščioti.

Tai štai! Vakar vakare šioje gatvėje man kai kas nutiko.

Aš tespėjau keletą kartų pražygiuoti bulvaru pirmyn ir atgal, kai pastebėjau, kad man priešais ateina dama. Be mūsų, aplink nieko nebuvo. Žibintai švietė, tačiau vis dėlto buvo gana tamsu, ir aš negalėjau įžvelgti jos veido. Tikriausiai paprasta naktinė plaštakė, pagalvojau aš, ir mes prasilenkėme.

Bulvaro gale aš pasukau atgal, dama padarė tą patį, ir mes vėl susitikome. Aš pagalvojau: kažko laukia, pažiūrėsim - ko. Ir dar kartą praėjau pro ją.

Kai mes susilyginome vienas su kitu trečiąjį kartą, aš kilstelėjau skrybėlę ir ją užkalbinau.

Labas vakaras! Ar tik ji čia ko nors nelaukianti?

Ji krūptelėjo. Ne... Taip, laukia.

O gal aš galiu jai palaikyti kompaniją, kol ateis tas, kurio ji laukia?

Taip, tai galima, ji neprieštarauja. Ji padėkojo man. Tiesą sakant, nieko ji nelaukia, ji paprasčiausiai vaikštinėja, čia taip ramu.

Mes neskubėdami nuėjome drauge ir ėmėme kalbėti apie visokius pašalinius niekniekius, aš pasiūliau jai ranką.

- Ak, ne, - atsakė ji ir papurtė galva.

Taip vaikštinėti nebuvo ypatingai linksma, įsižiūrėti į ją geriau aš negalėjau dėl sutemų. Aš užžiebiau degtuką ir žvilgterėjau į laikrodį, pakėliau degtuką aukščiau ir apšviečiau jos veidą.

- Pusė dešimtos, - tariau aš.

Ji krūptelėjo, tarsi ją būtų persmelkusi vėsa. Pasinaudojęs proga, aš paklausiau:

- Jūs sužvarbote, gal norite kur nors užeiti, ko nors išgerti? Į "Tivolį"?* "Nacionalį"?**

---

*"Tivolis" - *čia:* restoranas ir kavinė Kopenhagos centre.

**"Nacionalis" - viešbutis ir restoranas senojoje Kopenhagos dalyje.

- Ne, man dabar niekur negalima, kaip matote, - atsakė ji.

Ir tiktai tada aš pastebėjau, kad ji buvo su ilgu gedulo vualiu.

Aš atsiprašiau pasiteisinęs, kad tamsu. Ir tai, kaip ji reagavo į mano atsiprašymą, iš karto įtikino mane, kad ji anaiptol nėra eilinė, sutemose uždarbiaujanti moteris.

Ji paėmė mane už parankės.

Mes keletą kartų nužingsniavome pirmyn ir atgal. Ji paprašė mane dar kartą žvilgterėti į laikrodį.

- Dešimt valandų, - pasakiau aš. - Kur jūs gyvenate?

- Senojoje Karališkojoje gatvėje.

Aš ją sustabdžiau.

- Gal man palydėti jus namo? - paklausiau aš.

- Ne, to negalima, - atsakė ji. - Ne, negalima... Jūs gyvenate Bredgade?

- Iš kur jūs žinote? - nustebęs pasiteiravau.

- Aš žinau, kas jūs, - tarė ji.

Tyla. Mes einame, aš vedu ją už parankės, mes įsukame į apšviestas gatves. Ji žengė sparčiai, ilgasis vualis plevėsavo. Ji tarė:

- Eime greičiau.

Kai priėjome vieną namą Senojoje Karališkojoje gatvėje, ji atsigręžė į mane, tarsi norėdama padėkoti už tai, kad ją palydėjau. Aš atidariau jai duris, ji lėtai įėjo. Truputį prilaikydamas duris petimi, aš įžengiau paskui ją. Ji sugriebė mane už rankos. Mes netarėme vienas kitam nė žodžio.

Mes pakilome laiptais ir sustojome trečiame aukšte. Ji pati atidarė duris, paskui dar vienerias, paėmė mane už rankos ir įvedė vidun. Mes įžengėme į kambarį; buvo girdėti, kaip ant sienos tiksi laikrodis. Dama stabtelėjo akimirkai prie durų, paskui apsivijo mane rankomis ir karštai bei virpulingai pabučiavo į lūpas. Tiesiai į lūpas.

- Sėskitės, - tarė ji. - Štai sofa. Aš uždegsiu šviesą.

Ir uždegė.

Aš sumišęs smalsiai dairiausi aplinkui. Tai buvo didelė, labai gražiai apstatyta svetainė; pro praviras duris matėsi ir kiti kambariai. Aš niekaip negalėjau suprasti, kas yra toji, su kuria taip keistai susipažinau. Aš tariau:

- Kaip čia nuostabu! Jūs čia gyvenate?

- Taip, tai mano namai, - atsakė ji.

- Jūsų namai? Jūs čia gyvenate su tėvais?

Ji nusijuokė ir atsakė:

- Ne, ne. Aš sena ištekėjusi dama. Tuoj pamatysite.

Ji nusivilko paltą ir nusiėmė vualį.

- Na, žiūrėkite! - tarė ji ir vėl su nevaldoma aistra apglėbė mane.

Jai buvo dvidešimt dveji-dvidešimt treji metai; ant dešiniosios rankos piršto buvo sutuoktuvių žiedas, ir ji, ko gero, iš tiesų buvo ištekėjusi dama. Graži? Ne, pernelyg daug starzdanų ir beveik visai be antakių. Tačiau visa jos esybė alsavo kunkuliuojančiu gyvenimu, o burna buvo nuostabiai graži.

Aš norėjau paklausti, kaip jos vardas, kur jos vyras, jeigu ji jį turi; norėjau sužinoti, kieno namuose aš esu; bet vos tik pravėriau burną, ji stipriai prisispaudė prie manęs ir uždraudė būti pernelyg smalsiam.

- Mano vardas Elen, - pasakė ji. - Gal pageidautumėt ko nors? Nieko, aš galiu paskambinti. Tiktai jūs kuriam laikui turėsite išeiti tenai, į miegamąjį.

Aš įėjau į miegamąjį. Šviesa iš svetainės silpnai teapšvietė jį, aš pamačiau porą lovų. Elen paskambino ir paliepė atnešti vyno; aš girdėjau, kaip kambarinė pastatė vyną ir išėjo. Po minutėlės Elen įžengė į miegamąjį ir sustojo prie durų. Aš žengiau prie jos, ji tyliai šūktelėjo ir tą pat akimirką žengė man priešais...

Tai buvo vakar vakare...

Kas atsitiko vėliau? Pakentėk, atsitiko daug kas!

Kai aš prabudau ryte, jau buvo pradėję švisti. Dienos šviesa skverbėsi pro naktines užuolaidas. Elen taip pat pabudo, ji nuilsusi atsiduso ir nusišypsojo man. Jos rankos buvo baltos ir tarsi aksominės, krūtinė - tokia aukšta. Aš jai šnibždėjau kažką, tačiau ji lūpomis su nebyliu švelnumu užvėrė man burną. Švito vis labiau ir labiau.

Po poros valandų aš jau buvau ant kojų. Elen irgi atsikėlė, tvarkėsi savo drabužius, apsiavė batelius. Ir ūmai aš patiriu tai, kas ligi šiol perveria mane siaubu tarsi baisiame sapne. Elen kažko eina į gretimą kabarį, ir tą pačią akimirką, kai ji praveria duris, aš atsisuku ir pažvelgiu tenai. Pro pravirus langus dvelkia šalčiu, o kambario viduryje, ant ilgo stalo, guli numirėlis. Numirėlis karste, baltai apdengtas, su pražilusia barzda. Liesi keliai išsišovę pro apdangalą tarsi įniršyje sugniaužti kumščiai, o veidas pageltęs ir baisus. Visa tai aš matau ryškioje dienos šviesoje. Aš nusigręžiu ir

netariu nė žodžio.

Kai Elen grįžo, aš jau buvau apsirengęs ir ruošiausi išeiti. Aš vos teįstengiau atsakyti į jos apkabinimą. Ji dar kažkuo apsivilko, ji norėjo palydėti mane žemyn, iki pat durų, aš neprieštaravau ir vis dar nieko nesakiau. Apačioje ji prisišliejo prie sienos, kad liktų nepastebėta, ir sušnibždėjo:

- Iki pasimatymo.

- Iki rytojaus? - paklausiau aš atsargiai.

- Ne, ne rytoj.

- Kodėl ne rytoj?

- Nekalbėk, mielasis, rytoj aš turiu eiti į laidotuves, mirė vienas mano giminaitis. Na, štai, dabar ir žinai.

- Tai poryt?

- Taip, poryt. Aš lauksiu tavęs čia, prie durų. Lik sveikas.

Aš išėjau...

Kas ji tokia buvo? Ir tas numirėlis? Kaip jis gniaužė kumščius, kokia tragikomiška grimasa sustingo jo lūpų kampučiuose! Poryt ji vėl lauks manęs - eiti ar ne?

Aš pasukau tiesiai į "Berninos"* kavinę, paprašiau adresų knygos, susiradau Senąją Karališkąją gatvę, jos numerį - taip, aš matau pavardę. Palaukiau, kol atneš rytinius laikraščius, puolu prie jų, kad galėčiau peržiūrėti skelbimus apie mirusiuosius; taip, aš randu ir jos skelbimą, jis matomiausioje vietoje, surinktas riebiu šriftu: "Mano vyras mirė šiandien po ilgos ligos, sulaukęs 53 metų amžiaus". Skelbimas pažymėtas užvakarykščia data.

Aš ilgai sėdžiu ir galvoju. Gyvena vyras ir žmona, ji trisdešimčia metų už jį jaunesnė, jis labai serga ir kartą numiršta.

Jauna našlė su palengvėjimu atsidūsta. Gyvenimas, beprotiškai žavus gyvenimas šaukia ją ir ji nuolankiai atsako į tą šauksmą: einu!

Ir tą patį vakarą ji eina į Vestervolį...

Elen, Elen, - poryt!

1896

*"Bernina" - kavinė Kopenhagos centre, kur 1880-1890 metais mėgdavo rinktis literatūros ir meno veikėjai.

MEILĖS VERGAI

I

Parašiau visa tai aš, parašiau šiandien, norėdama nuraminti širdį. Aš praradau darbą kavinėje, o drauge su juo ir visas savo nerūpestingas dieneles. Viską aš praradau. Ta kavinė vadinosi "Maksimilianas".

Jaunas, pilkai apsirengęs ponas kiekvieną vakarą ateidavo į kavinę ir atsisėsdavo su dviem savo bičiuliais prie vieno iš manųjų staliukų. Kiek jų beateidavo, visi jie buvo su manimi švelnūs, visi, išskyrus jį. Jis buvo aukštas ir lieknas, jo plaukai juodi ir papurę, akys mėlynos - kai kada jos stabtelėdavo ties manimi; virš lūpos lengvi pūkeliai.

Pradžioje, ko gero, aš jam kažkuo nepatikau, tam ponui.

Jis lankėsi kavinėje ištisą savaitę, kasvakar. Aš prie jo pripratau, ir kai kartą vieną vakarą jis neatėjo, man be jo tapo nyku. Aš vaikščiojau po kavinę ir vis jo ieškojau; galiausiai išvydau jį kitame salės gale, prie didelės kolonos; jis sėdėjo su cirko jojike. Ji buvo su geltona suknele ir ilgomis, ligi pečių, pirštinėmis. Ji buvo jauna ir turėjo gražias tamsias akis, o manosios - mėlynos.

Aš pastovėjau minutėlę ir išgirdau, apie ką jie kalbėjosi: ji priekaištavo jam dėl kažko, jis įkyrėjo jai, ji vijo jį šalin. Mano širdis tuomet rėkė: "Švenčiausioji mergele, kodėl gi jis neateina pas mane!"

Kitą vakarą jis vėl atėjo su savo draugais ir atsisėdo prie mano staliuko. Aš nepriėjau iškart, kaip visada, bet išraudau ir apsimečiau, jog nematau jo. Kai jis mane pakvietė, aš pasakiau priėjusi prie stalo:

- Vakar čia jūsų nebuvo.

- Kokia puiki mūsų kelnerės figūra, - tarė jis savo draugams.

- Alaus? - paklausiau aš.

- Taip, - atsakė jis.

Aš nuskubėjau bokalų.

II

Praėjo keletas dienų.

Jis padavė man popierėlį ir pasakė:

- Nuneškite tai...

Aš paėmiau lapelį neleidusi jam pabaigti ir nunešiau geltonai apsirengusiai damai. Beeidama aš perskaičiau vardą: Vladimiras T.

Kai grįžau, jis klausiamai pažvelgė į mane.

- Aš perdaviau, - pasakiau.

- Jums neįteikė atsakymo?

- Ne.

Jis davė man kroną ir šypsodamasis tarė:

- Galima suprasti ir be žodžių.

Visą vakarą jis išsėdėjo nenuleisdamas akių nuo geltonai apsirengusios damos ir jos palydovų. Vienuoliktą valandą jis atsistojo ir priėjo prie jos staliuko. Ji šaltai sutiko jį, o abu jos palydovai ėmė su juo plepėti ir, atrodo, jį erzinti. Jis teužtruko ten keletą minučių, o kai grįžo, aš atkreipiau jo dėmesį į tai, kad jo lengvo palto kišenė buvo aplieta alumi. Jis nusivilko, skubiai atsigręžė ir žvilgterėjo jojikės staliuko pusėn. Aš išvaliau paltą, ir jis tarė man šypsodamasis:

- Ačiū, verge.

Aš padėjau jam apsivilkti ir atsargiai paglosčiau jo nugarą.

Jis išsiblaškęs atsisėdo. Vienas iš jo draugų paprašė atnešti dar alaus, aš norėjau paimti ir Vladimiro T. bokalą.

- Ne, - tarė jis ir uždėjo savąją ranką ant manosios.

Nuo šio prisilietimo mano ranka bejėgiškai nusviro, jis tai pastebėjo ir tuojau atitraukė savąją.

Vakare aš du kartus atsiklaupusi pasimeldžiau už jį, prie savosios lovos. Aš pabučiavau dešinę ranką, prie kurios jis buvo prisilietęs. Aš buvau laiminga.

III

Kartą jis padovanojo man gėlių, daugybę gėlių. Jis nupirko jų prie įėjimo, iš gėlininkės; jos buvo šviežios, raudonos - beveik visas krepšys. Jis pasidėjo jas priešais save ant stalo. Niekas iš jo draugų neatėjo. Kai tik aš turėdavau laisvo laiko, stovėjau už kolonos, žiūrėjau į jį ir galvojau: “Jo vardas Vladimiras T.”

Praėjo maždaug valanda. Jis vis žiūrėjo į laikrodį. Aš paklausiau jo:

- Jūs laukiate ko nors?

Jis žvilgterėjo išsiblaškęs į mane ir staiga tarė:

- Ne, aš nieko nelaukiu. Ko gi galėčiau laukti?

- Aš tik pagalvojau, kad gal jūs ko nors laukiate, - vėl tariau aš.

- Ateikite čia, - tarė jis. - Tai jums.

Ir padavė man visas tas gėles.

Aš padėkojau jam, bet mano balsas buvo dingęs ir aš galėjau tik šnabždėti. Kraujas suplūdo man į veidą, dusdama iš laimės, aš sustojau prie bufeto perduoti užsakymo.

- Ko jums reikia? - paklausė manęs bufetininkė.

- O kaip jūs manote, ko? - atsakydama paklausiau aš.

- Kaip aš manau! - tarė bufetininkė. - Jūs ką, iš proto išsikraustėte?

- Atspėkite, kas man padovanojo šias gėles? - tariau aš.

Pro šalį praėjo vyresnysis kelneris.

- Jūs neatnešėte alaus ponui su medine koja, - išgirdau jo žodžius.

- Man jas padovanojo Vladimiras, - tariau aš ir nuskubėjau alaus.

T. dar nebuvo išėjęs. Kai jis pakilo, aš dar kartą jam padėkojau. Jis nustebo ir tarė:

- Tiesą sakant, aš jas pirkau kitai.

Na, taip, galimas dalykas, kad jis nupirko jas kitai. Bet padovanojo man. Padovanojo man, o ne tai, kuriai nupirko. Ir dar leido padėkoti jam už jas. Labos nakties, Vladimirai.

IV

Kitą rytą lijo lietus.

"Kokią man šiandien apsivilkti suknelę: juodą ar žalią? - galvojau aš. - Žinoma, žalią, ji naujesnė, apsivilksiu žalią". Man buvo taip džiugu.

Priėjusi arklių tramvajaus stotelę, aš pamačiau, jog stovi kažkokia dama, laukia lietuje. Skėčio ji neturėjo. Aš pasiūliau pastovėti jai po mano skėčiu, bet ji padėkojo ir atsisakė. Tada ir aš suglaudžiau skėtį: tegul toji dama ne viena mirksta lietuje, pagalvojau aš.

Vakare Vladimiras atėjo į kavinę.

- Ačiū už gėles, - išdidžiai tariau aš.

- Už kokias gėles? - paklausė jis. - Nekalbėkite man apie tas gėles.

- Aš tenorėjau tik padėkoti jums už jas, - pasakiau aš.

Jis truktelėjo pečiais ir atsakė:

- Aš ne jus myliu, verge.

Ne, ne mane jis myli, ne. Aš ir nesitikėjau to, jo žodžiai manęs nė kiek nenuvylė. Bet aš galiu jį regėti kiekvieną vakarą, jis sėdasi tik prie manojo staliuko ir aš atnešu jam alaus. Ateik vėl, Vladimirai.

Kitą vakarą jis atėjo labai vėlai. Jis tarė:

- Ar daug turite pinigų, verge?

- Labai gaila, bet ne, - atsakiau aš. - Aš neturtinga mergina.

Jis pažiūrėjo į mane ir šypsodamasis pasakė:

- Jūs ne taip mane supratote. Man reikia trupučio pinigų iki rytojaus.

- Šiek tiek aš turiu, namie aš turiu šimtą trisdešimt kronų.

- Namie, ne čia?

Aš atsakiau:

- Lukterkit ketvirtį valandėlės ir eime su manimi, kai baigsiu darbą.

Jis palaukė ketvirtį valandos ir nuėjo su manimi. "Lygiai šimtą kronų", - tarė jis. Jis visą laiką ėjo drauge su manimi, o ne priekyje ar atsilikęs, kaip kad dažnai vaikšto solidūs ponai.

- Mano namai - tik maža kamarėlė, - pasakiau, kai mes sustojome prie mano namų.

- Aš neisiu su jumis, - atsakė jis. - Aš palauksiu čia.

Jis liko laukti.

Kai aš nusileidau, jis suskaičiavo pinigus ir pasakė:

- Čia daugiau, negu šimtas kronų. Dešimt kronų aš jums duodu arbatpinigių. Taip, taip, girdite, dešimt kronų arbatpinigių.

Jis ištiesė man pinigus, palinkėjo labos nakties ir nuėjo. Aš mačiau, kaip jis, stabtelėjęs prie kampo, padavė monetą senai raišai elgetai.

V

Kitą vakarą jis apgailestavo, jog negali man grąžinti skolos. Aš padėkojau jam už tai, kad jis negali to padaryti. Jis atvirai prisipažino, kad pralėbavo juos.

- Ką padarysi, verge! - tarė jis šypsodamasis. - Pati žinote: geltonoji dama!

- Kodėl tu mūsų kelnerę vadini verge? - paklausė vienas jo

bičiulių. - Tu didesnis vergas, negu ji.

- Alaus? - paklausiau aš pertraukdama juos.

Netrukus pasirodė geltonoji dama. T. atsistojo ir nusilenkė. Jis nusilenkė taip žemai, kad plaukai užkrito jam ant veido. Ji praėjo pro šalį, atsisėdo prie laisvo staliuko, tačiau pristūmė prie jo dvi apgręžtas kėdes. T. tuojau priėjo prie jos, prisitraukė vieną iš kėdžių ir atsisėdo. Po poros minučių jis pakilo ir garsiai pasakė:

- Gerai, aš pasitrauksiu. Ir daugiau niekada nebeprieisiu.

- Dėkoju jums, - atsakė ji.

Iš džiaugsmo aš nejaučiau žemės po kojomis, nubėgau prie bufeto, kažką ten kalbėjau. Tikriausiai pasakojau, jog jis daugiau niekada pas ją nesugrįš. Vyresnysis kelneris praėjo pro šalį, jis griežtai mane išbarė, tačiau man buvo vis tiek.

Kai kavinę dvyliktą valandą uždarė, T. palydėjo mane namo.

- Duokite man penkias iš tų dešimties kronų, kurias aš daviau jums vakar, - tarė jis.

Aš norėjau atiduoti jam visas dešimt ir jis paėmė jas, tačiau tučtuojau penkias davė man arbatpinigių, neatsižvelgdamas į tai, jog aš priešinausi.

- Aš šiandien tokia laiminga, - pasakiau. - Jeigu aš išdrįsčiau paprašyti jus apsilankyti pas mane... Bet mano namai - tik maža kamarėlė.

- Aš neisiu pas jus, - ataskė jis. - Labos nakties.

Jis nuėjo. Vėl jis praėjo pro seną pavargėlę, tačiau užmiršo duoti jai monetą, nors ji ir tūptelėjo priešais jį. Aš pribėgau prie jos, daviau jai smulkių ir pasakiau:

- Tai nuo to pono, kuris tik ką praėjo, nuo to pilkai apsirengusio pono.

- Nuo pilkai apsirengusio pono? - paklausė senė.

- Taip, to su juodais plaukais. Nuo Vladimiro.

- Jūs jo žmona?

Aš atsakiau:

- Ne. Aš jo vergė.

VI

Keletą vakarų iš eilės jis apgailestaudamas kalbėjo, jog negali atiduoti man pinigų. Aš paprašiau jo neskaudinti manęs; jis kalbėjo taip garsiai, kad visi girdėjo, ir daugelis iš jo juokėsi.

- Aš niekšas ir apgavikas, - kalbėjo jis. - Aš pasiskolinau iš jūsų

pinigų ir negaliu jų jums grąžinti. Dėl penkiasdešimties kronų aš leisčiau sau nukirsti dešinę ranką.

Man buvo skaudu girdėti tokius žodžius, ir aš vis galvojau, iš kur būtų galima gauti pinigų, bet jų gauti nebuvo iš kur.

Dar jis man sakė:

- Jeigu jūs pakiausite manęs, kokie apkritai mano reikalai, tai aš jums atsakysiu, kad geltonoji dama išvyko su savo cirku. Aš užmiršau ją. Net ir negalvoju apie ją.

- Ir vis dėlto tu šiandien jai vėl parašei laišką, - tarė jo draugas.

- Paskutinį kartą, - atsakė Vladimiras.

Aš nupirkau iš gėlininkės rožę ir prisegiau jam prie kilpelės kairėje pusėje. Visą laiką aš jutau ant savo rankos jo kvėpavimą ir man vos pakako jėgų įsmeigti smeigtukui.

- Dėkoju, - tarė jis.

Visą vakarą aš buvau laiminga, kol Vladimiras ūmai nepasakė:

- Už tas kronas aš savaitei išvažiuosiu. Kai grįšiu, atiduosiu jums jūsų pinigus.

Pastebėjęs mano susijaudinimą, jis pridūrė:

- Aš myliu tik jus! - Ir paėmė mane už rankos.

Aš buvau priblokšta: jis išvažiuoja ir nenori pasakyti kur, nepaisydamas mano klausinėjimų. Viskas sukosi man akyse - kavinė, šviestuvai, lankytojai, aš nebegalėjau ištverti ir sugriebiau jį už abiejų rankų.

- Po savaitės aš grįšiu pas jus, - tarė jis ir pakilo.

Aš girdėjau, kaip vyresnysis kelneris pasakė man:

- Jūs būsite atleista.

"Labai prašom, - pagalvojau aš. - Na ir kas? Po savaitės Vladimiras grįš pas mane!" Aš norėjau padėkoti jam už tai, atsigręžiau - bet jo jau nebebuvo...

VII

Po savaitės, grįžusi vakare namo, aš radau nuo jo laišką. Jis rašė taip nenumaldomai, jis pasakojo, kad išvažiavo paskui geltonąją damą, kad jis niekada nesugebės grąžinti man pinigų, kad skurdas visiškai priveikė jį. Ir vėl keikė save už dvasinį nuosmukį, o pabaigoje buvo parašyta: "Geltonosios damos vergas".

Aš sielvartavau dieną ir naktį - ir nieko negalėjau padaryti. Po savaitės aš praradau vietą kavinėje ir pradėjau ieškoti naujos.

Dieną aš vaikščiojau po įvairias kavines ir viešbučius, siūliausi į privačius namus. Tačiau man nieko nepavyko rasti. Vėlai vakarais aš už pusę kainos prisipirkdavau visokių laikraščių ir, grįžusi namo, uoliai skaičiau skelbimus. Aš galvojau: "Galbūt man pavyks rasti ką nors, kas išgelbėtų Vladimirą ir mane".

Vakar vakare viename iš laikraščių aš radau jo vardą ir perskaičiau apie jį. Aš tuoj išėjau iš namų, klaidžiojau po gatves, grįžau tiktai ryte, šiandien. Galbūt aš buvau kur nors užsnūdusi ar prisėdusi ant laiptelių, kai nebebuvo jėgų eiti toliau, - dabar negaliu atsiminti.

Šiandien aš vėl viską perskaičiau. Bet pirmąjį kartą aš tai skaičiau vakar vakare, kai grįžau namo. Pirmiausia aš suplojau delnais, o paskui susmukau ant kėdės. Kiek vėliau atsisėdau ant grindų ir atsišliejau nugara į kėdę. Aš daužiau delnais į grindis ir galvojau. Galbūt ir negalvojau; galvoje ūžė, aš nesuvokiau, ką darau. Po to tikriausiai atsistojau ir išėjau. Prisimenu, kaip prie kampo aš padaviau senajai pavargėlei monetą ir pasakiau:

- Tai nuo pilkai apsirengusio pono, jūs atsimenate...

- Jūs tikriausiai jo sužadėtinė? - paklausė ji.

Aš atsakiau:

- Ne. Aš - jo našlė...

Ir klaidžiojau gatvėmis ligi pat šio ryto. Dabar perskaičiau tai dar kartą. Jį vadino Vladimiru T.

1898

NUGALĖTOJAS

I

Jaunimas valtelėmis artinosi prie salos. Vienas iš vyriškių, jaunas ir lieknas, atsistojo ir ėmė skaityti eilėraščius; jo balsas gerai girdėjosi ir krante. Visos damos pritilo ir klausėsi, tik jauniausioji, gyva ir linksma mergina su šviesiais plaukais ir virpančiomis šnervėmis, vis nenorėjo nurimti; ją daug labiau domino gražus yrininkas, ji vis žvilgčiojo į jį ir už kitų nugarų nuolat jam šypsojosi.

Tai užgavo skaitovą, jo eilės suskambo dar garsiau ir skruostai

užsiplieskė.

Staiga jis nutilo. Pasisukęs į nedėmesingą gražuolę, sėdėjusią ant suolelio už jo nugaros, jis tarė:

- Jūs teisi, mano eilėraščiai silpni. Bet aš dar moku ir pasakoti, galbūt tai man pavyks geriau. Jūs paklausykite, kai mes pasieksime krantą.

Ir visos damos ėmė ploti delnais ir džiaugėsi, kad jis papasakos apie savo keliones, nes jo nuotykiams, atrodė, nebuvo galo. Tik ji, toji, kuri nenorėjo klausytis jo eilėraščių, ir dabar visiškai nerodė susižavėjimo. Jis pyko vis labiau ir labiau.

- Ko jūs norite? - nusivylęs paklausė jis.

- Ko aš noriu? Aš jūsų nesuprantu, - nustebusi atsakė ji. - Aš esu tokia, kokia esu, mano vardas Andrea, aš paprasčiausiai džiaugiuosi, kad mane išleido paiškylauti.

Atrodė, jog šelmė tikrai nemeluoja.

Atplaukė, išsitraukė vyno, pripildė stiklus ir ėmė ragauti. Bet tikriausiai labai jau toli nuklydo Andrea su irkluotoju beieškodami žuvėdrų kiaušinių, nes dabar vėjas jau retai teatnešdavo jų juoko aidą.

Ėmė prašyti: “Na, dabar pasakokite!”

- Eikite visi arčiau, tik reikia pakviesti ir Andreą, - atsakė jis. Jis netgi pasilypėjo ant akmens ir karštai kviečiančiu balsu šūktelėjo ją.

Ir Andrea atėjo. Ji sustojo ir klausiamai pažvelgė į jį.

- Freken, aš pasakosiu jums vienai, - garsiai tarė jis. - Jūs stovite nutvieksta saulės tarsi sidabrinis kryžius. Jūs sužavėjote mane ne tik tuo, jog esate nuostabiai graži; mane įveikė jūsų jaunystė, jūsų neprilygstama jaunystė. Ji svaigina mane, priverčia pamiršti sveiką protą. Purpurinis kraujas šviečia pro jūsų rankų odą. O, taip, tiktai jums aš ir pasakosiu.

Bet Andrea tik nužvelgė visus pačiu nelaimingiausiu žvilgsniu ir atsisėdo.

Jis pradėjo pasakoti.

Jis kalbėjo ištisą pusvalandį. Jo balsas netilo, atrodė, jį užvaldė laukinė, didinga nuotaika, ir jo kelionių bičiulis, apie kurį jis pasakojo, išgyveno galybę nuostabių, paslaptingų įvykių.

- Ar aš jums neįkyrėjau? - paklausė jis.

- Ne, ne! - sušuko visos damos ir ponai.

Tik Andrea tylėjo.

Jis paklausė:

- Kodėl jūs neatsakote? Jums vienai aš pasakoju. Lukterkit truputėlį, aš turiu jums pasakyti, kad žmogus, apie kurį pasakojau, anaiptol nebuvo toks laimingas. Viskas ėjosi gerai, jis laimėdavo visas kautynes, jis išeidavo nugalėtoju iš visų meilės nuotykių, bet kartą jį apėmė didžiulė, amžina meilė, ir tada nugalėtuoju tapo jis pats.

- Puiku! - tarė Andrea nuleidusi akis. - Papasakokite apie tai!

Bet nugalėtoją trikdė jos ramumas, nevilti kėlė tas abejingas šaltis, ir jis vyriškai grūmėsi, stengdamasis įveikti ją. Damos - daugeliui jų buvo pažįstama jo nepastovi širdis - leido įvykiams klostytis savaime. Jeigu burtas šiandien krito ant vienos iš jų, rytoj, kai saulė nušvies kitą jo sielos pusę, burtas kris ant kitos.

Andrea pakartojo:

- Pasakokite gi!

- Ir kam? - atsakė jis. - Jūsų šaltis sustingdė mane. Ponai, jau temsta.

Išplaukė atgal. Kelionės metu jis be jokios priežasties trenkė skambų antausį yrininkui ir pats sėdosi už irklų. Jis nesidairė, nesiklausė nieko aplink, tik užgulė irklus kaip lokys.

Kai jie išlipo, Andrea ūmai priėjo prie jo ir nužingsniavo greta. Jis sugriebė ją už rankos ir, mirtinai išblyškęs, virpančiomis lūpomis pratarė:

- Nekankinkite manęs ilgiau, aš nebeištversiu. Nė vienos moters aš nemylėjau taip, kaip jus: pasakykite, ką gi man daryti - gyventi ar mirti?

- Gyventi! - švytėdama atsakė ji. - Aš pamilau tave iš pirmo žvilgsnio. Tu galvoji, kodėl aš tave kankinau šiandien? O, dar daugiau kankinausi aš pati, aš niekada nekentėjau taip, kaip šiandien. - Ir ji žvelgė į jį didelėmis nustebusiomis akimis ir vadino jį savo valdovu ir dievu...

Keletą dienų jo laimė buvo pilna; pergalė buvo saldi, jis mėgavosi ja, kaip ir visada. Tačiau vėl netruko pasireikšti amžinosios jo nelaimės požymiai, vėl jį apėmė persisotinimas, nuovargis po kovos, prakeiksmas. Jis bėgo iš šių vietų, dingo, persikėlė į kitą miestą, nerašė, nesiuntė žinių ir negrįžo.

II

Jau dvi dienos jis gyveno šiame viešbutyje, kur kartkartėmis

apsistodavo vieniši keliauninkai. Miesteliūkštyje buvo nuobodžiai nuostabu, jokių įvykių, o širdyje - nuovargis ir ramuma.

Ir štai kartą jis ant laiptų atsitiktinai susitiko su viena dama; ji leidosi žemyn, jis - kopė į viršų. Jis nusiėmė skrybėlę ir nusilenkė, susilyginęs su ja. Ji pranyko sode. Kaip sakė viešbučio savininkas, ji tik ką atvažiavo; ji keliaujanti drauge su tėvu.

Ilga žalios gelumbės suknelė, didelė juoda skrybėlė ir šmaikštis rankoje - štai kas jį sustabdė ant laiptų. Ji gi vargiai tepastebėjo jį, tik akimirksniui plykstelėjo jos žvilgsnis; ji suėmė laisva ranka ilgą suknelę ir praėjo pro šalį.

Jis nusekė paskui ją į sodą. Buvo septynios valandos. Nuo rasos darėsi drėgna.

- Drėgna, - tarė jis ir priėjo prie jos.

Ji nustebusi pažvelgė į įkyrų poną.

Jis parodė į jos batelius.

Tada ji apsigręžė ir norėjo eiti.

- Atleiskite, - vėl pradėjo jis, - aš ne dėl to atsekiau jus, kad užmegzčiau kalbą; bet juk iškrito rasa, ir takeliai bei žolė sudrėko. Aš norėjau jus perspėti, kad, galimas dalykas, jūs nepažįstate šių vietų.

- Ačiū, aš matau, kad iškrito rasa, - atsakė ji.

- Aš jums nusilenkiau ant laiptų, - tęsė jis. - Taip, tai aš stovėjau tenai. Jūs tarsi pervėrėte tuo žvilgsniu, kuriuo apdovanojote mane.

Galiausiai ji paklausė:

- Ko gi jūs norite?

Jo širdis ėmė daužytis, ūmai jis prarado bet kokią savitvardą ir sušuko:

- Klausykite, aš atiduosiu jums viską, ką tik norite, viską, ką turiu, tiktai nepagalvokite, kad aš ko nors drįsčiau jūsų prašyti! Aš tenoriu tik stovėti priešais jus ir žvelgti į jus. Todėl, kad, prisipažinkite, jūs esate neapsakomai graži.

- Nieko panašaus man dar neteko klausytis, - šaltai ir įsižeidusi atsakė ji.

- Atleiskite man, - pasiduodamas sumurmėjo jis.

Ji nusigręžė ir ėmė žiūrėti į klombą su gėlėmis. Jis norėjo, pasinaudodamas proga, ištaisyti savo nusižengimą ir tarė:

- Rožės ima šlamėti, kai jūs pažvelgiate į jas. Aš girdžiu. Galbūt jos kalbasi tarpusavy, galbūt šis šlamesys - tai jų kalba? Jūs

girdite, apie ką jos kalba?

Ji pasitraukė.

- Aš vėl ką nors ne taip pasakiau? - baimingai paklausė jis.

- Tai ne rožės, tai aguonos, - atsakė ji.

- Na, gerai, aguonos, - tarė jis. - Ir vis dėlto galbūt gėlės kalbasi šlamėdamos?

Ji nuėjo. Varteliai trinktelėjo, ir jis nespėjo net baigti.

Štai taip.

Apimtas keistos, nepatirtos nuotaikos, jis atsisėdo ant vieno iš suolelių. Stulbinantis nepažįstamosios grožis iš tiesų užbūrė jį. Kai paskambino pietų, į valgomąjį jis patraukė kupinas įtempto laukimo. Kad tik ji pasirodytų ir atsisėstų! Kad tik jai būtų galima nusilenkti!

Ji atėjo. Šmaikštis ir dabar buvo jos rankose. Paskui ją žengė tėvas, įspūdingas senis karininko laikysena.

“Na, atėjo metas viską atitaisyti, nusilenkti ir atsisėsti kaip tik priešais juos. Taip aš ir padarysiu!” - pagalvojo jis. Taip jis ir padarė.

Gražuolė tirštai nuraudo! Tėvas ir dukra ėmė kalbėtis apie rytdienos kelionę. Senis teiravosi apie maršrutą, kelius, viešbučius. Ir vargšas nugalėtojas, niekada anksčiau nesidomėjęs nei keliais, nei maršrutais, susikaupė ir dalino kuo puikiausius patarimus. Po pietų jis priėjo ir jiems abiems prisistatė. Puiku, puiku - jie jau žinojo jo vardą.

Koridoriuje jis sulaikė karininko dukrą ir pasakė:

- Tik vienas žodis, freken: neišvažiuokite rytoj. Pasilikit. Aš aprodysiu jums apylinkes, kalnų šaltinį, laivų statyklą. Vakare aš pulsiu prie jūsų kojų ir dėkosiu jums.

Gražuolė stovėjo ir kantriai klausėsi.

Tada jis pridūrė:

- Mano gyvenimas jūsų rankose.

Ji nusišypsojo.

- Kad nekiltų nesusipratimų, žinokite - aš važiuoju pas sužadėtinį, ir rytoj aš išvažiuosiu, - tarė ji.

- Ne! - sušuko jis ir treptelėjo koja. Jis sugriebė jos ranką, tvirtai suspaudė ir pabučiavo.

Ji išsiveržė iš jo gniaužtų ir atsivėdėjusi kirto jam šmaikščiu per veidą. Kairįjį jo skruostą išvagojo kraujo raudonumo randas.

Ji pažvelgė į jį ir numetė šmaikštį.

- Jūs sudavėte man, - tarė jis, - bet tai nieko. Suduokite man dar, tai mano laimė.

Bet ji, nuleidusi galvą ir nepakeldama akių, užbėgo laiptais aukštyn į savo kambarį...

Kitą dieną ji neišvažiavo. Ji gėrėjosi apylinkėmis, kalnų šaltiniu, apžiūrinėjo laivų statyklą. Kaip pasikeitė visas pasaulis, kaip beprotiškai saldžiai daužėsi jos širdis! Ne, nė už ką pasaulyje ji neišvažiuotų į pietus, pas tą žmogų, kurio daugiau jau nebemylėjo, jeigu taip pasielgti jai nebūtų įsakęs tėvas, senasis karininkas. Bet ji sugrįš, sugrįš netrukus. Ir ji ištiesė nugalėtojui ranką.

- Aš irgi važiuosiu, - pasakė jis, - aš išvyksiu paskui jus rytoj pat. Iki pasimatymo, mano vienintele meile!

III

Toliau viskas buvo taip, kaip ir visada. Kurį laiką, keletą valandų, jis vaikščiojo tarsi palaimingame sapne, nieko nematydamas ir negirdėdamas, nieko, išskyrus savo mylimąją. Ji siuntė jam telegramas beveik kas valandą, rašė laišką po laiško ant iškvėpinto popieriaus. Jis skaitė tuos nuostabius žodžius su didžiausiu džiaugsmu, ir visa jo siela buvo panaši į gyvą žydintį sodą.

Valandos bėgo. Kodėl gi jis nevažiavo paskui ją? Savo palaimos svaiguly jis vis neprisiruošė palikti viešbučio ir leistis kelionėn. Po poros dienų jis vis dar tebebuvo ten, nes jam buvo gaila atsisakyti tų puikių laiškų, kurie vis ateidavo. Kodėl tik jų tapo tiek daug, netgi pernelyg daug? Pirmieji buvo geriausi iš visų. Žinoma, visi jie žydėjo jo širdyje tarsi mažytės rožės, tačiau greitai jie tapo pernelyg įprasti.

Kartą vakare jis padėjo gražuolės laišką neatplėštą ligi ryto. Tik pagalvokite, jis neatplėšė laiško iš karto, drebančiomis rankomis, kaip kad darydavo anksčiau! Ryte jis ramiai perskaitė laišką, paskui apsirengė ir nusileido žemyn.

Valgomajame jis išvydo damą kelioniniu kostiumu. Ji ir jos palydovė tik ką atvyko, ji buvo dailininkė, keliavo pirmą kartą savo gyvenime, švelni mergina, linksma, ugninga, permainingo būdo. Ją lydėjo motina.

Jis nusilenkė. Ji atsakė į pasveikinimą ir nusišypsojo. Jos šypsena išsiskleidė veide tarsi gėlės žiedas. Kaip tik šiandien jis ruošėsi iškeliauti, tačiau neiškeliavo. Kas tai, likimas? Pirma pasitaikiusia proga jis pasiūlė savo pagalbą jaunajai dailininkei, jis

buvo pasiruošęs suteikti savo paslaugas. Jie susitarė, kada jis palydės ją į laivų statyklą.

Jis atėjo valanda anksčiau. Lijo, bet jis didvyriškai laukė. "Nieko, - kalbėjo jis sau, - aš laimingas kâip Dievas, todėl, kad aš permirksiu ir nuvargsiu dėl jos".

Jis laukė dvi valandas; jos nebuvo. Galiausiai atėjo jos motina. Ji perdavė, kad dukra prašo atleisti, ji negalėjo ateiti, jai buvo būtina aplankyti kažkokius draugus čia, mieste. Motina nepasiteiravo, ar ilgai jis laukė, ar neperšlapo, nepersišaldė.

Jis grįžo namo. Klaidžiojo po nuobodų viešbutį kankinamas didžiausio nekantrumo. Kiekgi galima užtrukti pas draugus! Apie ką, galų gale, dailininkė taip ilgai gali kalbėtis su savo bičiuliais?

Atėjo naktis, reikėjo eiti gulti taip ir nepamačius jos. Miegoti jis negalėjo, jis uždegė porą žvakių ir paliko jas degti. Kaip sunku ir juoda galvoje, kaip sunku regėti tik apmušalų raštą!

Jis išgirdo, kaip atsivėrė lauko durys, kiek palaukė, paskui pašoko iš patalo ir apsirengė. Jis žinojo, kur buvo dailininkės kambarys, ir pasuko tenai. Ji grįžo, jis girdėjo, kad ji tenai, viduje; truputį vėliau durys prasivėrė ir pasirodė jos apnuoginta ranka, laikanti batelius, paskui durys vėl užsidarė, spragtelėjo raktas. Labos nakties, labos nakties, mano gražuole! Jis suklupo ir ėmė bučiuoti batelius kaip paskutinis kvailys, kaip beprotis. Jis pasižadėjo rytoj pat padaryti tam galą, prisipažinti jai viską, nugalėti arba žūti.

Bet ryte jos jau nebebuvo - ji išvyko drauge su motina. Jis sužinojo, kad jos išvyko į šiaurę, į artimiausią miestą.

Tą rytą karininko duktė rašė: "Atvažiuok į pietus! Dabar čia viskas žydi!"

Jis galvotrūkčiais susiruošė į šiaurę.

1899

TURINYS

Hamsunas K.
Ha 224 Meilės vergai: Apsakymai / Iš rusų k. vertė E. Striaukas. - K.: Europa, 1993. - 96 p.

Knygoje pateikiami geriausi įžymaus norvegų rašytojo, Nobelio premijos laureato, K. Hamsuno (1859-1952) apsakymai. Juose atskleidžiamas sudėtingas veikėjų vidinis pasaulis, savita psichika, turtingi jų jausmai ir blaškymasis, šėlsta galinga, pavergianti meilės aistra.

UDK 839.6-3

Knutas Hamsunas
MEILĖS VERGAI

Apsakymai

Vyriausiasis redaktorius Jaroslavas Banevičius
Redaktorius Žilvinas Tamošaitis
Dailininkė Dangyra Žemaitytė
Korektorė Lina Naudžiūnaitė
Kompiuteriu maketavo Algis Balčius

Duota rinkti 1993 05 24. Pasirašyta spaudai 1993 06 30. SL 774. Formatas 84x108/32. Spauda ofsetinė. Garnitūra Times Roman 10 punktų. 3 sp. l. Tiražas 10 000 egz. Užsakymo Nr.

Kaina sutartinė

Išleido "Vasario" koncerno "Europos" leidykla,
Laisvės al. 101a., 3000 Kaunas
Rinko ir maketavo "Vasario" techninis centras
Spausdino valstybinė spaudos įmonė "Spauda",
Laisvės pr. 60, 2019 Vilnius